

**ДАРХАН хотын
Экономикийн болон
соёлой үдэрнүүд
УЛААН-ҮДЭДЭ**

5 н.

**ТОС-ой
хүдэлөөн
БАРГАЖАНАЙ
аймагта**

9 н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2013 оной
октябриин 3
Четверг

(21938)
№ 39 (853)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Буряад Үнэн

"ХЭНГЭРГЫН" ХҮҮЕМЭ АМЖАЛТА ДУНДАРШАГҮЙ

Үргэлжлэлын

12 н.

**Уважаемые читатели!
Началась подписка на I полугодие 2014 года. Спешите подписаться на наши издания!**

Наименование издания	Периодичность	Условия	Подписная цена		Газета	Периодичность	Условия	а) Через почту	б) с получением в редакции	в) с доставкой в организацию (по городу)	а) Через почту	б) с получением в редакции	в) с доставкой в организацию (по городу)	а) Через почту	б) с получением в редакции	в) с доставкой в организацию (по городу)
			На 6 мес.	На 1 мес.												
Газета «Бурятия» Индекс – 50908	вт., ср., чт., пт	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	824,64 руб. 400,00 руб. 450,00 руб.	137,44 руб. 66,70 руб. 75 руб.	«Спорт - Тамир» Индекс – 31113	среда		226,5 руб.	220,00 руб.	250,00 руб.	271,92 руб.	270,00 руб.	270,00 руб.	503,61 руб.	420,00 руб.	420,00 руб.
Газета «Буряад үнэн» Индекс - 50901	четверг	а) Через почту б) с получением в редакции в) с доставкой в организацию (по городу)	386,22 руб. 265,00 руб. 275,00 руб.	64,37 руб. 44,20 руб. 45,90 руб.	Журнал для детей «Одон» Индекс – 73879	ежемесячно		226,5 руб.	220,00 руб.	250,00 руб.	271,92 руб.	270,00 руб.	270,00 руб.	503,61 руб.	420,00 руб.	420,00 руб.
					Журнал «Байкал» Индекс - 78408	1 раз в 2 месяца		226,5 руб.	220,00 руб.	250,00 руб.	271,92 руб.	270,00 руб.	270,00 руб.	503,61 руб.	420,00 руб.	420,00 руб.
					Журнал «Байгал» Индекс - 78407			226,5 руб.	220,00 руб.	250,00 руб.	271,92 руб.	270,00 руб.	270,00 руб.	503,61 руб.	420,00 руб.	420,00 руб.

Багшын үдэрөөр амаршалганууд

Хүндэтэ багшанар! Эрхим хүндэтэ багшын ажалай ветерану- уд!

Буряад Республикын Правительствын болон өөрынгөө зүгһөө Таанары багшын уласхоорондын үдэрөөр амаршалнаб!

Һүүлэй үедэ эрдэм һуралсалда гүрэн түрын зүгһөө ябуулжа байһан хубилалтын ажалай (модернизаци) аша туһаар багшанарай кадрнуудаар хангалгын болон багшанары һургалгын шухала асуудалнууд шийдхэгдэжэ байна. Нэгэ талаһаа багшанарай ажаллаха ба һураха хэрэгтэ тааруу байдал тогтодоо, һургуулийн багшанарай, мэргэжэлтэ болон нэмэлтэ һуралсалай эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй салин дээшлээ, мэргэжэлынь дээшлүүлхэ талаар уг зорилгото ажал ябуулагдана. Нүгөө талаһаа шэнэ кадрнууды, һуралсалай шанарай дээшэлхы, һурагшадые болон оюутадые һургаһанай үндэр үрэ дүнгүүдье общество болон гүрэн түрэмнай хүлээнэ.

Эрдэм һуралсал хүгжөөлгын шэглэлнүүды шэнэлһэн, гуримшуулагдаһан эрхэнүүдэй базые һайжаруулһан эрхэ байдалда багшанарай ажалай шанары сэгнэхэ тодорхой хэмжээнүүды (онол арганууды) хамтын хүсөөр элирхэйлэгдэхэ ёһотой. Энэ асуудалаар багшанарай бүлгэмүүдһээ, һуралсалай ажал хэрэглэдэг зонһоо эдэбхи үүсхэл гаргахынь хүлээнэбди. Энэ хүндэ хүшэр, харюусалгата хөөрэлдөөндэ дүй дүршэлтэй багшанарай дэмжэлгэтэй залуу багшанар хам оролсожо, өөрынгөө үүргэ бээлүүлхэ бээ гэжэ найданабди.

Хүндэтэ багшанар, мэргэжэлтэ һайндэртэйтай дашарамдуулан, Таанарта элүүр энхэ, гэр бүлэдөө зол жаргалтай, баян бүдүүн ажаһуухы, ургажа ябаһан залуу үетэнэингөө хүмүүжэлы амжалтатайгаар бээлүүлхы хүсэнэб!

**Буряад Республикын
Толгойлогшо –
Буряад Республикын
Правительствын Түрүүлэгшэ
В.В. НАГОВИЦЫН.**

Хүндэтэ багшанар, багшын ажалай ветеранууд!

Таанары мэргэжэлтэ һайндэрөөртнай – Багшын үдэрөөр Буряад Республикын Арадай Хуралай зүгһөө үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб!

Энэ гайхамшагта үдэр хадаа энэ дэлхэй дээрэмнай эрдэм мэдэсэ олгуулдаг бүхы зониие гүн сэдхэлһээ хүндэлһэн удха түгэлдэр үдэр болоно гэшээ. һургуулидамнай һургаһан багшанары, ажабайдалай үргэн харгыда гаргаһан оюутад байха хаһынгаа багшанары бидэ дулааханаар дурданабди.

Таанарта, хүндэтэ багшанар, эгээл үнэтэй сэнтэй манай ерээдүй этигэл найдалгатайгаар даалгагдана гэшээ. Өөһэдынтнай шабинарай мүнөө үеын амжалтын дүнгүүд соо манай республикын, манай ороной ерээдүйн һалбаран хүгжэлгэ эли харагдаад байха бшуу.

Эрдэм һуралсалай системые мүнөө үеын эрилтээр хубилгаха (модернизаци) гэшээ мүнөө сагта гүрэн түрын бээлүүлхэ гол хараануудай нэгэн болонхой. “Манай шэнэ һургуули” гэхэн үндэһэн үүсхэл бээлүүлхэ зорилготойгоор һуралсалай инновационно гуримууд (стандарт) бии

болгогдобо, түрүү онол арганууд болон шэнэ технологи нэбтэрүүлэгдэнэ, һургуулинууд болбосон түхэлтэй болоно. Таанар, хүндэтэ багшанар, эдэ шухала хубилалтанууды бээлүүлгэдэ гол хубитаяа оруулнат. Өөрынгөө ажалда педагогикын эгээл бодото заншалнууды баримталан, мүнөө үе сагтай эрилтэһээ гээгдэнгүй урагшаа давшанат.

Багшын мэргэжэл тухай һайн мэдэсы үргэдхэхэ, багшанарай шийдхэгдээгүй социальна асуудалнууды шийдхэхэ гэхэн гол зорилгоннууды Буряад Республикын Арадай Хурал харааланхай байна. Эдэ зорилгоннууды бээлүүлхэ талаар бюджетэй мүнгэн һомологдоно.

Хүндэтэ багшанар, мэргэжэлтэйнэй, эршэтэй ажалайтнай болон зохиохы хүдэлмэринтэй түлөө баяр хүргэнэбди! Зол жаргалтай, элүүр энхэ байхатнай болтогой! Хододоо урагштай, урматай, һурагшанартнай илалта, амжалтатай ажал хэрэгүүдээрээ баясуулжа байхань болтогой!

**Буряад Республикын
Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ
М.М. ГЕРШЕВИЧ.**

БАГШЫН ҮДЭРЭЙ ҺАЙНДЭР ДҮТЭЛБЭ

“ГЭГЭЭРЭЛ” гэжэ арадай түрүү проект һуралсалда үргэнөөр нэбтэрүүлхын тулада ябуулһан ажалнуудай нэгэн Буряад орондо үнгэрһэн эрхим багшанарай мурьсөөн болоно. Улаан-Үдын, Хэжэнгын, Захаминай, Ивалгын, Бэшүүрэй эхин ба дунда һургуулинуудай эрхим багшанар арга шадалаа хэдэн талаһаань харуулжа, мэргэжэлээрэ мурьсэһэн байна. Түрүү гараһан арбан багшанарта Федеральна жасаһаа 200 мянган түхэригэй мүнгэн шан үгтэхэ, арбан дүрбэн багшанар 50 мянган түхэриг мүнгэнэй бэлэгтэ хүртэхэ. Мурьсөөндэ илагшадые шагналгын ёһолол Багшын үдэрэй һайндэртэ үнгэрхэ.

Баира БАЛЬБУРОВА.

ХҮРТЭЙН ҺУРГУУЛИ - ЭРХИМ ҺУРГУУЛИ

ХЭЖЭНГЫН районой Хүртэйн дунда һургуули бүхы Россиин гүрэн дотор үнгэрһэн хүдөөгэй эрхим һургуулинуудай тоодо оробо. Топ 54 гэжэ мурьсөөн гүрэн соо эгээн һайн дүнгүүдтэй хүдэлһэн һургуулинууды элирүүлдэг юм. Тэрэнэй шухала эрилтэ хадаа һургуули һуралсалай бүхы талаһаа һайн дүнгүүды харуулхын талаар Бүхэроссиин олимпиадануудта хабаадаха аргатай һурагшадые хүмүүжүүлхэ ёһотой. Москва хотын математическа гэгээрэлэй түбэй директор Иван Яценкын хэлэгшээр, Россиин гүрэнэй

һуралсалай системэдэ хүдөө газарнуудай һургуулинууд ехэ нүлөө оруулна. Гэбшье, мүнөө сагта бүхы хүдөө һургуулинууд олимпиадануудта хабаадахаар аргатай үхибүүды һургаха аргагүй байдалтай байбашье, энэ мурьсөөндэ хабаадажа, 54 эрхим һургуулинуудай тоодо орожо шадан һургуули үнэхөөрөөл һайн. Үндэр дүнгүүдтэй хүдэлөө гэжэ тэмдэглэхээр. Хүртэйн һургуули тухай дэлгэрэнгыгээр удаадахи мэдээсэлдээ хөөрөжэ үгэхэбди.

Баира БАЛЬБУРОВА.

Ивалгын аймагай Гүрэлбын дунда һургуулийн буряад хэлэнэй бэрхэ багша С.Г. Чагдурова һурагшадтаяа.

Һургуулийн архивһаа фото.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКАДА НАЛОГОВО ХҮНГЭЛЭЛТЭНҮҮД ҮЗҮҮЛЭГДЭХЭ

РОССИИН Президент Владимир Путин сентябрийн 30-да “Россиин Федерацийн Налогово кодексын 1-дэхи болон 2-дохи хубинуудта Алас Дурна Зүгэй федеральна тойрогой болон Россиин Федерацийн зарим субъектнүүдэй дэбисхэрнүүд дээрэ региональна инвестиционно проектануудэй бээлүүлгыг эдэбхижүүлхээр хубилалтанууды оруулха тухай” федеральна хуули баталаа.

Тус хуули байгша оной сентябрийн 20-до Гүрэнэй Дүүмэдэ абтаа, харин сентябрийн 25-да тэрэниие Федерацийн Совет зүбшөөгөө юм.

Тэрэнэй ёһоор, Алас Дурна Зүгэй федеральна тойрогой, Забайкалийн хизаарай, Буряад Республикын болон Эрхүү можын дэбисхэрнүүд дээрэ инвестиционно ажал ябуулгада налог татабариин талаар һайн байдал тогтоогдохо зэргэтэй.

Тиин региональна инвестиционно проектанууд хабаадаһан эмхидэ налог татабариин талаар тусхай хүнгэлэлтэнүүд үзүүлэгдэхэ болоно. Зүгөөр тэрэнэй капитална һомолго 50 миллионһоо бага бэшэ (3 жэл соо бээлүүлхэ һаа), мүн 500 миллионһоо бага бэшэ (5 жэл) байха ёһотой.

Олзодо тохогдодог налогой хэмжээн (федеральна бюджеттэ оруулагдадаг гэжэ һануулаа) хабаадагшын бээлүүлһэн проектанууд олзо абажа эхилһэнһээ хойшо 10

жэлэй үргэлжэдэ 0 процентээр тоологдохо. Харин Россиин Федерацийн субъектнүүд нютагай бюджеттэ оруулагдаха ёһотой энэ налогой хэмжээ өөһэдөө тогтоохо эрхэтэй. Зүгөөр тэрэнэй проектанууд хабаадагшын олзо олохо эхилһэн түрүүшын 5 жэлэй хугасаада 10 процентһээ дээшэ, удаадахи 5 жэлдэ 10 процентһээ доошо байха ёһотой.

РЕСПУБЛИКЫН АЖАҢУУГШАДАЙ 18 ПРОЦЕНТНЬ ГРИППНЭЭ ХАМГААЛГЫН ТАРИЛГА АБАНХАЙ

БҮХЫДӨӨ 38 процент гү, али 368000 хүн таригдаха ёһотой юм. Тиимэһээ даб дээрээ түсэбэй хахадын дүүргэгдээ.

Гриппһээ хамгаалхын тула республикада “Гриппол плюс” вакцинын 153000 дозо болон “Гриппол” вакцинын 190000 дозо абтанхай. Октябрийн 1-нэй байдалаар, 181018 хүн гэхэ гү, али түсэблэһэнһөө 49,2 процентнь таригданхай.

Үнгэрэгшэ долоон хоногто республика дотор ОРВИ-гээр үбдэхэ 1857 ушар бүридхэлдэ абтаа. Энэнь үбшэнэй ехээр һүжэрэлгын хэмжээнһээ 19,6 процентээр бага юм.

ЗҮБШӨӨРЭЛГҮЙГӨӨР БАРИГДАҢАН ГЭРНҮҮДЫЕ ЯАЛТАЙ?

РОССИИН нэгэшые региондо зүбшөөрэлгүйгөөр гэр барилга манай эндэхидэл адляар иимэ ехээр дэлгэрэнги бэшэ. Илангаяа Улаан-

Үдэдэ болон Ивалгын аймагта хүн зон дуратай газартаа гэр табижархидатантай. Бусад хотонуудта иимэ ушарнууд үсөөн. Дайралдаашье һаа, түргэн шууд шийдхэгдэдэг юм.

Буряадтахи Росреестрын управлениин дэргэдэхи Олониитын зүблэлэй зүблөөн дээрэ энэ асуудал зүбшэн хэлсэгдээ. Буряадта газарай хуули эбдэлгэнүүдэй 39 процентнь усадхагдана. Сасуулгада, Росси дотор энэ хэмжээн 61,6 процент гээд бүридхэлдэ абтанхай, Сибириин Федеральна тойрогто – 55,7. Гэхэтэй хамта республикын гүрэнэй газарай инспекторнууд нилээд ехэ ажал ябуулдаг байна. Ехэнхидээ зүбшөөрэлгүйгөөр газар эзэлхэ талаар хуули буса ябадалнууд олоор дайралдадаг.

Иимэ газар дээрэ бодхоогдоһон гэрнүүды яалтай? Задалха, хуулиа болгохо гү, али үшөө ондоо арга бии гү? Зүблөөндэ хабаадагшад эдэ бүгэдэ асуудалнуудаар нилээд арсалдаа. Һүүлэй һүүлдэ гүрэнэй засагай зургаануудай, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн зургаануудай хабаадалгатай “дүхэриг шэрээ” эмхидхэхэ гэхэн шийдхэбэри абтаа.

БУРЯАДАЙ ҺУРГУУЛИ ХҮДӨӨГЭЙ ЭРХИМ ҺУРГУУЛИНУУДАЙ ТООДО ОРОБО

“УЧИТЕЛЬСКАЯ ГАЗЕТА” сонин соо бэрхэ һурагшадые гаргадаг һургуулинуудай тоолбори толилогдоо. Тиин эрхим һургуулинуудай дунда Хэжэнгын аймагай Хүртэйн дунда һургуули ороо.

Энэ дүнгүүд гол түлэб һуралсалай шанар болон һурагшадый бэлиг шадари хүгжөөлгын хэмжээнһээ дулдыдаа. Баллнууд ЕГЭ тушаалгын болон Бүхэроссиин олимпиадануудта хабаадалгын дүнгүүдээр тоологдоо.

Һургуулинууд гурбан номинация-ар шэлэгдээ: “Топ-25” – эгээл эрхим һургуулинууд, “Топ-500” – һуралсалай түрүүшүүл, “Топ-54” – хүдөөгэй эрхим һургуулинууд.

БАЙГАЛ ДАЛАЙМНАЙ “РОССИ-10” ПРОЕКТДЭ ИЛАХА АРГАТАЙ

ОКТАБРИЙН 1-нэй байдалаар, Байгал далайн түлөө 3,8 миллион хүн дуугаа үгөөд байгаа. Мамайн добуун болон “Родина-мать зовет” хүшөө 3,7 миллион дуутай. Саашань тоолобол, Петергоф – 2,8 миллион, Кижи – 2,7 миллион, Ростовый кремль – 2,6 миллион...

Байгал далайн түлөө дуугаа үгэхын тула 1880 номерто тусхай смс эльгэхэ хэрэгтэй. Дуугаа үгэлгэ октябрийн 6-да 17 сагта дүүрэхэ.

Россиин 10 һүлдэ тэмдэг шэлэһэн энэ проектын илагшадый тоодо А.Кадыровай нэрэмжэтэ “Сердце Чечни” мечеть болон Коломенско кремль оронхой гэжэ һануулаа.

“Байкал Daily” мэдээсэлэй агентствын мэдээсэлнүүдээр Дыжит МАРХАДАЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

Бурядай Правительство: хүгжэлтын шэглэл

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ШУГАМААР ХАНИ БАРИСААН ҮРГЭДХЭГДЭХЭ

Улаан-Үдэд Монгол ороной Дархан хотын Экономико болон соёлой үдэрнүүдэй хэмжээ ябуулгын шугамаар Буряад Республикын хүдөө ажыхын министр Александр Манзанов Дарханай түлөөлэгшэдтэй үулзаба.

Түлөөлэгшэ бүлэгыг хүтэлбэрлэн Дарханай Эрхэтэдэй Хуралай түрүүлэгшэ Цэндсүрэн мал ажал ба ургамал хүгжөөлгын халбаринуудта хоёр талын харилсаа хүгжөөлгэ тухай элидхээ.

Ургамал хүгжөөлгын талаар хартаабха болон бусад огородой эдээнэй, таряа болон саадай ургамалнуудай элдэб шэнэ сорт найжаруулгын ажал суг ябуулха тухай ханамжа оруулнабди. Мүн эдээнэй зүйлнүүдые хари гүрэн руу нэбтэрүүлхэ тухай ажал суг ябуулхыг дуралданабди. Мүн бидэ хүдөө ажыхын шэнэ техникэ, хэрэгсэлнүүдые нэбтэрүүлхэ хэрэг болон тэжээл бэлдэлгын үйлдбэрийн, инкубаторнуудай түхээрлэгнүүдые бүридхэлгэдэ хамналсаа тухай ханамжануудыг оруулнабди, - гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

Улаан-Үдэдэ Дархан хотодо үйлдбэрлэгдэдэг зүйлнүүдые худалдадаг наймаанай байшан бариха хүсэлтэй байханаа Монголой айлшад мэдүүлээ. Мүн мэргэжэлтэдыг манай гүрэндэ нургаха тухай асуудал табиһан байна.

Удаань хүдөө ажыхын министр Александр Манзанов Монголой айлшадые Алас Дурнын хизарай хүтэлбэрлэгшэдэй зүгһөө уһанай аюулда хохидогшодто хартаабхаар туһалһанайн түлөө баярыг хүргэбэ.

- Мал үсхэбэрлгын ажа-

лаар суг хамта ажал ябуулха асуудалаар хэлэбэл, мяханай зүйлнүүдые оруулха тухай Росси, Монгол гүрэний хоорондох комиссийн шугамаар Россельхознадзорой халбариде мяханай зүйл хари гүрэньһөө оруулха талаар табигдаһан карантин болуулха тухай асуудал шидхэхэ хэрэгтэй. Бидэ Монгол оронһоо мяханай зүйл абажа байха хүсэлтэйбди. Манай мяханай үйлдбэрийн эмхинүүд танай мяхаар ажаллаха хүсэлтэй юм, - гэжэ министр тэмдэглээ.

Манай Росси гүрэндэ мяханай үүлтэртэ мал хүгжөөлгэдэ ехэ анхарал табигданхай. Буряад Республика дотор бурядай заншалта анхан үсхэбэрлэжэ байһан буряад үхэрнүүдые нэргэхэ талаар ажал ябуулагдана. Эрдэмтэдэй ханамжаар, буряад үүлтэрэй үхэр мал Монгол ороной зарим дэбисхэр дээрэ үсхэбэрлэгдэнэ. Тэрэ үхэр манай республика руу асарха талаар асуудал шидхэхэ ханалтай байханаа Александр Манзанов мэдүүлбэ. Монгол оронһоо мал гаргаха зүбшөөл табигдаха тухай, анхан хоригдоһон карантин болуулха тухай ажал хэрэгтэй гэжэ хоёр тала мэдэрбэд.

Хүдөө ажыхын министрэй хэлэһээр, Монгол орондо саадай модонуудыг ургуулха тухай ажал, илангаяа шасарганын үрэхэ Монголдо хүгжөөхэ тухай асуудал ябуулагдана.

Улаан-Үдэдэ макарон үйлдбэрлэдэг фабрика нэһлэбэн шэнэлэгдэн нээгдэбэ. Анхан энэ ажыхы өөрынһөө үйлдбэрлэһэн зүйл Монгол орон руу эльгээдэг нэн. Мүнөө хотын ба республикын хүтэлбэри энэ фабрикын үйлдбэрийн зүйл Дархан хотодо нэбтэрүүлхээ бэлэн байханаа мэдүүлбэ.

Орооһото таряа болон тэжээлэй зүйлнүүдэй, хартаабха болон бусад огородой эдээнэй шэнэ сорт үрэхэ байгуулха талаар суг ажал Бурядай хүдөө ажыхын эрдэм шэнжэлэлгын институтдай үндэһэн дээрэ ябуулха бэлэн байнабди. Манай республика бага хүсэтэй техникэ нэбтэрүүлхэ, тусхай

хэрэгсэлнүүдэй шанар шалгах болон үнэ сэнгүүдые хаража үзэхэ аргатайбди, - гэжэ министр тэмдэглэбэ.

Монголой нооһоор үйлдбэрлэдэг нэгэдэмэл эмхи байгуулха тухай Монгол гүрэний Дархан хотынхидой ханамжа министр дэмжэбэ.

Алишье сагта Дархан хото нооһоной үйлдбэрийн зүйлнүүдээрэ суурхадаг. Тэдэний олон жэлэй эршэм ажалай дүршэл манай республика дотор малай үйлдбэрийн зүйл хүгжөөлгэдэ нүлөө оруулха бээ. Илангаяа нүүлэй үедэ манай Буряад орондошье, Росси гүрэндэшье Монголой нооһоор нэхэһэн зүйлнүүд ехэ үндэр

сэгнэлтэ абанхай ха юм, - гэжэ Александр Манзанов онсолбо.

Харин Улаан-Үдэ хотын захиргаан Дарханда үйлдбэрлэһэн зүйлнүүдые худалдадаг наймаанай түб нээхэ талаар газар олгуулха тухай найдуулба.

Дархан хотын түлөөлэгшэд Ивалгын аймагай хүдөө ажыхын эмхинүүдэй ажаябуулгануудтай танилсаба. "Агролидер Плюс" гэнэн эмхиин болон Бурядай хүдөө ажыхын эрдэм шэнжэлэлгын институтдай таряалангуудыг үзэжэ, шэнэ сорт болон орооһо таряанай үрэхэ шэнжэлэлгэнүүдэй дүршэлнүүдтэй танилсаба.

Цырегма САМПИЛОВА.
Авторай фото-зураг.

Улаан-Үдэдэ экологиин асуудалаар суглаан үнгэрөө

БҮХЭРОССИИН СЪЕЗДДЭ ХАБААДАХА ТҮЛӨӨЛЭГШЭДЫЕ ЁУНГАБА

Оршон тойронхи байгаали хамгаалгын асуудалаар Бүхэроссийн 4-дэхи съезддэ хабаадаха Буряад Республикыг түлөөлэгшэдыг ёунгалгын конференци Улаан-Үдэдэ үнгэрөө. 2013 он - Оршон тойронхи дэбисхэрыг хамгаалгын жэл гэжэ тодорһон. Энэ жэлэй гол хэмжээн болохо съезд байгша оной декабрийн 2-4-нэй үдэрнүүдтэ Москва хотодо үнгэрхэ юм.

Байгаали ашаглалгын Россиин Федерацийн хиналтын Буряад Республикын хүтэлбэрийн дарга Константин Дремовэй тэмдэглэһээр, Байгал шадархи дэбисхэрэй энэ съезддэ хабаадалга ехэ шухала. Юуб гэхэдэ, бүхэдэлхэйн сэбэр уудаг уһанай бүхы нөөсын дүрбэдэхи хубинь Байгал далайда оршодог. Байгал далайн уһан 23 мянган кубометр болодог юм.

Дутын эрээдүй сагта Буряад орон хүн зоной ажаидарха эгээл ариг сэбэр дэбисхэр болохо бшуу. Мүнөө сагта бүхы дэлхэйн ажаһуугшадай 40 процентнь уһагүй гү, али бага уһатай газарнуудта ажаһуудаг. Мэргэжэлтэдэй тоо баримтаар, 2025 ондо дэлхэйн ажаһуугшадай гурбанай хоёр хуби уһаар дуталдаха. Байгалайманай уһан ямаршье үнэ сэн үгэхын аргагүй, сэгнэшгүй ехэ, ами наһан мэтэ баялиг ха юм, - гэжэ Константин Дремов тэмдэглэбэ.

Мүн тэрэнэй онсолһоор, Байгал далай хамгаалгын талаар федеральна зорилгото программа юрэ абтаа бэшэ, Байгал шадархи дэбисхэрэй 2020 он хүрэтэрхи социально-экономическа хүгжэлтэдэ 58 миллиард мүнгэн һомологдохо.

Энэ горитой федеральна тэдхэмжэ бүхы орёо асуудал шидхэхэрхихэ бэшэ ха юм даа. Бүхы засаг түрын алишье хэмжээнэй, муниципальна эмхи, ниитэ эмхинүүдэй болон бүхы арад зоной нэгэдэмэл ажалһаа дулдыдаха, - гэжэ Росприроднадзорой дарга мэдүүлбэ.

Гүрэний Дүүмын депутат Михаил Слипечугай нэрэ зүгһөө Баатар Цыренов элидхэхэдэ, депутатай хандалга дамжуулаа: «Байгша оной март нара соо Байгалые хамгаалгын талаар хуулинуудыг тааралдуулха хуули 1-дэхи уншалгаар баталагдаад, мүнөө 2-дохи уншалга нарын

сагта баталагдаха ёһотой. Тиимэһээ Байгал хамгаалгын талаар ханамжа, мэдүүлгэнүүдые зүбшэжэ эльгээгты. Үгы болобол, нүүлэй 5-7 жэлэй туршада Байгал хамгаалгын асуудалда нөөргөө эрьехэ аргагүй болохо, - гэжэ Михаил Слипечук энэ конференцийн гэшүүдтэ хандалга соогоо бэшэһэн байха юм.

Росприроднадзорой Буряад Республика доторхи управленийн даргын орлогшо Любовь Миронова республика доторхи экологическа байдал тухай элидхээ.

Мүнөө сагта нобшо хаядаг газарнуудай асуудал баһал орёо зандаа. Республика дотор оройдоол 9 полигонууд бии. Тэдэнэр Тарбагатайн, Ивалгын, Муяйн, Ахын, Хяагтын, Сэлэнгын аймагуудта байрланхай. Гэхэтэй хамта Тарбагатайн, Ивалгын аймагуудай полигон руу Улаан-Үдэ хотын нобшо хаягдадаг, - гэжэ тэрэ

мэдээсэ.

2012 ондо Буряад Республика дотор аяар 29 миллион нобшо хаягдаа. Хүршэ Забайкалийн хизаар, Эрхүүгэй областтой жэшэбэл, нүүлшын 5 жэлэй туршада Буряад орондо нобшо ноохой ехээр суллулагдана.

Юун бидэниие абарнаб гэхэдэ, энэ ехэ нобшын 98 процентнь хада малтадаг үйлдбэринүүдэй эмхинүүдэй хаядаһан гэшэ. Энэнь хандарһан газарай хүрхэ шэнэлэн заһабарилгада хэрэгтэй бшуу, - гэжэ Любовь Миронова хэлэбэ.

Конференцийн гэшүүд Буряад ороной экологиин шухала асуудалнуудыг зүбшөө. Энэ хөөрэлдөөнэй гол асуудал байгаали хамгаалгын асуудал болоно.

Цырегма САМПИЛОВА.
Авторай фото-зураг.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2013 оной сентябриин 30 – октябриин 4

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫЕ
САГ ЗУУРА ДҮҮРГЭГШЭ В.А.ПАВЛОВАЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН
 30.09 9.00 Бага танхим

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД
Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.П.Попов)
 Буряад Республикын Арадай Хуралай ээлжээтэ хоёрдохи сессидэ хэлсэгдэхэ асуудалнууд
 03.10 10.00 каб.119

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД
 1. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2013 оной сентябриин 30-һаа октябриин 4 болотор хугасаада бээлүүлхээр түсэблэгдэһэн хэмжээ ябуулганууд
 2. Буряад Республикын Арадай Хуралда хиналтын дансанууды дүүргэлгын байдал тухай
 30.09 13.30 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ
Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон сан жасын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц.Э.Доржиев)

Буряад Республикын хуулинууды федеральна хуулинуудтай зохилдуулха тухай

02, 03.10 10.00 каб.235
Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь Б.Н.Ботоев)

1. "Буряад Республикын Арадай Хуралай Регламентда хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын Арадай Хуралай тогтоолой түлэб тухай
 2. "Буряад Республикын зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
 03.10 10.00 каб.323

"Нютаг газарнуудта нэрэ үгэлгын болон нэрэнүүдынь нэлгэлгын зарим асуудалнууд тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
 03.10 14.00 каб.322

"хунгалтын асуудалнуудта хабаатай Буряад Республикын зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай
 04.10. 11.00 каб.322

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.П.Попов)

1. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2014 ондо хуули түлэблэлгын хүдэлмэрийн уридшалһан программада оруулхаар дурадхагдаһан хуулинуудай түлэбүүд тушаа дурадхалнууды бэлдэлгэ тухай
 2. Буряад Республикын Арадай Хуралай 2014 оной хүдэлмэрийн түсэбтэ дурадхалнууды бэлдэлгэ тухай

30.09 14.30 каб.119

"Нютагай өөһэдын хүтэлбэрийн зургаануудта хүдөө ажахын үйлэдбэри дэмжэхэ талаар Буряад Республикын гүрэнэй бүрин этигэмжэнүүды олгохо тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб бэлдэлгэ тухай

02.10 10.00 каб.119

Буряад Републикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэһэ яһатанай асуудалнуудай, залуушуулай политикын, олонийтын болон шажанай нэгэдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц.Б.Батуев)

Хорооной депутатуудай залуушуулай олонийтын эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэй уулзалга

30.09 16.00 Бага танхим

"Оюутадай отрядуудай хүдэлөө хүгжөөхэ тухай" асуудалаар "дүхэриг шэрээ" үнгэргэлгэдэ бэлдэхэ тухай

02.10 10.00 каб.212

Хорооной мэдэлэй асуудалнуудаар нүүдэл хүдэлмэрийн зүблөө үнгэргэлгэдэ бэлдэлгэ тухай

03.10 10.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

1. "Гүрэнэй бюджетдээ гадуур жасануудта түлбэринүүды нэхэн абалгын гурим хайжаруулха талаар Россиин Федерацийн зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай" 325477-6 дугаарай федеральна хуулиин түлэб тухай

2. "Шуһа болон бүридэлэйн зүйлнүүды тушаалга тухай" Федеральна Хуулиин 25-дахи статьяда хубилалта оруулха тухай" 305505-6 дугаарай федеральна хуулиин түлэб тухай

30.09 15.00, 15.30 каб.218

"Буряад Республикада гүрэнэй социальна дэмжэлгэ тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

02.10 10.00 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалийн нөөсөнүүды ашаглалгын болон оршон тойронхия хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдеев)

1. "Эрхэтэдэй хубийнгаа хэрэглэмжэдэ модо бэлдэлгын дүрим болон хэмжээн тухай" Буряад Республикын Хуулиин 2-дохи статьяда хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

2. "Буряад Республикын социаль-но-экономическа хүгжэлтэ гүрэнэй талаһаа уридшалан багсаамжалга болон программа тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

01.10 10.00, 11.00 каб.209

"Эрхэтэдэй хубийнгаа хэрэглэмжэдэ ойн баялиг суглуулха болон бэлдэхэ дүрим тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

02.10 10.00 каб.209

"Буряад Республикын зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

03.10 10.00 каб.209

"Буряад Республикын зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтанууды оруулха тухай" Буряад Республикын хуулиин түлэб тухай

04.10 10.00 каб.211

ПОЛОЖЕНИЕ

Международного конкурса "ЮНЫЙ БУДАМШУУ"

Идея проведения Международного конкурса "Юный Будамшуу" принадлежит народному артисту России Михаилу Гомбоевичу Елбонову. Конкурс создан в целях воспитания у детей интереса и любви к театру, целенаправленной подготовки будущих артистов и зрителей, сохранения и развития родного языка.

УЧРЕДИТЕЛИ КОНКУРСА

Министерство образования и науки Республики Бурятия

Комитет по межнациональным отношениям и развитию гражданских инициатив

ОРГАНИЗАТОРЫ

ГУК "Государственный ордена Трудового Красного Знамени Бурятский академический театр драмы им. Хоца Намсараева"

ГУК "Государственный Русский драматический театр им. Н.А. Бестужева"

АОУ СПО РБ "Бурятское республиканское училище культуры и искусств"

ЦЕЛИ КОНКУРСА

- Раннее профессиональное ориентирование учащихся.

- Воспитание интереса и любви к театральному искусству.

- Пропаганда театрального искусства среди детей.

- Выявление одаренных детей.

- Приобщение подрастающего поколения к классической литературе, драматургии.

- Эстетическое и патриотическое воспитание школьников.

- Популяризация театрального искусства Бурятии, знакомство с творчеством выдающихся театральных деятелей Бурятии.

- Популяризация бурятского языка.

УЧАСТНИКИ КОНКУРСА

К участию в конкурсе приглашаются только мальчики и юноши школьного возраста от 7 до 17 лет.

ОРГАНИЗАЦИЯ КОНКУРСА

Международный конкурс "Юный Будамшуу" проводится в три тура:

1 тур - школьный отборочный. Отбор производят преподаватели образовательных учреждений.

2 тур - районный отборочный. Конкурсантов направляют отделы культуры и образования муниципальных районов

3 тур - заключительный.

УСЛОВИЯ КОНКУРСА.

Каждый участник представляет:

1) монолог (диалог), отрывок из спектаклей (до 6 минут). Участники конкурса могут помогать партнерам, выступление которых жюри не оценивает;

2) песню русских, бурятских, монгольских и калмыцких композиторов, народных песни (народную песню можно исполнять под фонограмму (минус один), под аккомпанемент музыкального инструмента или "а капелла");

3) стихотворение – любимого поэта конкурсанта.

Сценические костюмы должны соответствовать выбранным произведениям.

Каждому участнику, прошедшему два отборочных тура конкурса, выдается Диплом об участии. Участников конкурса сопровождает руководитель.

ЖЮРИ

Выступления участников заключительного этапа оценивает компетентное

жюри, в состав которого войдут выдающиеся театральные деятели Республики Бурятия, преподаватели ФГОУ ВПО "Восточно-Сибирская государственная академия культуры и искусств", ФГОУ ВПО "Бурятский государственный университет" и АОУ СПО РБ "Бурятское республиканское училище культуры и искусств". Председатель жюри – народный артист Российской Федерации М.Г. Елбонов. Жюри оценивает выступления участников по 10-ти бальной системе в каждом из трёх заданий, все оценки суммируются, выводится средний балл. Жюри оставляет за собой право не присуждать какую-либо премию.

ОСНОВНЫЕ КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ КОНКУРСНЫХ ВЫСТУПЛЕНИЙ

- Исполнительское мастерство.
 - Артистизм.
 - Культура речи.
 - Музыкальность.
 - Умение владеть аудиторией, сценическим пространством.
 - Пластичность.
 - Художественно-эстетический уровень программы.

Заявки на участие в конкурсе принимаются по адресу: budamshuu-05@mail.ru К заявке прилагаются:

1. Ксерокопия свидетельства о рождении;

2. Подробная программа заключительного тура с указанием продолжительности по времени;

3. Домашний адрес, контактный телефон;

4. Фамилия, имя и отчество преподавателя, подготовившего конкурсанта.

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕНИЯ КОНКУРСА

Конкурс проводится в два этапа:

- 1 и 2 этапы конкурса – **на местах с 1 сентября по 1 октября 2013 года** (районные, городские, окружные, республиканские конкурсы).

- 3 этап отборочный - в **г. Улан-Удэ 7 октября 2013 года** на сцене Государственного Бурятского академического театра драмы им. Х. Намсараева.

8 октября 2013 года на сцене Государственного Бурятского академического театра драмы им. Х. Намсараева будет проходить Гала- концерт победителей и ведущих артистов.

НАГРАЖДЕНИЕ УЧАСТНИКОВ

Устанавливаются следующие награды:

1. Гран-при Лауреата конкурса -15 000 рублей. Первая премия - 10 000 рублей (Министерство образования и науки Республики Бурятия)

2. Вторая премия - 7 000 рублей

3. Третья премия -5 000 рублей

4. Специальный приз (для жителей Республики Бурятия) – путевка во Всероссийский детский центр "Океан" (Министерство образования и науки Республики Бурятия)

5. Благодарственные письма и поощрительные призы.

Жюри может присуждать дополнительные специальные призы.

ФИНАНСОВЫЕ УСЛОВИЯ

Командировочные расходы: проезд, проживание за счет направляющей стороны; суточные за счет принимающей стороны. Организационный сбор – 1000 (одна тысяча) рублей.

Контактные телефоны:
 212-032, 676-657- Орг. комитет.

Дархан хотын Экономикын болон соёлой үдэрнүүд Улаан-Үдэдэ

АХА, ДҮҮ АРАДУУДАЙ ХАРИЛСААТА АЖАЛ СААШАДАА АША ҮРЭТЭЙГӨӨР ЫАЛБАРАН МАНДАХАНЬ БОЛТОГОЙ!

Сентябриин 25-наа 28 хүрэтэр Монгол ороной Дархан хотын Экономикын болон соёлой үдэрнүүд Улаан-Үдэдэ үндэр хэмжээндэ, ехэ баян программатайгаар эмхидхэгдэжэ, Эрхэтэдэй Хуралай түрүүлэгшэ Ч. Цэндсүрэн, Дарханай губернатор С.Насанбат түрүүтэй Монголой делегацийн гэшүүд Улаан-Үдын предпритинуудтай, фермерскэ ажахынуудтай, үзэсхэлэн газарнуудтай болон Ивалгын дасантай танилсаһан байна.

Сентябриин 26 -да Улаан-Үдын захиргаанай танхим соо аяар 47 жэлэй саана 1967 оной январийн 27-до түүхэтэ хэлсээ хэһэн тухайн дурдагдажа, анда хотонууд болодог Дархан болон Улаан-Үдэ хотонуудай захиргаануудай хоорондо Экономикын, олзын хэрэг эрхилэлгын, аяншалгын болон соёлой харилсаагаар шэнэ үеын хэлсээн дахинаа баталагдажа, шэнэ удхатайгаар хараалан түсэблэгдэһэн хэлсээнэй доро Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков, тийхэдэ Дарханай губернатор С.Насанбат гэгшэд гараа табиба. Эндэ сугларһан зон халуун альга ташалгаар дэмжэбэ.

НАЙМААШАД УРМАТАЙ, ХУДАЛДАН АБАГШАД БАЯРТАЙ

Буряад Республикын ниислэл хотын Бизнес-инкубатор соо (Бабушкинай үйлсөөр оршодог) "Дархан-Улаан-Үдэ" гэхэн выставкэ-яармаг нээлгын баяр ёһолол боложо, аха, дүүгэй харилсаатай болоһон хоёр хотын предпритинууд, туристическэ компанинууд эд бараагаа, танилсалгын материалнуудаа дэлгээ.

"Аяар 47 жэлэй туршада үргэлжэлһэн баян түүхэтэй, хани харилсаата ажалнай һайн ажалай үрэ дүнгүүдээр, һайхан һанаа сэдхэлээр баталагданхай. Хамта дээрээ Дархан-уул аймагаймнай 58 предпрития гэхэ гү, али 102 түлөөлэгшэ өөһэдынгөө эд бараа, эдэе хоолоо энэ баян дэлгэр, уласхоорондын удхатай яармагта дэлгэнхэй. Түүхэ дурдабал, Улаан-Үдын заводой улаан хирпиисээр тэрэ үеын манай залуу хотын түрүүшын гэрнүүд баригданхай бшуу...Манай хамтын хэрэг, хани харилсаамнай экономикодо, социальна ажабайдалда болон соёлой ажалда саашадаашье ма-

нахань, хүгжэн һалбархань болтогой", - гэхэн һайхан үгэнүүдээр Дарханай губернатор С. Насанбат амаршалһан байна. Эндэ ерэхэн айлшадтаа амаршалгын үгэнүүдые зорюулан хэлэхэн Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков иигэжэ тэмдэглээ: "Ажалаймнай харилсаан ба соёлой талаар хани барисаата хүдэлмэримнай олон олон жэлдэ хүгжэжэ байна, саашадаашье шэнэ удхатайгаар, мүнөө үеын эрилтээр Росси болон Монгол ороной хоорондохи харилсаа холбоо үргэдхэн, бүри үргэнөөр мандан хүгжэхэ байха."

Дарханай иимэ гүн удхатай үдэрнүүд 9-дэхиеэ Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэжэ байна. Дарханай уран бэлигтэн, мастернууд ерэхэ бүрээ манай хотын зоние баян продукцияараа, һайхан оёдолтой, мүнөө үеын болон урданай угалзануудтай арһан малгай, хубсаһаараа, бээлэйнүүд, гуталнуудаараа гайхуулдаг гээшэ. Анда хотонуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ буряад, монгол арадуудай ёһо гуримаар гоёнууд хадагууд барюулагдаба. Сагаан перчаткануудые үмдэхэн эдэ дарганар выставкэ (үзэсхэлэн) нээлгын баярай ёһо бүтээн, улаан лентэ хайшалба. Дарханай эмхинүүдэй хажууда "Титан", "Селенга", "Наран" предпритинууд, "Бурятхлебпром" ОАО, "Байкал" гэхэн заһаһанай завод, "Полистройдеталь" ПО, "Лотус" гэхэн аяншалгын агентство, бусад эмхинүүд энэ яармагта хабаадаа.

"Дархан нэхий" компаниин бүтээһэн эрэшүүлэй, эхэнэрнүүдэй дублэконууд 9-10 мянгаар, тийхэдэ хүүгэдэйхинь 4-4,5 мянгаар худалдагдаба. "Дархан меат фуудс" компаниин колбасагай элдэб янзын сортые хүнүүд эдижэ туршаба, «Дархан ноос» компаниин һэеыгээр элдэб үнгын дулаан шаахай,

валенкануудые хүнүүд худалдан абаба. Тийхэдэ "Дархан савхи" кооперативай оёһон гоёнууд арһан плащ, курткануудые, перчаткануудые эндэ ерэгшэд үмдөөд үзэжэ, зариманиинь арһан кошелёгуудые, үбэлэй бээлэй, малгайнуудые шэншэлэн хаража байна һэн. Аяншалгын түбүүдтэй, отель болон зохид буудалнуудтай, гарай һайхан бэлэгүүдтэй танилсаха дуратайшуул олон байба. Энэ яармаг-үзэсхэлэниие уртын болон мүнөөнэй һайхан дуунуудаараа монгол дуушад Дашдулам, Энхцэцэг, Ганболд, морин хуур дээрэ наададаг Табинбаатар гэгшэд шэмэглэбэ.

МОНГОЛ АРАДАЙ ДУУНУУД, ХАТАРНУУД ЫАЙХАН ДАА

Монгол болон Россиин тугуудаар шэмэглэгдэһэн тайзан дээрэ (Х. Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театр) Дарханай үдэрнүүдые нээлгын баяр ёһолол боложо, анда хотонуудай дарганар - Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков, Дархан хотын губернатор С.Насанбат эндэ сугларагшадые

халуунаар амаршалһанай удаа бэлэгүүдээрэ андалдаба. А.М. Голков анда хотын даргада Байгал тухай томо зураг барюулаа, харин С.Насанбат манай хотын мэртэ мүнөө үеын Дархание харуулһан горитой томо хибсэпанно бэлэг болгон дамжуулаа.

Концертын түрүүшын хубида хүршэ орондомнай эбтэй зетэйгээр ажаһуудаг Түбэй Монголой, Дотор Монголой зоной, казахуудай, тувинцуудай, хальмагуудай,

буряадуудай дуунай-хатарай композицинууд арад бүхэнэй баян сэдхэлые, үндэһэ яһатанай гоё хубсаһануудые, аяг зангые харуулжа, харагшадай халуун альга ташалгаар үдэшгдөө.

**Бэлигма ОРБОДОВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.**

(Үргэлжэлэлын 8-дахи нюурта).

Бүрээд үүлтэрэй малаа нэргээе!

ЯХАД ОРОНДО ЯБУУЛАГДАНАН ШЭНЖЭЛГЭ

Бүрээд үхэр нэргээхэ гэнэн хэрэгээрээ насаранай Булад Саха-Яхадаар ябаад ерээбэ. Энэ ушараар эрдэмтэнтэй хөөрэлдөө эмхидхэбэбди.

- Яахадаа имагтал Яхадта бүрээд үхэр бэдэрхэ гэжэ нэдэблээбта?

- "Яхад" гэжэ ороотоной үгэнэн нэрэ. Зүгөөр «саха» гэжэ үгэ бүрээд-монголой «заха» гэнэн үгэдэ дүтэ гээд, эрдэмтэд мүнөө багсаамжална. Заха руу яхадууд Байгал шадарнаа зөөжэ ошоһон. Тиихэдээ нүүдэл хэды удаа болоһон. Таба гү, али гурбан зуун жэлэй үмэнэ хори-бүрээдүүд зөөгөө. Энэл багаар Манжа руу барга-бүрээдүүд нүүһэн. Шэнэ газар руу зориходоо, малаа абаашангүй яахаб? Талын табан хушуун малһаа хоёрын лэ тэндэхи байгаалида тааража нютагжаа ха. Тиимэһээ тэрэ сагай үхэрнүүд мүнөө болотор үлэжэшые болоо. Бүрээд үхэртэ түхэлөөрөө ехэ адли үхэрнүүдые харааб. Тиибэшые шэнжэлгын дүнгүүд хуу элирүүлнэ бээ. Шүһыень абажа, малай уг гарбал мүшхэдэг зургаанда (ДНК. Иммуногенетическая лаборатория) тушаагаа.

- Шэнжэлгынтай хэрэгтэ бэрхэшээл ушараа гү?

- Арайл мүнгэн дуталдана. Хэрбээ Бүрээдаймнай Толгойлогшо бүрээд үхэр нэргээлгэдэ мүнгэ үгэхэб гэнэн үгэдөө хүрөө хаан, ажал ябахал нэн.

- Тезд ямар мүнгөөр Яхадта ябаад ерээбта?

- Баргажанай барилгашан хууун Бата Гатапов, Бэшүүрэй бэрхэ бизнесмен Валерий Доржиев, Бүрээдай НИИСХ (түрүүлэгшэ Шэмэд-Доржо Санданов) мүнгөөр туһалаа. Бүрээдай хүдөө ажахын министр Александр Манзанов туһа үзүүлхыень Яхадтай ноёдто хэлэжэ үгөө. Эдэ зондо баяраа мэдүүлнэб.

- Яхадта хэһэн шэнжэлгэ тухайгаа дэлгэрэнгүйгээр хөөрөжэ үгыт.

- Гансата хэлэһүү, адли ажалтай эрдэмтэдэй ашаар хэрэгни бүтэсэтэй байгаа. Саха-Яхадтай Хүдөө ажахы шэнжэлгын түбэй түрүүлэгшэ Айаал Степанов намай онгосоһоо буухатай сасуу угтажа абаад, хамаг түсэлбэлхэн хэрэгтэм дүүрэн туһалаа. Харгыгүй газараар ябадаг авто-унаа хүлхэлжэ, бүхэли үдэр ябажа, Намсха аймагай Тастах

түбхинэнхэйүүд. Энэ жэшээ дээрэ хараад үзэхэдэ, нилээн анхарал хандуулагдана болоно. Бүрээд арадай табан хушуун малай нэгэн болохо юрын үхэр нэргээхэ ёһотойбди. Бүрээдаймнай Толгойлогшо энэ хэрэг шухала гэжэ тоолоод, туһалаа хаань, хэдыхэн сагай үнгэрхэн хойно гаргашань арадтаа бусаагдаха. «Бүүбэй» үүлтэр байгуулжа эхилхэдэмнай, ноёд найд баһа тоожо үгөөгүй нэн. Мүнөө «бүүбэй» үүлтэрэй хонин олон хүнэй хэрэг бүтээнэ. Шэтэ, Эрхүү, Кемерово руу абаашанхай. Саха-Яхад руу ошонхой, үшөө 100 толгой абаашахаа мүнөө орууланхай. Белоруссияа, Челябинскһаа нураашална. Яхадтай эрдэмтэд манай хони зэрлиг хонинтой нилүүлээд, түрүүшын түл байгша оной май нарада абаад байна. Иимэ ажал бидэ таба-зургаан жэлэй саана эхилээ нэмди. Тиихэдэ гүрэн түрын тэдхэмжэ үгөө хаань, Бүрээдтаа энэ хонин ажал хамагай түрүүн бүтээнэ байха

модо ниидэһэнэй һүүлдэ, Саха-Яхадтай ниислэлэй дүтэлхэдэ, багахан тосхонууд эндэ тэндэ бии болоно. Яхадтай ниислэл Зүлхэ (Ленэ) мүнэнэй баруун эрьедэ, олон олтирогууд дээгүүр нэмжынэ. Яхадтай ниислэл хото намагтай, мүнхэ сэдбэдэг газар дээрэ баригданхай. Тиимэһээ манай эндэхидэл арбаһаа дээшэ дабхар гэрнүүд үсөөн. Хото соохи гудамжын харгынууд яндан, болдого-солдого, нүхэ һабатай, бог шоройтой. Намаг соо яагаад хайн харгы үни удаан байхаб даа.

Хамаг юмэн хуу жэшэхэдэ мэдэгдэдэг гэжэ би эндэ дахин ойлгооб. Улаан-Үдэһөөмнай хайхан хото дүтэ нааша үгыл даа. Энэ хадаа хотын Толгойлогшоһоо ехэ дулдыдана. Геннадий Айдаевые хэдышые хараагаа, муушалаашые хаа, сэхыень хэлэхэдэ, энэ хүн Улаан-Үдые гоё, сэдэр, нягта, зоной баймаар зохид болгоо. Шэнэ ноёд энэ зандань хотоёо үлээгээд, дээшэнь хүгжөөжэ шаддаа хаань, хайн лэ хааб даа.

хидажа байһан гү, али һогтуу хүн намда харагдаагүй. Хүн зон иимэ байдалда нурашанхай, ядалдаха юмэн огто үзэгдэнгүй. Гурбада-хяар, бэеын тамирта ехэ анхарал табигдана. Дүрбэдэхээр, тусгаар хайн үйлэ хэрэгүүдэй нэгэн гэхэдэ, Саха-Яхадтай Гулваа үндэһэн үхэр аршалан-үсхэбэри тухай зарлиг гарганхай байна. Энэ дэмбэрэлтэ хэрэгтэ жэл бүхэндэ хэдэн сая мүнгэн һомологдоно. Манай яһатан энэл үндэһэн үхэрэй ба адуунай ашаар амиды мэндэ энэ болотор амидараа гэжэ эндэхи зон хэлэдэг байна. Атаархамаар. Манай ноёдто хэзээ иимэ мэдэрэл орохо гэшэб? Табадахаар, нэгэшые зайгуул нохой, нэгэшые гулабхаа харагдаагүй. Бага-бага бүлэг борбилоонууд хаа-яа харагдаа. Гулабхаагай үгынь ойлгосотой, тусгаар хүйтэн, харин нохой хюданал хаш даа.

Саха-Яхадтай зонинь саһан шэнги сагаан сэдхэлтэйүүд. Иимэ хүйтэн газарта муу ханаатай

һуурин хүрөөбди. Тэндэ оройдоол хоёр зуун хүн ажаһууна. Олонхын ГБУП «Тускул» (Государственное бюджетное учреждение Генофондный питомник «Тускул») гэжэ эмхидэ хүдэлнэ. Үхэр ба адуу үсхэнэ. Нютагтаа адуу малаа олошоруулхын түлөө ханаата болодог эрдэмтэдтэй танилсажа харилсааб. Тэдээн намда туһаламжа үзүүлээ. Хэд бэ гэхэдэ, хүдөө ажахын эрдэмэй доктор Руслан Попов, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат Степан Заровняев. Тиихэдэ бэрхэ ветеринарнууд Иван Гаврилов Иннокентий Федотов хоёр арбан толгой үхэрэй шуһа абалсажа, тусхайтаар хадагалжа, уг гарбал шалгалтада бэлдэхэдэмни туһалаа. Шуһа шалгадаг эмхи Шэтэдэ бии. Иимэ ажал мүн баһа Хитадта болон Монголдо хэхэ хэрэгтэй.

- Яхадтай засаг түрэ хүдөө ажахыда анхаралаа хандуулна гү?

- Тэндэхи малшадай байдал ехэ хайн гэжэ адаглааб. Гэр доторнь ариг сэдэр. Манай баяшуулай гэр байрадал адляар

байгаабди. Харин мүнөө энэ ажал сугтаа ябуулая гэнэ. Ехэл хайн лэ гэшэ ааб даа.

- Яхад тухай танай ханамжа?

- Хүйтэн орон байна даа. Харгыдамнай саб сагаан болонхой шандан дайралдаа. Энэ ушар тэндэ үбэлэй эртэ эхилдэгыг гэршэлнэ. Орон нютагһаамнай хайхан, намжаа дэлгэр нютаг үгы гээд, яхадүүд тэмдэглэнэ. Харин минии тэндэ ябахада, наратай дулаан үдэрнүүд байжа, яхад нүхэдни гайхалдаа. Мүнөө хүйтэржэ эхилээ гэжэ хонходоо нэн.

Ород гүрэн газар дайдаар ямаршые баян гэшэб гэжэ агаарай онгосоор Улаан-Үдэһөө Яхад руу ниидэжэ ябахада, эли тодоор мэдэрэгдэнэ. Агаарта дэгдэхэдэ, үргэлжэ ехэ уһан - Байгал далай эхилнэ, тиигээд Баргажанай, Хурамхаанай саһа мүйһэн оройтой үндэр ууланууд, саашаа хойшолхо бүри нүдэнэй харасын тулатар үргэлжэ ганса шэнэһэн модотой хабтагар нюрүүнууд. Нэгэшые хүнэй мүр сараа үгы. Табан саг соо, нэгэ сагай 450

Бираха гү, али үгы гү?

Яхадта хайшаамаар тусгаар хайн үйлэ хэрэгүүд олон байна. Нэгэдэхээр, хамаг зонинь ехэ, багагүй түрэлхи хэлэн дээрээ хөөрэлдэнэ, бэшэнэ, уншана. Үнгэржэ ерэхэдэ, агаарай онгосын буудалда ород ба яхад хэлэн дээрэ соноскол соносконо. Хоёрдохоор, архи ба айраг (пиво) үдэрэй хоёр саһаа үдэһын найман час болотор наймаална. Арбан хоногой туршада нэгэшые ар-

хүн амидаржа шадахагүйл байгаа хаш даа.

Сарюна ЭРДЫНЕЕВА
хөөрэлдэбэ.

ФОТО-ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Саха-Яхадтай Хүдөө ажахы шэнжэлгын түбэй түрүүлэгшэ Айаал Степанов; 2. Иннокентий Федотов, Руслан Попов, насаранай Булад, Степан Заровняев, Иван Гаврилов; 3. Үндэһэн яхад үхэр.

“ҮШӨӨ ДАХИН ОЛИМПИИН ГОЛ ШҮТӨӨНДЭ ХҮРТЭНЭНДӨӨ БАЯРЛАНАБ”

Үнгэрхэн долоон хоногой эсэстэ улаан-үдынхид Сочи хотодо эмхидхэгдэх Олимпиин үбэлэй наадануудай гал дамжуулагшадтай танилсаха аргатай байгаа. Иимэ уулзалга “Кэпитал Мол” гэнэн худалдаа найманай түбтэ эмхидхэгдээ. Сугларагшадта Олимпиин гал баряад гүйхэ зоной фото-дүрэнүүд дурадхагдаа. Үшөө тиихэдэ тэдэнтэй ямаршые хүн нюур нюураараа харилсаха аргатай байгаа.

Һүүлэй мэдээгээр, тус хэмжээ ябуулгада Буряад Республикынай 70 гаран ажаһуугшад хабаадаха юм. Манай гүрэн дотор анха түрүүшынхид үнгэргэгдэхэ үбэлэй Олимпиин нааданай гал Россиин бүхы 83 региондо хүрэхэ юм. 14 мянган хүн гал баряад, 65 мянга гаран километр гаталха юм. Манай республикада Олимпиин гал ноябрийн 22-то Шэтэ хотодо поезддор ерэхээр хараалагдана. Олимпиин галые Бурядаимнай ажаһуугшад ганса Улаан-Үдэ хотын гудамжануудаар абаад гүйхэгүй, мүн Ивалгын дасанда хүргэхэ юм.

Үбэлэй Олимпиин наадануудта манай республикын түлөөлэгшэд урдахи зуун жэлэй 50-70 онуудта хабаадаһан байна. Конькигаар урилдаашад Павел Пегов, Александр Малыхин болон Людмила Титова гэгшэдтэй Нина Боброва хүдэлхэн байна. Олимпиадада хабаадаһан гурбан тамиршадтай багша гал баряад гүйгөөшүүлэй тоодо оролсоһониинь гайхалгүй.

- Иимэ үндэр үялгада хүртэхэ азатай байһандаа аргагүй баяртай байнаб. Намда хонходоходонь, абаһаар лэ Олимпиин гал баряад гүйхээ бэлэн байһанаа гэршэлээб. Теэд һуулдэнь “баряад гүйжэ ябаад унашагүй бээб?”, “эсэхэ аргатайб” гэхэ мэтэ элдэб нанамжанууд ханаа бодолыемни мүнөөшье болотор хүлгөөнэ. Тиимэһээ тусхай түсэб урдаа табижа, үглөө бүри зарядка хэдэб болооб, - гэжэ 80 наһа гаталһан Нина Боброва хөөрэнэ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутат, Олимпиин гал баряад гүйгшэдэй тоодо оролсоһон Юлия Гыпылова мүн лэ бэлэдхэл хэжэ эхилһэнэ мэдүүлнэ. “Бусадта орходоо би тиимэшые ехээр спортоор бээе хорёогүйб. Хэды тиигэбэшые, физкультура болон спортын талаар хэгдэжэ байһан ажалда ходо хабаадалсажа байгааб. Үглөө бүрийн зарядка ходо

намда туһалдаг гээшэ”, - гээд Юлия Гыпылова тэмдэглээ.

Павел Яковлев 1980 ондо Москва хотодо болоһон Олимпиин наадануудта хабаадаһан байна. “Би тиихэдэ Олимпиада нээлгын баяр ёһололдо хабаадалсаһан байнаб. Тэндэ Олимпиин гал оройдоол хэдэн метр минии урдахана ялалзаа бэлэй. Энээниие ходо ханаад ябагшаб. Харин мүнөө өөрынгөө гарта Олимпиин гал баряад ябаха болоходоо, угаа ехээр баярланаб. Энэ хэрэг өөрөө Олимпиадада хабаадаһан шэнгээр намда ханагдана”, - гээд спортын габыята мастер Павел Яковлев хөөрэнэ.

Дэлхэйн рекорд табигша Надежда Мироманова 10 гаран жэл соо СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн байбашье, Олимпиин нааданда хабаадаагүй байна. “1984 ондо Лос-Анджелес хотодо болохо Олимпиадада хабаадахаяа тон шанга бэлэдхэл хэжэ байхадамнай, совет тамиршадые тэндэ ошохогүйт гэнэн захиралта гараһан байна. Социалис гүрэнүүдэй дунда “Дружба-84” гэнэн мурьсөөндэ хабаадаһан байнабди. Тэндэ хэды 2-дохи һуури эзэлбэшые, ханаа бодолни дунда үлөө нэн. Харин мүнөө Олимпиин гал баряад гүйхөө байхадаа, ханаамни хүсэбэ гэжэ хэлэхээр”, - гээд Надежда Мироманова хөөрэнэ.

2012 ондо Олимпиин наадануудта Буряад тамиршаднай одоошье медалда хүртэһэн юм. Барилдааша Любовь Волосова тэндэ хүрэл медаль абабашье, Олимпиин гал дүтэһөө хараагүй байшоо. “Үшөө дахин Олимпиин гол шүтөөндэ хүртэһэндөө баярланаб”, - гээд Любовь Волосова тэмдэглэнэ.

Бүхы Олимпиин гал баряад гүйгөөшэд бүхэдэлхэйн түүхэдэ оробо гээшэ.

**Борис БАЛДАНОВ,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото-зурагууд.**

“ЊУРАЛСАЛ ТУХАЙ” ШЭНЭ ХУУЛИ

Сентябрийн нэгэнһээ Росси дотор “Һуралсал тухай” шэнэ федеральна хуули хүсэндөө ороһон байна. Буряад Республикын Правительствын дэргэдэ болоһон брифингдэ хабаадаһан Һуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Дамдиновай хэлэнһээр, тус Хуули бүхы Һуралсалай һалбаринуудые дайрана.

Тиигэжэ Хуулийн ёһоор хүүгэдэй сэсэрлигүүдэй ажалшадтай салин дээшэлхэ ёһотой. Мүнөө үедэ энэ асуудал шийдхэгдэжэ байнхай. Мүн тиихэдэ түрэлхидэй

түлбэри эрид дээшэлхэгүй гээд министр мэдүүлбэ.

Алдар Дамдиновай хэлэнһээр, гүрэнэй нэгэдэмэл шалгалтын дүн нэгэ жэл соо хүсэтэй байһан аад, дүрбэн жэл болотор дээшэлхэнь.

Үшөө һонин гэхэдэ, Һуралсалай ажал нэгэдэмэл электронно һалбарида оруулагдаха ёһотой юм. Мүнөөдэрэй байдалаар республикынай 30 хургуули энэ талаар ажалаа ябуулжа байна.

- Һуралсалай жэлэй дүүрэтэр манай бүхы хургуулинууд электронно һалбарида оруулагдаха ёһотой. Һурагша бүхэнтэй нягта харилсаа холбоо-

тойгоор хүдэлхэдэ, энэ гурим тон туһатай байха. Мүн ямаршыеб даа шалтагаанаар хургуулийн дэргэдэ Һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ аргагүй хүүгэдтэ шэнэ һалбари хэрэгтэй болохо юм, - гээд Алдар Дамдинов хэлэнэ.

Буряад Республикын Һуралсалай болон эрдэм ухаанай министр Алдар Дамдинов брифингын үедэ багшанарые мэргэжэлтэ үдэрөөрнэ амаршалжа байһанаа мэдүүлээ.

Борис БАЛДАНОВ.

Дархан хотын Экономикын болон соёлой үдэрнүүд Улаан-Үдэдэ

АХА, ДҮҮ АРАДУУДАЙ ХАРИЛСААТА АЖАЛ СААШАДАА АША ҮРЭТЭЙГӨӨР ЫАЛБАРАН МАНДАХАНЬ БОЛТОГОЙ!

(Эхинийн 5-дахи ньюрта).

Концертын түрүүшын хубида хүршэ орондомнай эбтэй эетэйгээр ажаһуудаг Түбэй Монголой, Дотор Монголой зоной, казахуудай, тувинцуудай, хальмагуудай, бурядуудай гүйсэдхэн уртын дуунуудтай, арадай хатарнуудтай дуунай-хореографическа композицинууд арад бүхэнэй дабтагдашагүй ажабайдалтай, гоёнууд костюмуудтай, абари зантай, ёно заншалнуудтай танилсуулаа.

Харин хоёрдохи хубидань найхан хоолойтой дуушад Н. Ариунтуяа (Д. Шаравай "Монголой тала"), Д. Энхбат (А. Андреевэй "Эжын түрэн нутагта"), эхэнэрнүүдэй ансамбль (А. Андреевэй "Ивалгамни") олон хоолойн аялга ниилүүлэн, ехэ гоёор дуулахан байна. Ятаг тон бэрхээр наадаһан Г. Батцэнгэлэй гүйсэдхэн джазай зохёол (композитор С. Джоплин), бурханай хатарнууд, Дархан тухай уянгата найхан дуунууд энэ найр наадыень шэмэглээ. Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голковой, сити-менеджер Евгений Пронькиной зүгһөө корзинануудтай баглаа сэсэгүүд Монголой бэйг талаантай, уян хүдэлсэтэй, огсом хатарнуудтай, олон найхан дуунуудтай, баян программатай артистнуудта табигдаба.

"ЭБ НАЙРАМДАЛНАЙ ХОДОДОО МАНДАХА БОЛТОГОЙ"

2013 оной сентябрийн 27-до үглөөгүүр Улаан-Үдэ хотын Дарханска үйлсын нэрлэгдэхээр 25 жэлэйн ойн хүндэлэлдэ (ВСГУТУ-гай хамтын байрануудай хажууда) "Дархан" гэнэн шэнэ хүшөө-стелэ нээлгын баяр ёһолол эхилжэ, Дархан хото тухай найхан дуунуудыё Залуушуулайнь театрай артистнууд ехэ зохидоор дуулаба.

"Манай Улаан-Үдын засагта бэлэг болгон дамжуулагдаһан энэ стелэ хадаа мартагдашагүй, таһаршагүй хани барисаанайнай хүлдэ тэмдэг болоно, харилсаа холбооёмнай бэхжүүлнэ, батадхана, тиин саашадаа аша туһатайгаар харилсаха ажалдамнай нүлөөлхэ байха", - гэжэ манай хотын мэр амаршалба. "Хани барисаанай болон саашанхи хүгжэн һалбарха хэрэгтэмнай һайн талаһаа дэмжэхэ, үргэхэ үүргэтэй ажалаймнай гэршэ, хүлдэ тэмдэг болоһон энэ хүшөө хамтын хүсөөр бүтөө", - гэжэ омогорхон мэдүүлһэн губернатор С. Насанбат эндэ сугларагшадта, 19-дэхи нургуулийн нурагшадта, багшанарта халуун амаршалга хүргөө. Дарганар стелэһээ бултанай альга ташалга доро бүдыень хуулажа хаяхадань, хоёр гоё түхэрээн угалзануудтай, үндэр, гоё стелэ харабабди, доронь ород, монгол хэлэнүүд дээрэ иигэжэ бэшэгдэнхэй байба: "Ах дүүгийн барилдлагаатай Дархан – Улаан-Үдэ хотуудын ган бат найрамдал мөнх орших болтугай 2013.09.27". Найхан стелын хажууда дарганар, артистнууд, улаан-үдынхид фото-зурагуудаа абхуулба.

"Би Улаан-Үдэ руу ходо ерэхэ, ошожо байдагби. Мүнөө Дарханай Экономикын болон соёлой үдэрнүүдтэ эндэ хабаадажа байһандаа ехэ баяртай байнаб. Энэ жэлдэ Ердын нааданда Эрхүүгэй область, Ойхон руу ошоод ерэхэ хэмби", - гэжэ Монголой Дархан хотын МЧС-эй ажалшан Санжаагийн Зориг хөөрэнэ хэн.

Буряад драмын академическэ театрай тайзан дээрэ эмхидхэгдэн анда хотонуудай хатын хани барисаанай концертер Дарханай Экономикын болон соёлой үдэрнүүд түгэсэбэ. Дархан –уул аймагайхидһаа гадна Улаан-Үдэ хотын соёлшод – "Забава" (театр), "Угол зрениа", "Лотос" (РЦНТ), "Ке-

дровые орешки" (Д. Аюшеевэй нэрэмжэтэ тусхай лицей) энэ концерттэ хабаадажа, уран бэлигээ харуулба. Концертын түгэсхэлдэ хоёр хотын хүтэлбэрлэгшэд буланда амжалта, һайн һайханиие хүсэбэ. ВСГАКИ-гай ректор Раиса Пшеничникова хани халуун амаршалга монгол нүхэдтөө хүргөөд, Дарханай Залуушуулай театрай директор Г. Батхуягта хүндэтэ профессорэй хубсаһа, малгай үмдэхүүлбэ, тиигээд "эб найрамдал, хани барисаан ходоодо мандаха болтогой" гэжэ баясан хэлэбэ, амаршалба. Харин Улаан-Үдын мэр Александр Голковой зүгһөө найхан баглаа сэсэгүүд дахин бэлэгүүд болгогдон, молор найхан Монгол ороной талаан бэлигтэй артистнуудта барюулагдаа.

Бэлигма ОРБОДОЕВА,
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.

ГАЛБА НЮТАГТА СПОРТЫН ЫАЙНДЭР БОЛОБО

Түнхэнэй аймагай Галба нютагта хандаржа байһан мантан томо спортын комплексын дэргэдэ нур харбалгаар болон бүхэ барилдаагаар мурьсөөнүүд үнгэрбэ.

Хүйтэн уларилышэ спортын һайндэртэ һаад ушаруулжа шадаагүй. Мурьсөөндэ Галбайн дунда нургуулийн багшанар эдэбхитэйгээр хабаадаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

хур харбагшадай дундаһаа спортын ветеран Александр Томилов тон мэргэн гэжэ тодорлоо. Шангай нууринуудыё Зинаида Безотечнова болон Россиин командануудай дунда мурьсөөнэй хүрэл медальда хүртэгшэ Алексей Закамельский эзэлээ.

Бүхэшүүлэй дундаһаа тон хүнгэн шэгнүүртэ эдир барилдаашан Золто Манзаракшеев хахад-финалай тулалдаанда Яруунын Булат Жамбалдагба-

евые буляад, финалда Улаан-Үдын Даниил Григорьевые илаа. Гадна Тоорын нургуулийн нурагша Аюр Бейсембаев түрүүшынгээ алтан медальда ехэ баярлаа. Мүн Ардан Паданов бэлигтэй барилдаашан боложо ябаһанаа үшөө дахин гэршэлээ. Валерий Хамагаевай илалтыё галбайнхид шанга альга ташалгаар угтаа. Харин Аршаанай Барадий Антагаров хүндэ шэгнүүртэ шалгараа. Абсолютна чем-

пиониие тодорүүлха тулалдаануудта харагшад тон олон байгаа. Эндэ Хойто Голой залуу барилдаашан Лопсон Буянтуев нютагайнгаа Чингис Инкеев болон Даша Манзаровые, Захаамнай тамиршадые – аха дүү Стас болон Алдар Дамдиновуудыё илажа, Галбайн мурьсөөнэй бүхэ гэжэ суурхаа.

Валерий СЫДЕЕВ.

ТОС-ой хүдэлөөн БАРГАЖАНАЙ аймагта

ТҮРЭХЭН ТООНТОҮО НАЙХАН ЮУМЭН БИИ ЮМ ААЛ?

Баргажанай аймагай Соёл хууринда «Соёл» гэнэн ТОС 2010 ондо байгуулагданхай. ТОС-ой түрүүлэгшэ Валентина Будаева үшөө 2008 ондо өөһэдын хүтэлбэри тухай мэдээсэлнүүдээр ехэт һонирхожо, устав болон үсхэбэрлхэ ажалай түсэб зохиёһон юм. Теэд аймагтань энэ хүдэлөөн үшөө нэбтэрүүлэгдээгүй хэн тула хоёр жэлээр хойшолуулагдаа. Гэбэшье 2010 оной апрель нара соо эмхидхэлэй суглаа татажа, нютаг зоноо хүлгөөжэ, ТОС байгуулаа. Нютаг соонь 193 хүн бүридхэлдэ абтагданхай, үнэн дээрээ 126 хүн ажаһуудаг юм. Тэдэнэйнь 41-ийнь үхибүүд. Тиигэжэ бүхы нютагайхид энэ өөһэдын хүтэлбэрийн эмхиин гэшүүд болонхой.

Валентина Будаева 5 жэл туршада аймагай Советэй депутат ябаха үедөө үнэнхэ зүрхэнһөө түрэл нютагайнгаа түлөө ханаата болодог, хүдөө нютаг тоонтоёо һалбаран хүгжөөхэ гэжэ ехэхэн ажал ябуулһан юм.

НЭН ТҮРҮҮН ХУДАГ НЭРГЭЭГЭЭ

Уһан - ажамидаларай эхин ха юм даа. Анхан сагта Соёл нютагта Мандай гэжэ горхон урдадаг байгаа. 1980-яд онуудта энэ горхон малтагдаад, артезианска скважина бии болгоо бэлэй. Тиигэжэ хэдэн жэлэй туршада эндэхи зоной мүргэн шүтэдэг үргэлтэй энэ горхон хүн зоние малтайнь ундалуулаад, тэжээгээд байгаа бшуу. 2010 ондо гэнтэ худагай уһан гарахаяа болишоһон юм. Хүдөө нютагуудай хандаргалтын үедэ бүхы ажахынууд хандаргадаад, энэ худаг баһал мартагдаа. Соёл нютагайхид хэдэн жэлэй туршада уһаа шэрэжэ, холоһоо зөөжэ ажамидалараа.

«Соёл» ТОС-ойхид нэн түрүүн худагаа нэргээхэ ажал ябуулаа. Булаг горхонноо сэбэрлээ, худагаа тойруулаад хүрээлээ, модон байра дархалжа, пезшэ түхээрһэн байна. Тиигэжэ Мандай голоо нэргээжэ, уһатай болоо бшуу. Айл бүхэнһөө 200 түхэриг харын нэгэ дахин суглуулаад, нютагайнгаа хүбүүндэ 5 мянган түхэриг хүлһэ үгэжэ, худагаа ажаллуулна. Дизельнэ мотор табяад, зайн гал аһаана. Гэбэшье һаядаа мүнгэтэй боложо, зайн гал оруулха түсэбтэй.

СОЁЛДО АЖАЛГҮЙШҮҮЛ ҮГЫ ШАХУУ

Валентина Дугдановнагай хэлэнээр, нютагтань муу, ядаралта байдалтай айл бүлэ үгы. Газаагаа үмсын мал баригшад хүдэлмэритэй гэжэ тоологдоно. Залуушуул холо, ойро вахтова ажалда гараад, нютагаа бусад ажал юм. Нютагтань 25 үрхэтэй айл бүхэн өөһэдын машина ба хүдөө ажахын техникэтэй. Энэ багахан хуури соо 10-аад тракторнууд бии.

- Хүршэ Хилгана нютаг соо оройдоол 2 трактортай, харин манай нютаг 5-6 трактораар ажаллаа хэжэ байдаг. Тэрэндэнь хүршэнэр ехэ гайхадаг юм. Нёдондо 10 мини-тракторнуудые худалдан абаабди, - гэжэ ТОС-ой түрүүлэгшэ хөөрэнэ.

Энэ нютаг ехэ һайн бэлшээр-итэй, үбһэ хулһа, малай тэжээл гүйсэд элбэгээр бэлдэжэ абадаг юм. Мал олоор хүн зон баридаг. Зарим айлнууд 50 толгой малтай байдаг юм. Мүн хүршэ Баян Голтойхид Соёлой айлнуудта малаа барюулдаг.

- Гансал нэгэ муу юумэн гэхэдэ, хартаабха ургуулжа шададаггүйбди. Газарнай хуу шабар. Яахаб даа, газараа элбэгжүүлбэл, һайн бэлэй, - гэжэ Валентина Дугдановна ханаата болоно.

«СОЁЛ» ТОС-ОЙ АМЖАЛТАНУУД ТУХАЙ

ТОС республикын сонсоһон харалганда хабаадажа, 150 мянган түхэригэй грантда хүртөө, 2012 оной дүнгөөр 40 мянган түхэригэй грант абаһан байна. Энэ ТОС-ойхид нютагайнгаа үхибүүдтэ наадаха талмай зохиогоо, мүнөө жэл тэрэнээ улам хүгжөөжэ, үхибүүдэй эрьелдэдэг карусель, һолжордог хадахануудые дархалаа. Харин түрүүшын грантын мүнгэн зөөри нютагай клубай шэнэ пластик сонхонуудта болон бусад заһабарилгын ажалнуудта гаргашалагдаа. Мүнөө жэлэй шангай мүнгөөр нютагай үйлсэнуудтэ сэсэг модонууд таригдажа, болбосон түхэлтэй болоно. ТОС-ойхид ехэ эдэбхитэй, эбтэйгээр нэгдэн, ажалаа ябуулдаг һайтай. Урагшаа ханаатай нютагаархинаа ударидажа ябахадашье, урматтай ёһотой.

Валентина Дугдановна Леонид нүхэртээ үмсын ажал эрхилжэ, хони хурьгадые үсхэбэрлнэ, мүн буряад хубсаһа оёдог болон элдэб сувенир - гар бэлэг-нааданхайнуудые бүтээдэг. Тиигэжэ нютаг дээрээ 4 хүнэй ажалта хуури байгууланхай.

- Теэд ехэ олзо ороногүйл даа. Хонинойнгоо ноһо тушааха газар олдодоггүй, жэл бүри хайшалһан ноһомнай суглуулаатай хэбтэдэг. Энэ ехэ бэрхшээлтэй асуудал ха юм, - гэжэ Валентина Будаева хөөрэнэ.

СОЁЛОЙХИД СОЁЛОЙ АЖАЛДА АБЬЯСТАЙ

Энэ багахан нютагта ажаһуугшад ниитын ажалнуудта ехэ эдэбхитэй хабаададаг. Аймаг болон республика дотор эмхидхэгдэһэн элдэб хэмжээ ябуулгануудта заабол хабаадажа, илалта туйладагыень онсо тэмдэглэлтэй. 2000 ондо Валентина Дугдановна нютагтаа «Аяганга» гэнэн фольклорно ансамбль байгуулһан. Мүнөө жэл заншалта ёһоор эмхидхэгдэһэн «Ожерелье Янжимы» гэнэн хэмжээ ябуулгада хабаадаад, ансамбль түрүүлһэн байна. Мүн Буряад Республикын Россиин тоодо һайн дураар ороһоной ушараар 350 жэлэйн ойн баярта дашарамдуулан, аймагууд хоорондохы мүрысөөндэ эдэбхитэй хабаадаад, түрүүшын хуури эзэлэ бэлэй. Энэ хэмжээ ябуулгын шугамаар Валентина Будаева ойн баярай медалаар шагнагдаа. Мүн «Женщины Бурятии» гэнэн ниитэ эмхиин дипломдо хүртэнхэй. 2012 оной дүнгөөр Буряад Республикын Правительствын Хүндэлэлэй грамотаар Валентина Дугдановна шагнагдаа. Иимэ эрмэлзэл ехэтэй хүтэлбэрилэгшын хажууда юрэ миин лэ ажаһуужа байжа яажа болохоб даа. Бултаниие хүлгөөжэ, бултанай түлөө ханаата боложо, түрһэн тоонто нютагаа өөдөн нэргээжэ байха гэшэ ёһотой буян ха юм даа.

НЮТАГАЙ НУРГУУЛИ ХААГДАБА

Валентина Будаева депутат ябаха үедөө нютагайнгаа нургуули хаалгуулаагүй бэлэй. Харин мүнөө һунгагдаһан депутат энэ асуудал хамгаалжа шадабагүй, нютагтань мүнөө жэл аяар 10-аад үхибүүд һураха байбашье, хүршэ Баян Гол хууриной нургуулида ябаха баатай болоо.

- нургуули байбал, хүдөө нютаг байна ха юм даа. Нютагайннай залуушуул үхибүүдэ дахаад лэ, нүүжэ эхилхэл даа. Би мүнөө нютагайнгаа арад зондо ходол хандажа, нютагайнгаа нюур шарай һайжаруулжа, абынгаа бууса хандаргаангүй, заимкануудые барижа, жэлдээ май

Грантнуудта хүртэһэн хүтэлбэрилэгшэд

Сувенир - нааданхайнуудайнь һайхан гэшэнь!

Нютагай клубай шэнэ сонхонууд

һараһаа октябрь нара хүртээр зүһаландаа ерэхэн мэтэ удаанаар байрлажа, амаржа байгыт гэжэ урьалдагби, - гэжэ эдэбхитэн тэмдэглээ.

НҮҮДЭЛШЭДЭЙ ЗАМААР АЯНШАЛГЫН ЗАМ НЭЭХЭ ТҮСЭБТЭЙ

ТОС саашаа жэл бүри хүгжэжэл байна ха юм. Нютагаа нэргээхэ, байдалыень һайжаруулха хэрэг эдэбхитэй эрхилжэ, республикын хэмжээнэй ТОС-ой хүдэлөөнэй харалганда хабаадана.

Бүгсэхэн руу аяншалгын харгы нээхэ гэнэн Буряад Правительствын түсэбтэй тааралдуулан, «Соёл» ТОС-ойхид Максимиха ерэхэн аяншалагшадта Соёл хууриндаа буряад арадай заншалта хонин ажахын зүйлнүүдтэй танилсуулан, ямар нэгэ заншалта үйлэ үзэгдэлнүүдые харуулжа, аяншалагшадые һонирхуулха түсэбтэй. Угтамжа хээд, «Аяганга» гэнэн ансамблиин гоё һайхан наада дэлгэхэ хүсэлэнтэй. Бүгсэхэнэй харгын нээгдэхэдэ, эндэхи һайхан газар дэбисхэр дээрэ оршодог байгаалийн үзэсхэлэн һайхан үзэгдэл - «Сувинская Саксония» гэнэн газар руу аяншалагшадтай харгы эмхидхэхэ түсэбтэй. Суво нютагай газар дээрэ пирамида мэтээр табигдаһан шэнги шулуун хабсагайнууд бии бшуу. Эдэ

газараар ябагаар ба морёор-шье аяншалга эрхилхэдэнь таатай байха хаш.

ТҮҮХЫН МУЗЕЙ БАЙГУУЛХА АЖАЛ ЯБУУЛАГДАНА

Валентина Дугдановна өөрынгоо түрһэн ахай Бүхэдэлхэйн абарга Борис Будаевай тамирай амжалтанууд тухай музей нээхэ түсэб үни хүсэлһэн юм. Теэд тэрэ ханаала орхижо, бүхы Соёл нютагайнгаа алдар солото, ажалша бэрхэ арад зон тухайгаа түүрээһэн музей нээхэ гэжэ бодомжолоо. Тэрэ гэнээр ехэ бэлдэлгын ажал ябуулна.

- Манай энэ багахан нютагһаа 7 хүн Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан ветеранууд бии гэжэ ханадаг байгаабди. Харин шэнжэлэн, ухашалан үзэхэдэмни, үшөө 17 хүн энэ дайнда мордохон байха юм. Эдэ болон бусад зон тухайгаа элдэб нонин материал мэдээсэлнүүдые суглуулжа эхилэнхэйб, тиимэһээ нютагайнгаа музей нээхэ - манай уялга, - гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Мүн нютагтаа алдар солото баатарнууд-ветерануудта зорюулагдаһан дурасхаалай хүшөө Агууехэ Илалтын 70 жэлэй ойн баярта дашарамдуулан бүтээхэ түсэбтэй байна.

Цырегма САМПИЛОБА.
Авторай фото.

Понедельник, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕН-НАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.40 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Т/С «ДОМРАБОТНИЦА»
16.15 «САМЫЙ ЛУЧШИЙ МУЖ» (16+)
17.10 Т/С «ЯСМИН»
18.00 «В НАШЕ ВРЕМЯ» (12+)
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «РАЗВЕДЧИЦЫ»
00.30 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)
01.00 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
01.10 «ПОЗНЕР» (16+)
02.10 Х/Ф «ХИЩНИК-2»
04.15 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО ТелУ-3»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

ТВ-программа

13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00 Т/С «СЕМЕЙНЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА»
18.30 Т/С «ДЕТЕКТИВНОЕ АГЕНТСТВО ИВАН-ДА-МАРЬЯ»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «СВАТЫ-6»
00.10 Д/Ф «СВАТЫ-6. ЗА КАДРОМ»
01.10 «ДЕЖУРНЫЙ ПО СТРАНЕ». МИХАИЛ ЖВАНЕЦКИЙ
02.10 «ДЕВЧАТА» (16+)

КУЛЬТУРА

08.00 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.40 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»
13.05 Д/Ф «ВАВИЛОНСКАЯ БАШНЯ. СОКРОВИЩЕ МЕКОНГА»
14.00 «ЛИНИЯ ЖИЗНИ»
14.50, 02.25 Д/Ф «ФОНТЕНБЛО. ПРЕКРАСНЫЙ ИСТОЧНИК ФРАНCUЗСКИХ КОРОЛЕЙ»
15.05 Т/С «ИДИОТ»
16.00 Д/Ф «СУДЬБА МОЯ - БАЛЕТ. СОФЬЯ ГОЛОВКИНА»
16.50 Х/Ф «АНДРЕЙ РУБЛЕВ»
20.00 Д/Ф «АЛЕКСАНДР БОРИСОВ. ЧТО ТАК СЕРДЦЕ РАСТРЕВОЖЕНО...»
20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
21.00 «САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...»
21.45 Д/Ф «ИНОПЛАНЕТНЫЕ БУРИ»
22.35 Д/Ф «ЗАГАДКА АНДРЕЯ РУБЛЕВА»
23.25 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.10 Д/С «АРХЕТИП. НЕВРОЗ. ЛИБИДО»
01.00 «КИНЕСКОП» С ПЕТРОМ ШЕПОТНИКОМ
01.40 «ВСЛУХ». ПОЭЗИЯ СЕГОДНЯ
03.30 Л. БЕТХОВЕН. СОНАТА ДЛЯ СКРИПКИ И ФОРТЕПИАНО №5

Буряад үнэн

3.10.2013

№ 39 (21938) № 39 (853)

ТНТ

07.00 «ВСЯ БУРЯТИЯ» (12+). ПОГОДА
07.30 М/С «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ»
08.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ(16+). ПОГОДА
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «БЕЛОСНЕЖКА: МЕСТЬ ГНОМОВ»
13.30 Т/С «УНИВЕР»
14.00, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС».(16+)
14.15 «МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ»
14.30, 18.00, 20.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
15.00, 20.30 «СТУДИЯ 17» (16+)
15.30 Т/С «ИНТЕРНЫ» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ». ПОГОДА(16+)
19.15 «СПОРТ-ЭКСПРЕСС» (12+)
21.00 Х/Ф «СОЛОВЕЙ - РАЗБОЙНИК»
23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
00.00 ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ(16+)
01.00 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК НА ЛУНЕ»

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
07.00, 10.00 «В ТЕМЕ» (16 +). ЗУРХАЙ
08.00 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
09.00 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+). ЗУРХАЙ
09.30 «ШКОЛЬНОЕ ТВ» (6+),
10.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ!» (12+)
11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.30 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
11.05 Т/С «АВРОРА»
12.45, 17.20 М/Ф
13.05 «КТО ТАКАЯ САМАНТА?» (16+)
13.30 Х/Ф «НЕРАЗГАДАННОЕ»
15.30 Х/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БУДУЛАЯ»
17.05 «ВАШЕ ПРАВО» (16+)

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 ТЭЦ- 3 (6+). ПОГОДА
08.30, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»(16+)
11.30 Х/Ф «СОЛОВЕЙ - РАЗБОЙНИК»
13.30 Т/С «УНИВЕР» (16+)
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «МИРОВЫЕ НОВОСТИ» (16+)
14.15 «СПОРТ-ЭКСПРЕСС» (12+)
14.30, 16.00, 20.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
15.00, 20.30 «СТУДИЯ 17» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
21.00 Х/Ф «ГИТЛЕР КАПУТ»
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
01.00 Х/Ф «ВОЛШЕБНЫЙ МЕЧ»

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» (16+)
09.00 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+). ЗУРХАЙ
10.00 «В ТЕМЕ» (16 +). ЗУРХАЙ
10.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ!» (12+)
11.05 Т/С «АВРОРА»
12.45 М/Ф
13.05 «КТО ТАКАЯ САМАНТА?» (16+)
13.25 Х/Ф «КАЛЛАС НАВСЕГДА»
15.30 Х/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БУДУЛАЯ»
17.05 Д/Ф «НЕВЕРОЯТНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ МЕКСИКИ»
17.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»
13.10 ЮРИЙ ЛОТМАН. «БЕСЕДЫ О РУССКОЙ КУЛЬТУРЕ»
13.45, 03.45 Д/Ф «ЭРНАН КОРТЕС»
13.55 «КРАСУЙСЯ, ГРАД ПЕТРОВ!»
14.25 Д/Ф «СТАРАТЕЛЬ. ИВАН АКСАКОВ»
15.05 Т/С «ИДИОТ»
16.00 «ВЛАСТЬ ФАКТА»
16.50, 21.45 Д/С «ЧУДЕСА СОЛНЕЧНОЙ СИСТЕМЫ»
17.40 «МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. ПАВЕЛ ЛУНГИН»
18.10 «ВЕРДИ, ВИВАТ!»
19.40 «ACADEMIA»
20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
21.00 «АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ»
22.35 Д/Ф «Я ПРИШЕЛ ДАТЬ ВАМ СКАЗКУ. ХУДОЖНИК ЕДИМ ЧЕСТЯКОВ»
23.25 «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ»
00.10 Д/С «АРХЕТИП. НЕВРОЗ. ЛИБИДО»
01.00 Х/Ф «ЖИЗНЬ ВЕРДИ»
02.30 Д/Ф «ДОМ ИСКУССТВ»

17.35 «УТУМАТА» (12+)
18.00 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00, 23.30 «ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» (16+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С «НАДЕЖДА УХОДИТ ПОСЛЕДНЕЙ»
21.00 Д/Ф «ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ»
22.00 Т/С «ВИРТУОЗЫ»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
02.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «ЖЕЛТЫЙ АИСТ»
06.25 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)
07.00 М/С ПАРЯЩАЯ КОМАНДА»
07.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
08.00 «6 КАДРОВ»
09.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30 «6 КАДРОВ»
10.35 Х/Ф «КОЛДУНЬЯ»
12.30 Т/С «ДАЁШЬ, МОЛОДЁЖЬ!»
13.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
14.00 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
15.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
16.00 Т/С «ДАЁШЬ, МОЛОДЁЖЬ!»
17.00 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
18.30 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
19.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
19.30, 20.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
22.00 Х/Ф «ДЖУНГЛИ»
23.30 Т/С «ДАЁШЬ, МОЛОДЁЖЬ!»
00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
00.30 «КИНО В ДЕТАЛЯХ»
01.30 «6 КАДРОВ»
01.45 Х/Ф «РОЖДЕСТВО С КРЭНКАМИ»
03.35 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
15.35 Т/С «ДЕЛО ВРАЧЕЙ»
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «ПАСЕЧНИК»
22.25 Т/С «КАРПОВ. СЕЗОН ВТОРОЙ»
00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.35 Т/С «ППС»
02.30 Д/С «ЛУЧШИЙ ГОРОД ЗЕМЛИ»
03.30 «ДИКИЙ МИР» (0+)
04.10 Т/С «БЕГЛЕЦ»
06.00 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 «ЗАЩИТА МЕТЛИНОЙ» (16+)
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30, 12.20, 13.30, 13.40, 14.35, 15.25, 16.20, 17.00, 17.40, 18.35 Т/С «АПОСТОЛ»
20.00, 20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30, 22.20 Т/С «СЛЕД»
23.25 Т/С «ОСА»
00.20 «МОМЕНТ ИСТИНЫ» (16+)
01.20 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ. О ГЛАВНОМ» (16+)
02.20 «ПРАВДА ЖИЗНИ». СПЕЦРЕПОРТАЖ (16+)
03.00 Х/Ф «АКЦИЯ»

Вторник, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬЦА!» С ГЕН-НАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.40 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Т/С «ДОМРАБОТНИЦА»
16.15 «САМЫЙ ЛУЧШИЙ МУЖ» (16+)
17.10 Т/С «ЯСМИН»
18.00 «В НАШЕ ВРЕМЯ» (12+)
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «РАЗВЕДЧИЦЫ»
00.30 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)
01.00 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
01.10 «СВОБОДА И СПРАВЕДЛИВОСТЬ» С АНДРЕЕМ МАКАРОВЫМ (18+)
02.10 Х/Ф «ЖИЗНЬ ХУЖЕ ОБЫЧНОЙ»
04.15 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО ТелУ-3»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «ТАЙЗАН»
10.20 «УЛГУР»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»

14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00 Т/С «СЕМЕЙНЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА»
18.30 Т/С «ДЕТЕКТИВНОЕ АГЕНТСТВО ИВАН-ДА-МАРЬЯ»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «СВАТЫ-6»
00.15 Д/Ф «СВАТЫ-6. ЗА КАДРОМ»
01.15 «СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ»
02.20 Д/Ф «ТАЙНА ЕГИПЕТСКИХ ПИРАМИД»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»
13.10 ЮРИЙ ЛОТМАН. «БЕСЕДЫ О РУССКОЙ КУЛЬТУРЕ»
13.55 «ЭРМИТАЖ 250»
14.25 «КИНЕСКОП» С ПЕТРОМ ШЕПОТНИКОМ
15.05 Т/С «ИДИОТ»
16.00 «САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...»
16.50 Д/Ф «ИНОПЛАНЕТНЫЕ БУРИ»
17.40 «МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. ПАВЕЛ ЛУНГИН»
18.10 «ВЕРДИ, ВИВАТ!»
19.25 Д/Ф «ЛЕТНИЙ ДВОРЕЦ. САДЫ ТАИНСТВЕННОЙ ИМПЕРАТРИЦЫ»
19.40 «ACADEMIA»
20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
21.00 «ВЛАСТЬ ФАКТА»
21.45 Д/С «ЧУДЕСА СОЛНЕЧНОЙ СИСТЕМЫ»
22.35 Д/Ф «СОВЕТСКИЙ АРХИМАНДРИТ»
23.25 «ИГРА В БИСЕР» С ИГОРЕМ ВОЛГИНЫМ
00.10 Д/С «АРХЕТИП. НЕВРОЗ. ЛИБИДО»
01.00 Х/Ф «ЖИЗНЬ ВЕРДИ»
02.30 Д/Ф «НЕПРИДУМАННОЕ. ЛЕВ РАЗГОН»
03.45 Д/Ф «АНТУАН ЛОРАН ЛАВУАЗЬЕ»

02.10 Х/Ф «ОМЕН-2»
04.20 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО ТелУ-3»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00 Т/С «СЕМЕЙНЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА»
18.30 Т/С «ДЕТЕКТИВНОЕ АГЕНТСТВО ИВАН-ДА-МАРЬЯ»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «СВАТЫ-6»
00.10 Д/Ф «СВАТЫ-6. ЗА КАДРОМ»
02.00 Д/Ф «ДЕШЕВО И СЕРДИТО. «МОРДАШКА» И ДРУГИЕ...»

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 ТЭЦ- 3 (6+). ПОГОДА
08.30, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»(16+)
11.30 Х/Ф «ГИТЛЕР КАПУТ»
13.30, 16.00 Т/С «УНИВЕР» (16+)
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «МИРОВЫЕ НОВОСТИ» (16+)
14.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
14.30, 18.00, 20.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
15.00, 20.30 «СТУДИЯ 17» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ». ПОГОДА (16+)
19.15 «АФИША» (12+)
21.00 Х/Ф «НЕВЕСТА ЛЮБОЙ ЦЕНОЙ»
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
01.00 Х/Ф «КРУТАЯЩИЙСЯ МОМЕНТ»
06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)

ТИВИКОМ

06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30,

НТВ

23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.30 Д/Ф «НЕИЗВЕСТНАЯ КУБА»
09.00 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+). ЗУРХАЙ
10.00 «В ТЕМЕ» (16 +). ЗУРХАЙ
10.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ!» (12+)
11.05 Т/С «АВРОРА»
12.45 М/Ф
13.30 Х/Ф «ЛЮБОВЬ ПРИХОДИТ ТИХО»
15.30 Х/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БУДУЛАЯ»
17.05 Д/Ф «ОПАСНЫЕ ИГРЫ»
18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 «ЕСТЬ РАЗГОВОР» (12+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С «НАДЕЖДА УХОДИТ ПОСЛЕДНИЙ»
21.00 «ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ» (16+). ЗУРХАЙ
22.00 Т/С «ВИРТУОЗЫ»
23.30 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ»

Галина РАДНАЕВА:

Манай хөөрэлдөөн

«АРАДАЙМНАЙ АМАН ҮГЭ АРАД ЗОНДОМНАЙ ХЭРЭГТЭЙЛ ДАА»

Наяхан Улаан-Үдэ хотод хүнгэрхэн Номой салон-до буряад арадайнгаа гайхамшагта поэтессэ Галина Раднаеватай уулзажа, танилсаха жаргалтай байгаа.

Телефонийн номер Галина Хандуевна Дашееваһаа абажа, оло дахин хонходоходни, харюу үгөөгүй байһан юм. Тиигэжэ хайшан гэжэ уулзахаб даа гэжэ ханажа ябаад, мүнөө тэрэ салон дээрэ золгоходоо, ехэ баярлан, суута уран шүлэгшэнтээ хөөрэлдөө.

- Галина Жигмытовна, тание олон шүлэгүүдэй суглуулбаринуудтай гэжэ мэдэнэбди. Зэдын аймагай сартуулнуудай фольклорой болон түүхэ, үгүүлэлнүүдэй суглуулбари табан томо боти боложо гараа. Энэ хабартаа намасу Батожабайн хөөрөөнһөө согсологдоһон "Жизнь, ставшая легендой" ном "Байкал" журналда толилогдоо. Харин мүнөө ямар ажал дээрэ хүдэлжэ байна гэшэбта?

- Тэрэл аман зохёол суглуулбарин ажалаа үргэлжэлүүлжэ байна. 90-ээд онуудаар хотоһоо нутагаа бусаад, суглуулхын ажал ябуулжа захалаа нэм. Тиихэдэ аймшагтай, хүлгөөтэй саг байгаа. Бүхы юумэний хэмхэржэ, халажа байһан үедэ хүн зон гансал хайшан гэжэ ажамидархаб гэжэ ханаата болодог байгаа юм ааб даа. Суглуулбарин ажал ябуулжа эхилхэдэ, олон хүн ойлгодоггүй нэн. Юу бэдэрээд, хотоһоо наашаа ерэнэн, хэндэ хэрэгтэй юумэ суглуулна юм гэжэ оло дахин хэлүүлхэнь байхаб. Тиигүүлжэ байжа, аман зохёол суглуулжал байгаа.

- Сартуулнуудай аман зохёол урдандаа бэшэгдээгүй байгаа гү?

- Манай угсаатан сартуулнууд тухай мэдээсэл хаанашье, ямаршье архивуудаар үгы байгаа. Тиихэдэнь сартуулнууд гэжэ бидэнэр юун хүнүүд гэшэбиди гэжэ ойлгохын түлөө энэ ажал ябуулааб. Сартуулнууд гэжэ юун хүнүүд гэшэбиди - абаризан, ёһо заншал, һамга абалган, хүдөөлүүлгэн, ямар бурхадта, обоонуудта хайшан гэжэ мүргэдэгбиди, хайшан гэжэ ерээбиди, ямар хүнүүд байгаабиди... Хаанаһаа бии болоһон, гараһанбиди гэхэдэ, элдэбээр хэлсэнэ. Нэгэ зарим хүнүүд: "Монголдо ехэ үбшэн тахал тараад, бултадаа тэндэһээ тэрээдэжэ гараһамди, наһатай, үлбэр, хэбтэрин хүнүүдээ бултыень байра дээрээ хаяад, тэрэ ехэ үбшэнһөө тэрлэлхэмди", - гэлсэнэ. Нэгэ зарим хүнүүд: "Сайн хаанай самаргаанда, Бошогто хаанай булсалгаанда Монголһоо гараһамди", - гэнэ. Хүнэй хүбүүдые тэрэ дайнда хаа-хаанаһаа татадаг байгаа, тэрэ хоёр хаанай дайн дажарта хабаадалсахагүй, амиды үлэхэ гэжэ манайхид түрлэлэ хэбэртэй. Үшөө ондоо һанамжанууд бии. Хэдэн зуун жэлэй саана болоһон юумэн тухай эли тодоор хэн зүб хэлэхэб даа.

- Арадай аман үгэ хэлэжэ, хөөрөжэ үгэхэ зон мүнөө сагта байна гэшэ гү?

- Ехэнхиень үбгэд, хүгшэдэйнгөө амиды байхадань бэшэжэ үрдэб. Мүнөө юумэ мэдэхэ наһатайшуул хуу бултадаа үгы боложо байна. Зарим үтлөөшэд ехэ ханаагаа зобоно. Ямар саг ерэбэ гэшэб гэжэ, хуу барандаа сартуулнуудаа мартаад, ондоо буряад угсаатан соо, ород соо холилдожо байнабди, өөрынгөө, элинсэг хулинсагуудайнгаа наниг ёһо заншал, нургаал гэхэ мэтые мартажа байнабди гэнэ. Тээд би тэдэнэй һанамжа хэлүүлхын түлөө элдэб асуудал табидагби. Хаа-хаанаһаа ерэнэн буряадууд монголшуудай халаа гэшэбди гэжэшье байжа хэлэдэгби. Түүхэ гэшье зүбөөр элирүүлхэнь хүшэр. Гэбшье, арадай аман үгэ соо үнэн түүхэ гэршэлхэн юумэн байжа болодог. Юумэ мэдэдэг үбгэдүүдтай бурхандаа ошоод, хөөрөжэ үгэхэ зон үсөөн болоо. Тиигээд юун гэжэ зобонобид даа гэжэ хаа-яа ханахаш. Тиигэ байтараа, үшөө өөрын хуби гэжэ байдаг юм даа гэжэ ханахаш. Үбгэд хүгшэдөөр, ламанартай хөөрэлдэнэб. Зарим ламбагайнар шабинарттаа хэлэхын хажуугаар танда хэлэхэм, ханаһан юумэ номоор гаргажа болохо гэдэг. Жэшэнь, Жаргал ламбагай олон һонирхолтой юумэ хөөрөө нэн. Тэдэнэй хөөрөөн хуу баран ном соо ороо.

- Шүлэгүүдэ мүнөө бэшэнэ гү?

- Шүлэгүүдэ бэшэжэ эхилэхэ наа, аман зохёолоо орхижорхихоб гэжэ мэдэнэб. Тиимэһээ үлөөшэ энэ наһандаа, хэды шэнэн үшөө ябахабиди даа, бү мэдэ,

бүхы хүсэ шадалаа гаргажа, арадайнгаа аман зохёол, түүхын гэршэлгэнүүдые суглуулжал байхаяа хананаб. Байн байн хэндэ хэрэгтэй ажал хэнэбид даа гэжэ голхормо мэдэрэлнүүд түрэдэг юм. Юундэб гэхэдэ, энэ залуу үетэмнэй бултадаа түрэл хэлэнһээ халажа байна. Тиимэһээ бэшэһэн юумээ бултадаа ойлгуулхын түлөө буряад хэлэнһингээ хажууда ород хэлэн дээрэ оршуулга гаргахада, баһал шухала гэжэ хананаб. Шүлэгүүдтээ подстроочно оршуулга хэнэб. Бэшэһэн шүлэгүүдээ подстроочно оршуулгада оруулаад гаргадаг һайб гэжэ ханахаш. Тиихэдэ ород хэлэн дээрэ оршуулгын нэгэ нэмээжэрхиһэн гү, али гоё шүлэгые муушаг болгожорхиһон юумэн үгы болохо. Оршуулга гэшэ орёо юумэн. Дунда зэргэ шүлэг оршуулгын һүүлээр гоё болохохо, али аймшагтай һайн, гүнзэгы удхатай шүлэг муу болохохо. Сэхын хэлэхэдэ, бидэ мүнөө юуншье бэшэ болошоод байналди даа. Гансал ородоор болгоо наа, буряадаа өөрынгөө дураар алдажархиха болонобди. Буряадаар бэшэ болобол, залуушуул бүри үншахагүй. Ургажа ябаһан залуу үетэндэл хэрэгтэй болоһой гэжэ найданаб. Хүндэ юм ааб даа, энэ ажал бүхы талаараа. Мүнгэ алтаншье байхагүй. Басагадни тээд гайхадаг, "хүн үдэр, һунигүй хүдэлжэ байхадаа, мүнэ олодог бэшэ юм гү?" гэжэ.

- Энэ ажал ябуулхадатнай гэрэхинтай дэмжэнэ гү?

- Абын арбан хүбүүд арбан ондоо гэжэ зүб. Нэгэ бүлэ соо бул-

тадаа ганса, нэгэ тэгшэ ханаатай байха гэшэ худал. Басагадни урдандаа мама, тамнай "сумасшедший фанатик" гэдэг нэн. Тээд мүнөө тиигэ хэлэхээ болёо, энэмнай яагаашье наа, ондоо болохогүй гэжэ ойлгоо юм бэшэ гү? (Энээнэ).

- Басагадтай баруун зүгөөр байдаг гэжэ дуулаа нэм.

- Тиимэ. Ехэ басаган Баярмамнай венгрдэ хадамда гараһан, мүнөө Венгрийн университеттэ нүхэртээ хамта хүдэлнэ. Хоюулан эрдэмэй докторнууд. Нэгэ басагатай, тэрэм нургуулиин болонхой. Жаа басаган Намсалмамнай Австрида ажаһууна. Санкт-Петербургын консерватори дүүргээд, тишээ ябашаһан юм.

- Танаа тишэнь дуудана гү?

- Сэхын хэлэхэдэ, ходо дуудадаг. Тээд би тишээ ошожо ажаһуухаяа ханадаггүйб. Бага басаган Намсалмаагаа баруун гүрэнүүдээр ябад гээд, хэзээ нэгтэ нутагаа бусаха юм даа гэжэ найдадаг байгаа ха юмбид. Хаанашье хүгжэмшэһөөр хүдэлхэдэ адли бэшэ юм гү? Тиигэ басагайа дуудажэ хүлээхэдэмни, тэрэм огто арсаад: "Ши хаана байһанаа ойлгоногүйш. Мама, тамын газарта байнаш", - гэжэ хэлээ. Тиихэдэнь би: "Тамын орондо тамадаа жаргалтайб", - гэдэгби. Тишээ ошохоо ханадагшьегүй байгаа, мүнөө түрүүшынхөө нүхэртээ ошоод ерээбди. Мүнөө жаран табатай болооб, амиды

мэндэ, хүл дээрээ байһандаа басагадаа хараад, сайень уугаад ерэбэ гэшэбди. Тээд юун гээд хэлэхэб даа, тэндэ үнэхөөрөөл соёл гэжэ байна даа. Бүхы талаар, хулгай худалшье гэжэ ехэ үгы хэбэртэй. Басагамни наймаа ошоод мүнэгтэй кошелёогоо мартаад ерээдэнь: "Ошыш шамдуун, үгы болохол!" - гэхэдэ, тэрэмни ханаа амар үглөөдэринь ошоод, бүтэн бүрин мүнэ юумэтэй кошелёогоо абаад ерэнэ. Гайхамаар. Эндэ хүдөө нутагтаа байхадаа ханаалби: "Тэрэ Европо гэшье хараагүй байгаа наамни һайн байгаа, ажабайдалнай иимэ байдаг юм гэжэ ханаад лэ, ханаа амар байха байгаа. Тээд хайшан гэжэб даа, баха бүхэн өөрын намагаа магтадаг гээд ородуудай хэлсэдэг зүб ха. Хайшан гэжэшье наа, амиды мэндэ байгаа сагтаа энэ ажалаа ябуулжал байхаб."

- Ном гаргахадатнай, хэн туһалааб?

- Районой гулваа Валерий Ринчиндоржиевич Цыренов өөрынгөө мүнөөршье, спонсоруудые оложо байжашье ном гаргалсаа. Виктор Мункожаргалович Абушеев баһал ехэ туһалаа. Тэдэн нутагайхидаа баярлуулжа гэжэ ехэнхи тиражаа хүн зондоо бэлэглээл даа. Арадаймнай аман үгэ арад зондомнай хэрэгтэй даа гэжэ ханадагби. Үлөөшэ наһандаа хүн зондоо хэрэгтэй юумэ хэнэб гэжэ ханаханаа ондоо юумэн үгыл даа.

Баира БАЛЬБУРОВА.
Авторай фото.

ТҮНХЭНЭЙ аймаг ай омогорхол болоһон аман зохёолой “Хэн-гэргэ” ансамблин нэрэ түрэ ганса нютагтаашье, республикадаашье, Рос-сидашье бэшэ, холо хари гүрэнөөр мэдээжэ юм гэбэл, алдуугүй. «Хэн-гэргэ” ансамблин мүнөө үеын хүтэлбэрилэгшэ Дымбрин (Лариса) Дан-зановна Борхоноватай уулзажа хөөрэлдэнэ байнаб.

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЫН НЮУСА БЭЛИГ ТОДОО

ОРОД хэлэ ба литературын багша Лариса Данзановна Хэрэ-нэй интернат-хургуулида 1976 онһоо 1982 он болотор дирек-торээр хүдэлхэн юм. Дүршэл ехэтэй багшын ажаллан 42 жэлэйн 25 жэлэнь хургуулийн директорэй тушаалда зориула-даа. Улаан-Үдын 8-дахи дунда хургуулийн директор байһан. Мүн түрэн Галба нютагайн-гаа хургуулийн директорээр 13 жэлэй туршада баһал ажаллаа. Хүтэлбэрилэгшын дүршэл ехэтэй хүниие “Хэнгэргэ” ансамблие даагшаар табиһандан гайхалгүй. Дуу нааданда түрэлхи хожортой байһан Дымбрин Данзановна досоогоо нюуса бэлигтэй бай-гаа. Улаан-Үдын 8-дахи дунда хургуулида директор байхадаа, олон зониие суглуулжа, ёохор нааданда хургаад, республикын хэмжээнэй харалганда 2-дохи хуури эзэлхэн юм. Тиихэ үедөө яажа буряад арадай ансамбль байгуулха гэшэб гэжэ ходол сэдхэжэ ябаһан хүсэлын одоол бүтэн юм.

“ХЭНГЭРГЭ” ТҮҮХЭТЭ НАМТАРАЙ ТОБШОХОН ХУУДААН

“ВОСТОЧНЫЕ САЯНЫ” гэнэн колхозой байгуулагдахатай хам-та “Хэнгэргэ” гэнэн ансамбль мүнделхэн юм гэлсэдэг. Свет-лана Гармаевна Хамаева тэрэ үедэ соёлой клубые даагша-ар ажаллажа байгаад, урагшаа ханаатай олон зониие суглуулжа, өөһэдөө буряад хубсаһа оёжо, буряад арадай заншалта дууну-дые гүйсэдхэжэ, амжалта туйлажа эхилхэн намтартай.

“Хэнгэргэ” ансамбльда Түнхэнэй аймагай нютагуудай дуунда абьяастай элдэб мэргэжэл-тэй зон мүнөөшье хүрэтэрөө яба-даг юм. Ансамбль хүгжэхэ замдаа оло дахин нютагһаа холо ябажа, элдэб конкурс, фестивальнууд-та хабаадаһан байгаа. Испан- (1997), Польшо (1999), Москва хотодо оло дахин уласхоорондын харалгануудта амжалта түгэс хабаадаһан юм. Мүнөөшье ан-самбль үндэр нэрээ алдаагүй, ре-спубликын соёлой уран найханай бүлэгүүдэй эрхимүүдэй тоодо юм.

“ХЭНГЭРГЭ” АНСАМБЛЬ ПАРИЖЫЕ ГАЙХУУЛАА

2006, 2008, 2010, 2012 ону-удта үнгэргэгдэнэ Бүгэдэ Буря-

адай “Алтаргана” гэнэн уласхо-орондын фестивалда нэгшье алгадангүй “Хэнгэргэ” хабаа-дажа, ходол илалта туйлаһан байна.

- Ансамбль хүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ нэгшье юмэндэ наатангүй, таһарангүй, ходол сугтаа бүхы хэмжэе ябуулгану-удта хабааданабди. 2012 оной “Алтарганада” Ага нютаг ошоод, 5-дахи хуури эзэлэ бэлэйбди. Ехэ найхан Агын тала дэбисхэр дээрэ найхан заншалтай, найхан сэдхэлтэй хүн зонтой танилсажа ерэнхэндэ баяртайбди, - гэжэ Дымбрин Данзановна хөөрэнэ.

Энэ ансамблин эгээ ехэ ам-жалта хадаа 2011 ондо Франци гүрэндэ үнгэргэгдэнэ “Хру-стальная ваза” гэнэн уласхо-орондын фестивалда хабаадаад, ирагуу найхан буряад дуунууд-тай танилсуулһан, гоё найхан буряад заншалта хубсаһаа хүн зондо харуулжа, хонирхуулһан юм. Мүн тэрэ зуураа Белорус-си, Польшо, Чехи, Германи гүрэнүүдээр аяншалжа, ехэ хонирхолтой юмэ үзэжэ, танил-сажа бусаһан юм.

Жэл бүри эмхидхэгдэдэг зан-шалтай болоһон “Ёохорой хүни” гэнэн хэмжэе ябуулгада “Хэн-гэргэ” ансамбль гол хабаадагша болодог юм. Эрхүүгэй обла-стиин Усть-Ордагай тойрогто үнгэргэгдэнэ “Живой родник” гэнэн конкурсдо хабаадаад, “Хэнгэргынхид” 14 ансамблүүд сооһоо түрүүлжэ, Гран-придэ хүртэнэ байха юм.

БЭЛИГТЭЙ АРТИСТНАР ТУХАЙ

АНСАМБЛИН хүтэлбэрилэгшэ бэлигтэй артистнар тухай тодор-хойгоор хөөрөбэ. Эдэ хэд бэ гэ-хэдэ, Түнхэнэй аймагай Аршаан, Толто, Галба, Хэрэн, Таһархай, Жэмһэг нютагуудай элдэб мэр-гэжэлтэд.

- Буряад дуунайнгаа аялга яһала гоёор гүйсэдхэжэ, золтой, хүн зондоо хүндэтэй ябадаг юм. Ханханадаг найхан хоолойтой, мохитохыешье мэдэхгүй, хаба-тай, үнэ сэнтэй, шэнэшье дууну-дые үер шэнгээр урадхуулжа ша-дадаг юм манай артистнар. Урда-найнгаа ёһо заншалаа табяагүй хүнхинэмэ сууряатаһан буряад хатар наадандаа ехэ сэдхэлээ табижа ябадаг юм даа, - гэжэ Дымбрин Данзановна магтаба.

Тэдэнэй тоодо Ольга Банде-ева, Вера Гергенова, Ангелина

Петухова, Тамара Шожоева, Софья Петухова, Софья Коня-кова, Аралжин Прушенов, Майя Цыренова, Николай ба Антонида Шагдуровтан, Дашанима, Та-мара Шагдуровтан, Валентина Дамшаева, Елена Серебреннико-ва, Эржена Цыренпилова, Зинаи-да Шараева, Андрей Бортун, Даша Гергенов, Цыпелма Ангар-хаева, Татьяна Раднаева, Ида Андыкова, Зинаида Ошорова, Зоригто Имескенов болон үшөө олон залуу артистнар бии юм.

Наһан соогоо нютаг нугаяа, түрэл арадаа түүрээжэ, сэдх-хэлдэ абажа ябаһан энэ ансам-блин үндэр наһатай дуушадай үүргэ сэгнэшгүй. Энэ ансамбль-да 15 наһанһаа 75 наһан хүрэтэр бэлигтэйшүүл хабаададаг.

Энэ ансамблин гэшүүдэй үшөө нэгэ бүхэ талан юуб гэхэдэ, эндэ гэр бүлөөрөө эбтэй эетэй хабаададаг, булта нэг-дэжэ, бэе бээдэ анхаралтай, хойшоо таталдажа байнгүй, нэгэл хүсэл, наналтай, эрмэлзэл дүүрэн ажалладаг.

ОНСО ТЭМДЭГЛЭЛТЭЙ

ТҮНХЭНЭЙ аймагай 90 жэлэй ойн баярай хэмжэе ябуулганууд-та ансамбль эдэбхитэй хабаадаа. Нэгшье газар алгадангүй, бүхы хэмжээндэ хабаадажа ябаха-да, дүршэл нэмээгдэнэ ха юм. Эндэ онсо тэмдэглэлтэй юмэн гэхэдэ, ансамблин репертуар ехэ баян болонхой. Тэдэнэр ганса Түнхэнэйнгөө арадай дуу гүйсэдхэнэ бэшэ, элдэб дуу-нуудые, нютаг бүхэнэй ёохор, заншалта ёһо гурим харуулха гэжэ оролдоно. Илангаяа ёохор нааданда Түнхэнэй, Зүүн, Бару-ун, Урда буряадуудай, Агын, Хо-риин, Эрхүүгэй, Алайрай болон бусад аймагуудай ёохорнуудые шэнжэлэн шудалжа, өөһэдөө сээжэлдэжэ, хуража, бултыень гүйсэдхэдэг гэшээ.

- Бидэ Хойто Гол нютаг экс-педицидэ гаража, нютаг зоной аман зохёол, арадай дуунууд, ёохорнуудые буулгажа бэшэнэ байнабди. Энэмнай ехэ туһа боложо үгөө. Содбо-Ринчин Ба-заров, Дулма Дамнянова, Тамара Дамшаева гэгшэдтэ онсо баярые хүргэнэб, - гэжэ Дымбрин Данза-новна мэдүүлбэ.

ХҮҮГЭДЭЙ АНСАМБЛЬ БАЙГУУЛХАНЬ

“ХЭНГЭРГЭ” ансамбль томошу-улай хабаададаг ансамбль нэн

тула, мэдэхэ ёһо заншал, гурим ёһо, урданай дуу, хатараа, жэн-хэни найхан буряад хэлээ эдир багашуулдаа дамжуулха тухай ажал ябуулха түсэбтэй. Тиигэжэ үхибүүдэй фольклорно ансамбль байгуулха ажал ябуулжа байна. “Толгой дүүрэн түсэбтэй яба-наб”, - гэжэ Дымбрин Борхонова энеэн хэлэбэ.

Үнэхөөрөөшье, элинсэгүү-дэйнгээ захяа заршам уһанда хаянгүй, үе үедөө дамжуулан, найхан заншалаа нэргээн, ажа-байдалдаа нэбтэрүүлэн ажал ябуулхадаа, мүнөө бага бал-шар ургажа ябаа үхибүүдтээ дамжуулха хэрэгтэй ха юм даа. “Хэнгэргэ” ансамблин хүтэлбэрилэгшэ Лариса Дан-зановна Галба нютагайнгаа дунда хургуулийн эдиршүүлэй ансамбль байгуулхань. Буряад арадай аман зохёолдо хургажа, буряад арад яажа амидаржа, ямар ёһо заншалтай байһан юм, ямар арад гэшэбибди гэжэ мэдэржэ, омогорхожо, жэнхэни найхан түрэл хэлэндэ дурлал, Эхэ орондоо нангин хандаса тон зүб мүрөөр хүмүүжүүлэгдэхэ ха юм. Мүнөө үеын байдалда энэм-най нангин шухала болонхой.

“ЖИГУЛИ” МАШИНА БЭЛЭГ АБАА

МҮНӨӨ жэл үнгэргэгдэнэ заншалта зунай наадан “Сурхар-баанай” үедэ Түнхэнэй аймагай захиргаан “Хэнгэргэ” ансамбльдэ “Жигули” машина бэлэг шан барюулһан юм. Алишье сагта бүхэ барилдаашад болон тамиршадта илалта туйлаһанайн түлөө авто-хүлэг бэлэг хаа-хаанагүй үгтэдэг гэжэ мэдээжэ. Харин соёлой ажа-ябуулгаар эгээл түрүүшынхмие Түнхэнэй аймагта иимэ бэлэг үгтэнхэндэ хүн зон ехэ хүхилдөө бшуу. Ерэхэ жэлэй нааданда “Хэнгэргэ” ансамблинхид микро-автобус бэлэг абаха гэжэ айма-гай захиргаанай толгойлогшо найдүүлһан байна.

- Бидэндэ, үнэхөөрөө, автобус амин шухала, хэрэгтэй болоод байна. Аймагаа дүүрэн холо ойрын нютагуудаар уригдажа, концерт наадаяа дэлгэнэбди. Юрэ гастрольдошье гарахадаа, унаа-гаа бэдэржэ, хайшан гэжэ иишээ тиишээ ябаха асуудал шийдхэл-гэ гарадаг юм, - гэжэ “Хэнгэр-гэ” ансамблин хүтэлбэрилэгшэ хөөрөбэ.

Цырегма САМПИЛОВА.

XVIII НОМОЙ ДУГУЙЛАН

“УДХЫЕНЬ НАЙЖАРУУЛХА ТОН НАЙН РОМАНУУД, УНШАГШАДТА ХОНИН РАССКАЗУУД ХЭРЭГТЭЙ”

“БАЙКАЛ” журналтай танилсалгын үдэшэ

гэжэн гүн удхатай хөөрөлдөөн Номой дугуйланай (салон) үедэ эмхидхэгдэһэн “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшангай барладаг “Байкал” журналай шэнэ дугаарнуудтай (байгша оной № 3, № 4) наа үнгэргэгдэһэн танилсалгын үдэшэ дээрэ Үндэһэн номой сангай багахан конференц-зал соо үнгэргэгдэжэ, уран зохёолшодой, поэдүүдэй, уншагдай болон авторнуудай халуун анхарал татаһан байна. Энэ уулзалгыг хүтэлһэн тус журналай харюусалгата секретарь, бэлигтэй поэт Булат Аюшеев үгэ хэлэхэдэ, манай журналай шэнэ нэрэнүүдтэй уншагдаа танилсуулна, мүн мэдээжэ уран зохёолшод, поэдүүдэй томо томо бүтээнүүдые эгээл түрүүн хэблэнэ, тэдэнь нүүлдэнь лэ номууд боложо гарана, жэшэ-элбэл, намасуу Батожабайн ехэ хонин дурсалганууд (республи-

кын арадай поэт Галина Раднаева бэлдэжэ, мэдээжэ поэт Баир Дугаровай “Сутра мгновений” гэхэн уянгата зохёол, Владимир Гармаевай түүхэтэ романууд эгээл түрүүн манда хэблэгдэн гараа... Шэнэ технологиин үедэ үшөө олон уншагдай болохо гэхэн журналай өөрын сайттай болохо ёһотой гэжэ ханагдана. Тиэхэдэ ехэ үнэтэйгөөр республиканска типографида барлагдадаг журналай, эндэ хүдэлдэг зоной бага салин, оройдоол 140 түхэригөөр худалдагдадаг журналай ехэ мүнгэ гаргашална, зүгөөр энэ журналай республиканы үнэтэй сэнтэй баялиг болоно бшуу. Эндэ гансашье залуушуулай зохёолнууд (Андрей Мухраев, Алексей Гатапов, Болот Ширибазаров, Булат Бороев...) хэблэгдэнэ бэшэ, мүн России болон хариин оро-

нуудай элитэ уран бэлигтэнэй бүтээнүүд гарана бшуу. Залуу зоной Интернеттэ бэшэһэн зохёолнууд ханаһанда хүрэнгүй, литературна нуралсал дуталдана, тиимэһээ семинарнуудые, мастер-хэсээнүүдые үнгэргэхэ, “Литературна среда-гай” уулзалгануудые нэргээхэ шуухала. Журналайнай удхые найжаруулха томо томо романууд (тээмэндэ монгол уран зохёолшо Гун Аюрзанын роман хэблээбди), уншагдайе хонирхуулха рассууд тон хэрэгтэй болонхой, тиимэһээ, жэшэнь, бэрхээр рассуудые бэшэдэг байһан суута Чимит Цыдендамбаевай нэрэмжэтэ “Эгэл хайн рассказ” гэхэн конкурс сонсохо ханаан бии. Монголой Уран зохёолшодой холбоондо Улаан-Баатар (Монгол орон) айлшалажа, “Цог” гэхэн журналай (редактор

Үдбэл) танилсааб. наашаг наһа бараһан бэлигтэй уран зохёолшо Гарма-Доди Дамбаевай эхэ тухай роман орошолжо гаргабди, тиимэһээ оршуулагшад ажалые түлэхэ, оршуулагшад жаса бии болгохо гэхэн асуудалнууд гарана. Эндэ гүрэн түрүмнай зүгһөө бүхыдөө журналымнай, шийдхэгдээгүй асуудалнуудта бодото анхарал, туһаламжа хүргэгдэхэ зэргэтэй, – гэжэ хөөрөһэн Булат Лубсанович ханаата болоһон юумээ элирхэйлээ.

“Дол” гэхэн Геннадий Башкуевай декабристууд тухай томо пьесэ, Намжил Нимбуевай туужа бидэниие хонирхуулһан байна, – гэжэ хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, БГУ-гай профессор Светлана Имехелова тэмдэглэбэ. “Байкал” журнал тухай драматург Геннадий Башкуев, уран зохёолшод Владимир Гар-

маев, Петр Мананников, редактор Наталья Ильина, Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Матвей Чойбонов гэгшэд өөһэдэнь ханаануудые хэлэбэ. Табигдаһан асуудалнуудтан “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшангай директор, ахмад редактор Валерий Хартаев, республикын соёлой министрэй орлогшо Сергей Добрынин гэгшэд харюусажа, уншагдай хонирхоһон, уншаһан сагта гүрэн түрүмнай зүгһөө “Байгал”, “Байкал” журналнууднай дэмжэлгэ, туһаламжада хүртэхэл ёһоороо хүртэхэ бэээ гэхэн этигэл найдалаа мэдүүлбэ.

Бэлигма ОРБОДОЕВА, Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Заншалта болоһон Номой салоной (XVIII) үнгэргэлгын үедэ бэлигтэй поэт, бэрхэ журналист, баян үгэтэй оршуулагша, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Я.Гашегай нэрэмжэтэ республиканска сангай лауреат Георгий Цыренович Дашабыловай түрэнһөө 75 жэлэй ойдо зориулагдаһан литературно-хүгжэмтэ үдэшэ Үндэһэн номой сангай актова зал соо үнгэргэгдэжэ, олоной хонирхол татаһан байна.

“ЭНХЭРЫШ НАМАЙГАА, ХЭЖЭНГЭМНИ”

Уран зохёолшо Цыдып Цырендоржиев, республикын габьяата барилгашан Владимир Соктоев гэгшэд нутагайнгаа суута поэдые, бэлигтэй журналистые дулааханаар дурсаба, композиторнууд Лариса Санжиева, Цырен Шойжонимаев, Лудуп Очиров, дуушад – уласхоорондын конкурсын лауреат Дина Санданова, Гүнзэн-Норбо Гунзынов, эдир уншагда – багшанарай колледжын оюутад, Цырен Дашабылов (Хэжэнгын 1-дэхи дунда нургуули), оюутан Даниил Цыбиков (БГСХА) шүлэг, дуунуудаараа энэ үдэшэ шэмэглэбэ, “Мүшэтэ огторгой” гэхэн шүлэгүүдэйн шэнэ ном үндэр юбилейдэнь гаргаһан наһанайн хани нүхэр, Захааминһаа гарбалтай Зинаида Лубсановнада булта баярые хүргэбэ. Хэжэнгын аймагай гимн болоһон олондо мэдээжэ дууень (хүгжэмын Анатолий Андреевэй) зал соо сугларагда дуулалдаа:

**...Газарай уужам дээр
Гансахан дайдамни,
Хэжээдэш хүлээн абыш,
Хэжэнгэмни...**

Хэбэд номхон Хэжэнгэ нутаг тухай аргагүй найхан уянгата мүнүүдтэй шүлэгийн республикын арадай артист, РФ-гэй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Гүнзэн-Норбо Гунзынов уншажа, дурасхаалай үдэшэнь нээгээ.

“Буряад үнэн” Хэблэлэй байшангай директор, ахмад ре-

дактор В.В.Хартаева үгэ үгтөө, алдарт поэт тухай дулаанаар дурсаба. “Уран зохёолшо, поэт, журналист, оршуулагша Г.Ц.Дашабыловай түрэнһөө 75 жэлэй ой тэмдэглэгдэһэн байна. Георгий Цыренович амжалта-тайгаар “Буряад үнэн” газетэдэ хүдэлөө, “Байгал” журналда бэлиг түгэс ажаллаа. Мүнөө үедэ “Байгал” журнал “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшангай бүридхэлдэ ороно. Хаанашье ажаллахадаа, Г.Ц.Дашабылов литература, буряад хэлэ хүгжөөхэ хэрэгтэ горитойхон хубитаяа оруулаа, 20 гаран ном гаргаа, зохёолнуудынь нуралсалай программада оруулагданхай, тиин ургажа ябаһан үетэндэ, залуушуулай хүмүүжүүлдэ уран зохёолнуудынь, журналистын ажалынь туһа хүргөө. Уран зохёолшын ажал бэлэн бэшэ гэжэ ойлгоһон бэлигтэй поэдые, зохёохы ажалынь найдамтай нүхэрын Зинаида Лубсановна дэмжэһэн байна. Тиигээд мүнөө юбилейдэнь “Мүшэтэ огторгой” гэхэн номынь барлажа гаргаба” гэжэ баясан тэмдэглэһэн наһанайн хани нүхэрые, гэр бүлынь Валерий Викторович хани халуунаар амаршалан, найн найхание хүсэн, хэблэгдээгүй ажалаарнь үшөө номынь гаргаха бээтэ гэхэн этигэл найдалаа мэдүүлээ.

Республикын арадай поэт, “Буряад үнэн” газеттэ олон жэлдэ ехэ амжалтатайгаар хүтэлһэн редактор, мүнөө үедэ “Байгал” журналай редак-

тор, РФ-гэй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Г.Х.Дашеева-Базаржапова анхан “Үнэндөө” суг хүдэлһэн журналист-аха нүхэрэйнгөө, уран гуурхата поэдэйнгээ баян намтарые, ажалша сэдхэлынь дурдажа, арадынгаа соёл, литература үргэхэ хэрэгтэ оруулһан ехэ ажалынь тодорхойло. “Бэлигтэй уран зохёолшо Матвей Осодоевой ехэ бэрхээр хүдэлһэн Георгий Цыреновичэй соёлой болон нургуулийн таагынь уншагдайгаа, коллективэйнгээ, уран зохёолшодой дура сэдхэлые буляжа шададаг тааг байгаа. Гол үүргэ бэлүүлдэг “Толи”, “Хонхо” хуудануудай гол материалнуудынь (“гвоздь” гэжэ нэрлэдэг статьянуудые) уран зохёолшо, журналист, публицист Г.Ц.Дашабылов зохёохы баян, дэлгэр сэдхэлтэй, хүндэтэй, ямбадай, буянтай хүн байгаа. Буряад журналистууд соо Георгий Цыренович шэнгээр гүн удхатайгаар публицистическэ зохёолнуудые, «Будамшуу», «Халаахай», «Сэсэн Сэнгэ» гэхэн гаршаг доро псевдонимууд (далда нэртэйгээр) доро фельетонуудые, хонин болгодог материалнуудые бэшэдэг, эгээл таатай, нэгэ налгайгаар энээбхилэн хуудаг, түбшэн түн хүн хэн. Хэжэнгынхидэй “Байгал” журнал соо сонедүүдынь гаргаһанби. Хэжэнгынхидтэ доро дохин, баян сэдхэлынь, нэрынь мүнхэрүүлэн, дурасхаалынь бидэнай сэдхэлдэ үлэхэ, ошоһон нүхэрэйнгөө нэрэ саа-

шадаашье мүнхэлжэ, дурсажа ябахабди, – гэжэ республикын арадай поэт омоторхон хэлэбэ.

“Республикын эрхим поэдүүдэй нэгэн байһан, суутай журналист уран бэлигтэн соо өөрынгөө үндэр нуури эзэлэнхэй. Юрын хүдөөгэй ажалһаа – хонишон, тракторист, Совет Армиин албанда ябаһан, багшанарай институтай хүүлдэ журналист, уран зохёолшо бо-

лон ургаһан Г.Ц.Дашабыловай жасада тэрэнэй ялас гэмэ хурса поэзи үлэнхэй. Үндэр юбилейдэнь шүлэгүүдэйн шэнэ суглуулбари хэблэгдээ, намда бэлэг болон үгтөө”, – гэжэ соёлой министрэй орлогшо Сергей Добрынин хэлэжэ, шэнэ номоорнь амаршалба.

Бэлигма ОРБОДОЕВА, Дулма БАТОРОВАГАЙ фото.

«УЯНГА, ОХИН - ШҮЛЭГ»

Жорж Юбухаевай шүлэгүүд үндэр поэзийн жасада өөрынгөө нүлөө үзүүлжэ, түбшэн дарууханаар өөрынгөө нуури эзэлхээрээл эзэлнэ. Энээн тухай поэдэй хэблүүлэн гаргаһан ном гэршэ болоно. Табин найман шүлэгүүдын буряад эхэ хэлэн дээрэ толилогдохогоо гадуур, гушан найман шүлэгүүдын бэлигтэй поэт Баир Дугаровай оршуулгаар ород хэлэн дээрэ барлагдажа, «Эрьен байһан юртэмсын юрьен соо» гэхэн удха түгэлдэр ном болгогдожо хэблэгдэнэ байна. Энэ нэрын оршуулбал, «Вращаясь во Вселенческой круговерти» гэхэн удхатай. Тус ном поэдэй зургаадахи номын болоно.

Жорж Долгорович Юбухаев СССР-эй, Россиин, Буряадай Уран зохёолшодой болон журналистнуудай холбооной гэшүүн. Буряадай арадай поэт, Ленинскэ комсомолой шангай лауреат, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ гэхэн үндэр нэрэ солонуудтай. Литературна нэгэдэлые хүтэлбэрилжэ ябаһан намтартай. Литературна нэгэдэлэй гэшүүд Балдан Ябжанов, Шагдар Байминов, Лопсон Тапхаев, Ардан Ангархаев, Баир

Дугаров, Жорж Юбухаев гэгшэд арадай уран зохёолшодой нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Бэлиг ехэ Түнхэн дайдын дуушан, Саяанай нэрэтэй солотой хүбүүнэй ханхинама шүлэгүүдын украин, тува, казах, туркмен, азербайджан, яхад, татаар, монгол хэлэнүүд дээрэ оршуулагдажа, газетэ журналнуудта хэблүүлэгдээ! Энэнь ямар дэмбэрэлтэй аза талаан гэшэб!

Жорж Юбухаевай шүлэг бүхэнийн онсо дүүрэн удхаа-

раа, уян нугалбари хэлбэрээрээ, өөрын түрэлхи доторой аялгаараа, сэдхэлэй дулаан ульһаараа хүнэй досоохиёе доһолгохо шэдитэй, уянгата шүлэгүүдын хүниёе далижуулха, уяруулха шэдитэйнь ямар найхам!

Урин хабараар ургуулһан, Ургы тэрэнгүүд –

шинии. **Һүнийн дуулимда түрэн, Уян шүлэгүүд – минии...**

Поэт өөрынгөө сэдхэлые далай шэнгээр салгидуулжа, шүлэг - хүлэгөөрөө табиулжа ябаад, ургы сэгсгэ уян шүлэгүүдыёе нютаг байгаалиһаань суглуулаад, маанадта бэлэг болгон барина. Түрэн үдэн газар уһандаа, Тооро найхан нютагтаа мээхэй халуунаар дурлаһандаа тэрэнэ магтан, түүрэн бэшэнэ. Харин мүнөө үеын залуушуулай түрэл хэлэндээ хайша хэрэгээр хандадта голхорно.

Жорж Юбухаевые би эдир залуухан наһанһаань мэдэхэб, үнийн танил нүхэд зомди. Шүлэгүүдыёе дуратайгаар һурагдайһангаа һонирхон уншахадань, поэдыёе хургуулидаа оло дахин урижа, Уран зохёолһын үдэшэнүүд абьяас ехэ-тэйгээр үнгэргэгдэнэ байхал даа.

Поэдэй наһанай харгы дуушанай һүр хүлдэтэй, одо һодонь үргэгдэнхэй, яһала дардам ута замтай – үргэн уужам, холын хараатай поэзи. Тэрэ хэды хатуу шэрүүндэ хайрагдабашье, шэрбэгдэбашье, хашагдабашье, гунхыгаагүй.

Эрэ хүн эрдэни бэлэй, Эмээлтэ хүлэгтөө мордохо хүртэй.

Шэмэрүүн хүйтэн үбэлэй Шэнэхэн Саһан дээгүүр муртэй...

Эмээлтэ хүлэг дээрэ, дүрөө үдхэлэн, жороо барин, байгша

жэлэй октябрийн 9-дэ жаран дүрбэнэйнгөө дабаа дабаһаар зүдхүүлнэ.

Намарай намдуухан сагта, Набша ногооной шарлажа хубирхада, Арай хүйтэнэй ерээдүй

багта, Алтан Мундаргануудай урда хормойдо – Бара жэлдэ, табан шара мэнгээ даагааб...

Поэдэй бэшэхэ, зохёохы зам харгы, ябадал шүлэгтөө. Наран, нара, Ододоор бадарһаар, толорһоор, гэрэлтэхээр! Энэ нүхэртөө элүүр энхыёе, ута наһа удаан жаргалыёе хүсэлтэй!

Елена ЦЫБИКУЖАПОВА, Түнхэнэй аймагай Хужарай хургуулийн түрэлхи хэлэ бэшэгэй багша, поэт, Буряад Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн.

Жорж ЮБУХАЕВ, Буряадай арадай поэт

«...ХАЖУУҢААМНИ НАЛАНАГҮЙ ШҮЛЭГЭЙ ДОЛГИН»

СЭДХЭЛДЭ БАЙРЛАҢАН ХАБАР

Ургы сэгсг Эрхүүгэй эрьээр, Урин сэгсгээр һалбарна. Урда, наран ногоон тужаар, Улайн ягаараад тэрэнги

анхилна.

Май һарамнай майдар

нараар,

Мойһон сэгсгээр хангалтай.

Мүнхэ Саяанай урда араар,

Мүргүй һалхин хура тахилтай.

Тиибэшьёе хабар дулаан

шанартай,

Табилангаараа зөөлэн

зантай.

Һүнийндөө одод наашаа

газарты замтай,

Һэрээгээд, шүлэг бэшэнэ

намтай.

Нуга, талануудайм

үнгын сэгсгүүд,

Нютагаа гоёһон

угалза шэмэгүүд.

Нюсэгэн хүлөөрөө

оймжо ябахадам,

Наартай байна –

наһанай ошоһы мартанаб.

Наранай шанха дээрэм

туяаржа ялархадань,

Нюрган дээрээ

элшынь дааж ашанаб.

Уни намһаань мордошһон

хүбүүнэйм,

Һүнийн гурбанаар одон-

һүлдэнь наашална хаяа?

Һэрюулнэ гэнтэ нойрым

сэлмээн.

Үлэнхэн ута бэшхэн

наһан соом

Үзэгдөөд лэ байхал шарайнь

намдаа,

Үншэрһэн ухаандам

үнгэрһэн сагыёе нэргээн.

2013 оной августын 22.

САБШАЛАН ДЭЭРЭНЭЭ

СУГЛАҢАН САРААНУУД

/баглаа/

1

Хажуудамни хэбтэнэ нохой

нүхэрни,

Хажуур баряад сабшанаб

ногоо.

Бутын буртагта хажуур

мохоо,

Бусажа гэртээ дабтахамни.

Нохой нүхэрни намай дахаад,

Ногоон соохи мүрөөрни

хатарна.

Эритэ хажуураа эршэтэй

дабтаад,

Эрьежэ гэдэргээ зоринобди

дахаяд.

Эдээ хоолшыёе бээдэмнай

шэнгээ,

Эрхэлээд абана нүхэр

нохойм намдаа.

Эмгэн тэрэнэйм нюдэд сэнгүү,

Энэ дэлхэй багтаахаар

харагдаа.

2

Хэбтэнэ нохоймни

сабшаатай ногоон дээрэ,

Дэбтэнэ хюрууда хажуурайм

үнсэг.

Хараасгайд, алтан

хараасгайд дээгүүрнай,

Харасыемнай татаад үгэнэ

абяа – тэмдэг.

Аласай зүгһөө нарай наран

үндэрлэнэ,

Аяга сайн дээжээр утгадана.

Абтагдһан ногоон

газар дэрлэнэ,

Аятай байна – хажуурни

аялга татана.

3

Һужаа сабшалангай

хүбхэн соо,

Һуурияа олонхой

олон зүгынүүд,

Түлбэригүй тарилгаарнь

нюурни хордоо,

Тоолошогүй байна бута –

дугынүүд.

Тоорымнай голой добуун

дайда

Өөрын уларилтайнь

мэдээжэ.

Хонгоодор, Сагаан Уһанай

шарайда

Харлан бүрхыбэл, ерэхэнь

хура тээжэ.

4

Хажуур, тармуур, асатайм

зэргэлээд,

Хажууһаамни һаланагүй

шүлэгэй долгин.

Яахашье аргагүй дабтажа

сээжэдээ,

Ябажал тэмтэрнэб бута соо

солбон.

Балшарһаа үбһэ хуряалга

холодоогүй,

Багахан табадахи

хажуурһаа

эхилэгдээ.

Батагана, аляһад мүнөөш

хосороогүй,

Барихаар хүниёе довтолон

элилдээ.

Наһанай үндэртэ ажалай

хүшэршыёе һаань,

Наранай игаабари,

үбһэ хуряалган – найр.

Намарай намдуу байдал

һэбхитэйшыёе һаа,

Нарай үхибүүндэл уйлаха

хурын уһаар.

5

Ошоо һубарин жэлнүүд,

ябашоо,

Сошоод абанаб, амаран

һуухадаа.

Олон нүхэдни хээрэ

харишоо,

Олдоногүй үгэ

андалдаха нэгэн.

Зариман эрьелтэгүй ошоо,

Нүгөөдүүл наһанай

замаар зорёо.

Намда аргам үгы эндэхэ

холжоод,

Нүүдэл харгы таһа хорёоб.

6

Холожо хатуу дарашаһан

альган,

Олдоһон энэ минии баялиг гү,

Ходолон мүнөө хоёр хажуур

һэлгэн,

Ороһоор довтолһон мэтэб

урагшаа.

Байд гээд шэдитэ бүлюгээр,

һайн гэгшээр

хурсалан зүдхэнэб.

Зай иигээд, һүүлшынь

мүр энээгээр,

Найдал хүсэлдэбэ, һүриёе

толгойлноб.

7

Тээд мүнөө үгы хажуудам

нохоймни,

Тэрэм хурьга бариһан

зэмээр хосороо.

Элеэд дээгүүр хараасгайдни

хажууртам,

Эрын хурсада шэди асараа.

Агаараар элин

шуумайлдабашье тэдэ,

Аляа жэгүүртэнэй аялга

аятай.

Үглөө сэлмэг үдэр ерэхэ,

мэдэ,

Үүлгүй аласта наран

шараха буянтай.

Баяртай, хараасгайд,

баяртай!

2013 оной августын 24.

Тооро нютаг.

УРИНА НАМАЙ ҺОЛОНГО

Нюдэндэ наартайхан

Долоон үнгэтэ һолонгын

Нютагайм огторгойдо

Еохорлон мүнделхэдэ –

Минии шүлэгтэ

Буужа охин нэнгэнэ.

Мүнгэтэн толорһон

Үнгэ зүһэтэй дүгээг мэтэл.

Морин хүлэгэйм дэлһэндэ

Наадан угалзатаа газарай

дэнзэдэл-

Огторгойн үндэртэ

Уринаар һолонго сэнгэнэ.

ҺОЛОНГОТОГ

ЮРӨӨЛНИ

Юһэн һолонгын зүһэтэй,

юрын гүрэмэл удхатай,

Юрөөл үгэнүүдни Буряадтаа

тулагаараа шүлэгтэм уятай.

Май нара урагшатай,

майдарлаһаар дулаарха.

Найдал досоо тэгшэтэй,

Нөөдэр сэгсгэнэ залаарха.

Айлай мөөдэй мөөрөөтэй,

байра хорёодоо тугаллаха.

Сайлгаса сагаан эдеэтэй

айлшады тэдэ угтаха.

Ургы, тэрэнгын

урихан зүһөөр залаарха,

урма татаад, тэрэ хөөрхэн.

Уда

5 КАНАЛ

СТС	13.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)	23.45 «6 КАДРОВ»	14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬ-НЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)	07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)	14.00 «6 КАДРОВ»	00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)	15.35 Т/С «ДЕЛО ВРАЧЕЙ»	07.10, 18.00 Д/С «АГЕНТСТВО СПЕЦИАЛЬ-НЫХ РАССЛЕДОВАНИЙ»
06.00 М/Ф «ОДНАЖДЫ УТРОМ»	14.05 Т/С «ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН» (16+)	00.30 Х/Ф «МОЛОДОЙ МАСТЕР»	16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»	08.00 «УТРО НА 5» (6+)
06.25 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)	16.00 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»	02.35 Х/Ф «МОИ САМЫЕ СЧАСТЛИВЫЕ ЗВЕЗДЫ»	17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)	10.45, 16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
07.00 М/С ПАРЯЩАЯ КОМАНДА»	17.00 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)	04.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ	18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕ-ОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)	11.30, 13.30 Х/Ф «АКЦИЯ»
07.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛ-ШЕБНИЦ»	19.00 «6 КАДРОВ»		20.30 Т/С «ПАСЕЧНИК»	13.50 Х/Ф «ДЕЛО РУМЯНЦЕВА»
08.00 «6 КАДРОВ»	19.05 Т/С «ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН» (16+)	07.00 «НТВ УТРОМ»	22.25 Т/С «КАРПОВ. СЕЗОН ВТОРОЙ»	17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
09.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)	19.30, 20.00 Т/С «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ»	09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТА-РА»	00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»	20.00, 20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
09.30 Х/Ф «МОЛОДЕЖКА»	22.00 Х/Ф «СЛУЖЕБНЫЙ РОМАН. НАШЕ ВРЕМЯ»	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»	00.35 Т/С «ППС»	21.30, 22.20 Т/С «СЛЕД»
10.30 Х/Ф «ЧЁРНАЯ МОЛНИЯ»		11.55 «ДО СУДА» (16+)	02.30 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС» (0+)	23.25 Т/С «ОСА»
12.30 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)		12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)	03.35 «ДИКИЙ МИР» (0+)	00.20 Х/Ф «ЗОЛОТАЯ МИНА»
			04.05 Т/С «БЕГЛЕЦ»	03.05 Х/Ф «ШОФЕР ПОНЕВОЛЕ»
			06.00 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА» (16+)	05.00 Х/Ф «ИГРА БЕЗ ПРАВИЛ»

Четверг, 10

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬИЦА!» С ГЕННА-ДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.40 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Т/С «ДОМРАБОТНИЦА»
16.15 «САМЫЙ ЛУЧШИЙ МУЖ» (16+)
17.10 Т/С «ЯСМИН»
18.00 «В НАШЕ ВРЕМЯ» (12+)
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРА-МИ
19.50 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «СТАНИЦА»
00.30 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)
01.00 «НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
01.10 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» (16+)
02.10 Х/Ф «МОРСКОЙ ПЕХОТИНЕЦ-2»
04.05 Т/С «СЛЕДСТВИЕ ПО Телу-3»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «БАМБААХАЙ»
10.15 «БУРЯД ОРОН»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)

Пятница, 11

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05, 03.00 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55 «МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10 «ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50 «ДОБРОГО ЗДОРОВЬИЦА!» С ГЕННА-ДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
14.40 «ИСТИНА ГДЕ-ТО РЯДОМ» (16+)
15.00 «ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25 Т/С «ДОМРАБОТНИЦА»
16.15 «САМЫЙ ЛУЧШИЙ МУЖ» (16+)
17.10 «ЗА И ПРОТИВ» (16+)
18.00 «ЖДИ МЕНЯ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.50 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
20.50 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.25 Т/С «СТАНИЦА»
00.30 Х/Ф «ЭДГАР ГУВЕР»
03.25 ФУТБОЛ. СБОРНАЯ ЛЮКСЕМБУРГА - СБОРНАЯ РОССИИ. ОТБОРОЧНЫЙ МАТЧ ЧЕМПИОНАТА МИРА- 2014 ПРЯМОЙ ЭФИР ИЗ ЛЮКСЕМБУРГА
05.30 Д/Ф «ХОЛОД. В ПОИСКАХ БЕССМЕР-ТИЯ»

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
09.55 «МУСУЛЬМАНЕ»
10.05 «ТОЛИ»
10.25 «САГАЙ СУУРЯАН»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.10, 20.40 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»

16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГО-РОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00 Т/С «СЕМЕЙНЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА»
18.30 Т/С «ДЕТЕКТИВНОЕ АГЕНТСТВО «ИВАН-ДА-МАРЬЯ»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
22.00 Т/С «СВАТЫ-6»
00.15 «ПОЕДИНОК». ПРОГРАММА ВЛАДИ-МИРА СОЛОВЬЕВА (12+)
01.50 Д/Ф «ДУША. ПУТЕШЕСТВИЕ В ПО-СМЕРТИЕ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУ-РЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»
13.10 ЮРИЙ ЛОТМАН. «БЕСЕДЫ О РУС-СКОЙ КУЛЬТУРЕ»
13.55 «РОССИЯ, ЛЮБОВЬ МОЯ!»
14.25 «БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ»
15.05 Т/С «ИДИОТ»
16.00 «АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ»
16.50, 21.45 Д/С «ЧУДЕСА СОЛНЕЧНОЙ СИСТЕМЫ»
17.40 «МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. ПАВЕЛ ЛУНГИН»
18.10 «ВЕРДИ, ВИВАТ!»
19.10 «ПЕТЕРБУРГСКИЕ ИНТЕЛЛИГЕНТЫ»
19.40 «ACADEMIA»
20.45 «ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
21.00 «ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА»
22.35 «КТО МЫ?»
23.00 Д/Ф «ТРОГИР. СТАРЫЙ ГОРОД. УПО-РЯДОЧЕННЫЕ ЛАБИРИНТЫ»
23.20 «КУЛЬТУРНАЯ РЕВОЛЮЦИЯ»
00.10 «ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ»
01.00 Х/Ф «ЖИЗНЬ ВЕРДИ»
02.30 Д/Ф «ЭТЮДЫ О ГОГОЛЕ»
03.45 Д/Ф «ЧИНГИСХАН»

ТНТ

07.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА

12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
15.15 ДНЕВНИК СОЧИ- 2014
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОД-НЫХ ДЕВИЦ»
17.00 Т/С «СЕМЕЙНЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА»
18.30 Т/С «ДЕТЕКТИВНОЕ АГЕНТСТВО «ИВАН-ДА-МАРЬЯ»
19.20, 22.00 Т/С «СВАТЫ-3»
21.50 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
23.30 «ХИТ»
00.35 Х/Ф «НЕОКОНЧЕННЫЙ УРОК»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.20 НОВОСТИ КУЛЬТУ-РЫ
11.20 Х/Ф «ЗЕМЛЯ В ПЛЕНУ»
12.50 Д/Ф «КАФЕДРАЛЬНЫЙ СОБОР В РОСКИЛЬДЕ. УСЫПАЛЬНИЦА КОРО-ЛЕЙ»
13.10 ЮРИЙ ЛОТМАН. «БЕСЕДЫ О РУС-СКОЙ КУЛЬТУРЕ»
13.55 «ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ»
14.25 Д/Ф «ФОРМУЛА СЧАСТЬЯ САУЛЮСА СОНДЕЦКИСА»
15.05 Т/С «ИДИОТ»
16.00 «ЧЕРНЫЕ ДЫРЫ. БЕЛЫЕ ПЯТНА»
16.50 Д/С «ЧУДЕСА СОЛНЕЧНОЙ СИСТЕ-МЫ»
17.40 «МОНОЛОГ В 4-Х ЧАСТЯХ. ПАВЕЛ ЛУНГИН»
18.10 «ЦАРСКАЯ ЛОЖА»
18.55 «ДЖУЗЕППЕ ВЕРДИ. ГЕНИИ И ЗЛО-ДЕИ»
19.20 «ВЕРДИ, ВИВАТ!»
20.45, 02.55 «ИСКАТЕЛИ»
21.35 Х/Ф «ЗОВИТЕ ПОВИТУХУ»
23.25 «ЛИНИЯ ЖИЗНИ»
00.40 «КУЛЬТ КИНО» С КИРИЛЛОМ РАЗЛО-ГОВЫМ
03.40 Д/Ф «КОРДОВА. ОТ МЕЧЕТИ К СОБО-РУ»

07.30 ТЭЦ- 3 (6+). ПОГОДА
08.30, 14.00, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКС-ПРЕСС» (16+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ»(16+)
11.30 Х/Ф «НЕВЕСТА ЛЮБОЙ ЦЕНОЙ»
13.30 «УНИВЕР» (16+)
14.15 «АФИША» (12+)
14.30, 18.00, 20.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦА-НЫ» (16+)
15.00, 20.30 «СТУДИЯ 17» (16+)
15.30 «САШАТАНЯ» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВО-СТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
21.00 Х/Ф «САМОУБИЙЦЫ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
01.00 Х/Ф «МЕРТВЕХОД»

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВО-СТИ ДНЯ (16+)
07.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
08.00, 01.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 «ЕСТЬ РАЗГОВОР» (12+)
09.00 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+). ЗУР-ХАЙ
10.00 «В ТЕМЕ» (16 +). ЗУРХАЙ
10.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ!» (12+)
11.05 Т/С «АВРОРА»
12.45 М/Ф
13.05 «КТО ТАКАЯ САМАНТА?» (16+)
13.30 Х/Ф «СЧАСТЛИВЫЙ СЛУЧАЙ»
15.40 Х/Ф «ВОЗВРАЩЕНИЕ БУДУЛАЯ»
17.05 Д/Ф «СОЛОВКИ. МЕСТО СИЛЫ»
18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 «РАДАР-СПОРТ» (6+). ЗУРХАЙ
20.05 Т/С «НАДЕЖДА УХОДИТ ПОСЛЕД-НЕЙ»
21.00 «ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ» (16+).

ТНТ

07.00, 23.00, 01.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКС-ПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 ТЭЦ- 3 (6+). ПОГОДА
08.30, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «САМОУБИЙЦЫ»
13.30 «УНИВЕР» (16+)
14.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». «МИРО-ВЫЕ НОВОСТИ» (16+)
14.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
14.30, 18.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
15.00 «СТУДИЯ 17» (16+)
15.30 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВО-СТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
19.15 «ДО И ПОСЛЕ» (6+)
20.00 «COMEDI WOMAN» (16+)
21.00 «КОМЕДИ-КЛАБ» В ЮРМАЛЕ (16+)
22.00 «COMEDI SLAV. БЕЗ ГРАНИЦ» (16+)
23.30 «ХБ» (18+)
00.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
01.30 Х/Ф «АНАЛИЗИРУЙ ТО»

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
08.00, 00.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.35 «РАДАР-СПОРТ» (6+)
09.00 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+). ЗУР-ХАЙ
10.00 «В ТЕМЕ» (16 +). ЗУРХАЙ
10.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ!» (12+)
11.05 Т/С «АВРОРА»
12.45 М/Ф
13.05 «КТО ТАКАЯ САМАНТА?» (16+)

ЗУРХАЙ
22.00 Т/С «ВИРТУОЗЫ»
23.30 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕ-ОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «ПИНГВИНЫ»
06.25 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)
07.00 М/С ПАРЯЩАЯ КОМАНДА»
07.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛ-ШЕБНИЦ»
08.00 «6 КАДРОВ»
09.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30 Х/Ф «МОЛОДЕЖКА»
10.30 Х/Ф «СЛУЖЕБНЫЙ РОМАН. НАШЕ ВРЕМЯ»
12.15 «6 КАДРОВ»
12.30 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
13.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
14.00 «6 КАДРОВ»
14.05 Т/С «ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН» (16+)
16.00 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
17.00 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
18.30 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
19.00 «6 КАДРОВ»
19.05 Т/С «ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН» (16+)
19.30, 20.00 Т/С «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ»
22.00 Х/Ф «СВАДЬБА ПО ОБМЕНУ»
23.45 «6 КАДРОВ»
00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
00.30 Х/Ф «ХАРЛИ ДЭВИДСОН И КОВБОЙ МАЛЬБОРО»
02.25 Х/Ф «ГОРОДСКОЙ ОХОТНИК»
04.15 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

13.30 Х/Ф «ДЕЖУРНЫЙ ПАПА: ЛЕТНИЙ ЛА-ГЕРЬ»
15.20 Х/Ф «ОПАСНЫЙ ВОЗРАСТ»
17.05 Д/Ф «МИСТИЧЕСКАЯ СИЛА МАСТЕ-РА. МИХАИЛ БУЛГАКОВ»
18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)
19.00 «ВО САДУ ЛИ, В ОГОРОДЕ» (12+). ЗУРХАЙ
20.05 Д/Ф «ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ»
21.00 Д/Ф «ПОРЯДОК ДЕЙСТВИЙ»
22.00 Х/Ф «РУД И СЭМ»
00.30 Х/Ф «СЧАСТЛИВЫЙ СЛУЧАЙ»
02.20 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕ-ОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «КОТ В САПОГАХ»
06.25 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)
07.00 М/С ПАРЯЩАЯ КОМАНДА»
07.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛ-ШЕБНИЦ»
08.00 «6 КАДРОВ»
09.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.30 Х/Ф «МОЛОДЕЖКА»
10.30 Х/Ф «СВАДЬБА ПО ОБМЕНУ»
12.15 «6 КАДРОВ»
12.30 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
13.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
14.00 «6 КАДРОВ»
14.05 Т/С «ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН» (16+)
16.00 Т/С «ДАЕШЬ, МОЛОДЕЖЬ!»
17.00 Т/С «ВОРОНИНЫ» (16+)
18.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
19.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
20.30 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
22.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
23.30 Х/Ф «ОТБРОСАМИ ОБЩЕСТВА»

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.30 «СПАСАТЕЛИ» (16+)
10.00 «МЕДИЦИНСКИЕ ТАЙНЫ» (16+)
10.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬ-НЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
15.35 Т/С «ДЕЛО ВРАЧЕЙ»
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРО-ИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОНИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 Т/С «ПАСЕЧНИК»
22.25 Т/С «КАРПОВ. СЕЗОН ВТОРОЙ»
00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
00.35 Т/С «ППС»
02.30 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)
03.35 «ДИКИЙ МИР» (0+)
04.05 Т/С «БЕГЛЕЦ»
06.00 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙ-ЧАС»
07.10 Д/С «АГЕНТСТВО СПЕЦИАЛЬНЫХ РАС-СЛЕДОВАНИЙ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.45, 16.00, 19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
11.30, 03.15 Х/Ф «БАРМЕН ИЗ «ЗОЛО-ТОГО ЯКОРЯ»
13.50 Х/Ф «ИГРА БЕЗ ПРАВИЛ»
17.00 «ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ»
18.00 «ЗАЩИТА МЕТЛИНОЙ» (16+)
20.00, 20.30, 21.00 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
21.30, 22.20 Т/С «СЛЕД»
23.25 Т/С «ОСА»
00.20 Х/Ф «ОБЫКНОВЕННОЕ ЧУДО»
04.50 Х/Ф «ВТОРАЯ ПОПЫТКА ВИКТОРА КРОХИНА»

01.55 Х/Ф «КОКО»
03.45 Х/Ф «ЗАКОН И ПОРЯДОК. СПЕЦИ-АЛЬНЫЙ КОРПУС»
04.35 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬ-НЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
15.35 Т/С «ДЕЛО ВРАЧЕЙ»
16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРО-ИСШЕСТВИЕ»
17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕО-НИДОМ ЗАКОШАНСКИМ» (16+)
20.30 «ТЫ НЕ ПОВЕРИШЬ!» (16+)
21.30 «ХОЧУ V ВИА ГРУ!» (16+)
23.25 Х/Ф «МОЯ ФАМИЛИЯ ШИЛОВ»
01.20 «ЛУЧ СВЕТА» (16+)
01.55 Х/Ф «ДУБЛЯ НЕ БУДЕТ»
03.50 Т/С «БЕГЛЕЦ»
05.45 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30 «СЕЙЧАС»
07.10 «МОМЕНТ ИСТИНЫ» (16+)
08.00 «УТРО НА 5» (6+)
10.35 «ДЕНЬ АНГЕЛА» (0+)
11.30, 13.30 Х/Ф «НА ВОЙНЕ, КАК НА ВО-ЙНЕ»
14.05, 15.40, 17.00, 17.40, 02.30, 04.05, 05.20 Х/Ф «ДОЛГИЕ ВЕРСТЫ ВО-ЙНЫ»
19.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ»
20.00 «ПРАВДА ЖИЗНИ». СПЕЦРЕПОР-ТАЖ (16+)
20.30, 21.20, 22.00, 22.45, 23.30, 00.10, 01.00, 01.45 Т/С «СЛЕД»

Суббота, 12

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.30, 07.10 Х/Ф «НАЧАЛО»
07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
08.35 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»
09.20 М/Ф «ДЖЕЙК И ПИРАТЫ НЕТЛАНДИИ»
09.50 М/С «СМЕШАРИКИ. НОВЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ»
10.00 «УМНИЦЫ И УМНИКИ» (12+)
10.45 «СЛОВО ПАСТЫРЯ»
11.15 «СМАК» (12+)
11.55 Д/Ф «ЛЮБИТЬ ДРАКОНА»
13.15 «ИДЕАЛЬНЫЙ РЕМОНТ»
14.10 ЛЕДНИКОВЫЙ ПЕРИОД
17.00 «КУБ» (12+)
18.00 Д/Ф «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
19.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
19.15 «УГАДАЙ МЕЛОДИЮ»
19.45 «КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
20.45 «МИНУТА СЛАВЫ. ДОРОГА НА ОЛИМП!» (12+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.20 «ГОЛОС» (12+)
00.30 «УСПЕТЬ ДО ПОЛУНОЧИ» (16+)
01.05 Х/Ф «В ПОИСКАХ РИЧАРДА»
03.10 Х/Ф «КАК МАЙК»
05.00 Д/С «НАРОДНАЯ МЕДИЦИНА»
05.55 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»

«РОССИЯ 1»

05.40 Х/Ф «БАБЬЕ ЦАРСТВО»
07.35 «СЕЛЬСКОЕ УТРО»
08.05 «ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ»
09.00, 12.00, 15.00 ВЕСТИ
09.10, 12.10, 15.25 «ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
09.20 «ПЛАНЕТА СОБАК»
10.25 «СУББОТНИК»
11.05 «БИЗНЕС-ВЕКТОР»

ТВ-программа

11.25 «ДРУЖЕЛЮБНОЕ К РЕБЕНКУ ПРАВОСУДИЕ»
11.40 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ ЖИРИНОВСКОГО»
12.20 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
12.55 «ЧЕСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ» (16+)
13.25 «ВОЕННАЯ ПРОГРАММА»
13.55 «ТАНКОВЫЙ БИАТЛОН»
15.35 Х/Ф «ПОВЕРЬ, ВСЕ БУДЕТ ХОРОШО»
17.55 «ТАНЦЫ СО ЗВЕЗДАМИ»
21.00 ВЕСТИ В СУББОТУ
21.45 Х/Ф «Я РЯДОМ»
01.30 Х/Ф «РОМАШКА, КАКТУС, МАРГАРИТКА»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00 «БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ»
11.35 Х/Ф «ПРОДЛИСЬ, ПРОДЛИСЬ, ОЧАРОВАНЬЕ...»
12.55 Д/Ф «ОЛЕГ ЕФРЕМОВ. ХРОНИКИ СМУТНОГО ВРЕМЕНИ»
13.40 «БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ»
14.30 Д/С «ПРЯНИЧНЫЙ ДОМИК»
15.00 Х/Ф «И ВОТ ПРИШЕЛ БУМБО...»
16.10 М/Ф «БУРЕНКА ИЗ МАСЛЕНКИНО»
16.30 Д/Ф «РАЙСКИЙ УГОЛОК НА ЗЕМЛЕ ИНКОВ»
17.25 «КРАСУЙСЯ, ГРАД ПЕТРОВ!»
17.50 «ТАНГО- ГАЛА»
18.50 Д/Ф «ВАВИЛОНСКАЯ БАШНЯ. ЗЕМЛЯ ЧЕСТНЫХ ЛЮДЕЙ»
19.45 Д/Ф «ЕВГЕНИЙ МАТВЕЕВ»
20.25 Х/Ф «ДОМ, В КОТОРОМ Я ЖИВУ»
22.00 «БОЛЬШАЯ ОПЕРА»
23.30 «БЕЛАЯ СТУДИЯ»
00.10 Х/Ф «КРАСНАЯ ПУСТЫНЯ»
02.10 Д/Ф «ТАЙНАЯ ЖИЗНЬ КАМЫШОВОК»
02.55 «ЛЕГЕНДЫ МИРОВОГО КИНО»
03.25 «ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ

ТНТ

07.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
08.00 «КАРТЫ МИРА»-2.(12+)
08.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС».ПОГОДА (16+)
09.00 РОССИИ ВАЖЕН КАЖДЫЙ РЕБЕНОК (12+)
09.10 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
09.25 «АФИША» (12+). ПОГОДА
09.40 «МУНГЭН СЭРГЭ» (12+)
10.00 «ТЭЦ-3. ЛУЧШЕЕ» (6+)
10.30 «ПРО ДЕКОР»
11.00 «ШКОЛА РЕМОНТА» (6+)
12.00 «ДУРНУШКИ НЕТ» (16+)
12.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
14.00 «COMEDY WOMAN» (16+)
15.00 «КОМЕДИ-КЛАБ» В ЮРМАЛЕ (16+)
16.00 COMEDI БАТТЛ. БЕЗ ГРАНИЦ (16+)
17.00 «STAND UP»
18.00 Т/С «РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ» (16+)
18.30 РОССИИ ВАЖЕН КАЖДЫЙ РЕБЕНОК (12+). ПОГОДА
18.45 «К 40-ЛЕТИЮ АО «УЛАН-УДЭ-СТАЛЬМОСТ»
19.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ. ПОГОДА
20.00 Х/Ф «ГАРРИ ПОТТЕР И ТАЙНАЯ КОМНАТА»
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+). ПОГОДА
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА» (16+)
00.30 Х/Ф «БОЛЬШЕ ЧЕМ ДРУГ»

ТИВИКОМ

06.30, 09.30 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
07.00, 09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
07.30 «ВО САДУ ЛИ, В ОГОРОДЕ» (12+)
08.00, 11.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ
08.30 М/Ф
10.00 «УТУМАТА» (16+). ЗУРХАЙ
10.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
11.30 «СЧАСТЬЕ ЕСТЬ!» (12+)
12.15 Х/Ф «ВИРТУОЗЫ»

10.00 «НА НОЧЬ ГЛЯДЯ» С А. ЛЕВАНТУЕВЫМ. ПОГОДА
11.00 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
11.30 «БУДЬТЕ ЗДОРОВЫ!» (12+)
11.50 «МУЗЕЙНЫЕ ТАЙНЫ» (6+)
12.00 «ПЕРЕЗАГРУЗКА» (16+)
13.15 Х/Ф «ГАРРИ ПОТТЕР И ТАЙНАЯ КОМНАТА»
16.20 Х/Ф «ЗАГАДОЧНАЯ ИСТОРИЯ БЕНДЖАМИНА БАТТОНА»
19.30 «ВСЯ БУРЯТИЯ» (6+). ПОГОДА
20.00 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
21.30 «STAND UP»
22.30 «НАША RUSSIA» (16+)
23.00 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+). ПОГОДА
00.00 «ДОМ-2. ПОСЛЕ ЗАКАТА» (16+)
00.30 Х/Ф «ВЕРСИЯ»

ТИВИКОМ

06.00 Д/Ф «ЧЕЛОВЕК И ВРЕМЯ»
07.00 «РАДАР-СПОРТ» (6+). ЗУРХАЙ
07.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
08.00 М/Ф
09.00 «ВО САДУ ЛИ, В ОГОРОДЕ» (16+). ЗУРХАЙ
09.30 Х/Ф «ОПАСНЫЙ ВОЗРАСТ»
11.20 «СЧАСТЬЕ ЕСТЬ» (12+)
12.00 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
12.30 «ХОЧУ ЗНАТЬ» (12+)
13.00 Х/Ф «РУД И СЭМ»
15.00 «РАДАР-СПОРТ» (6+)
15.30 Д/Ф «НЕВЕРОЯТНАЯ РЕАЛЬНОСТЬ МЕКСИКИ»
16.00 «ДОКАЗАТЕЛЬСТВО ВИНЫ» (16+). ЗУРХАЙ
16.45 «ВАШЕ ПРАВО» (16+)
17.00 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
18.00 «МЕСТЬ АЛТАЙСКОЙ ПРИНЦЕССЫ» (16+). ЗУРХАЙ
19.00 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
19.30 Х/Ф «МАРЛЕН»

Буряад үнэн

3.10.2013

№ 39 (21938) № 39 (853)

16.00 «ДОКАЗАТЕЛЬСТВО ВИНЫ» (16+). ЗУРХАЙ
17.00 Т/С «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
18.00 «НОННА МОРДЮКОВА. О ЛЮБВИ» (16+). ЗУРХАЙ
19.00 «ПОПУЛЯРНАЯ ПРАВДА» (16+). ЗУРХАЙ
19.30 Х/Ф «ДЕНЬ ПОБЕДЫ»
21.00 «НА ВЫЛЕТ» (16+)
22.00 Х/Ф «ОХОТНИКИ ЗА РАЗУМОМ»
00.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

08.00, 08.30, 11.05, 16.05, 19.05, 21.55, 23.25, 00.20, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «ПРЕЖДЕ МЫ БЫЛИ ПТИЦАМИ» (0+), «СВЕТЛЯЧОК» (0+), «ПТИЧКА ТАРИ»
07.40 М/С «ПИНГВИНЕНОК ПОРОРО» (6+)
07.55 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ (6+)
08.10 «ВЕСЕЛОЕ ДИНОУТРО» (0+)
08.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ВУДИ И ЕГО ДРУЗЕЙ» (6+)
09.25 М/С «ДРАКОНЫ И ВСАДНИКИ ОЛУХА»
09.50 М/С «РОЖДЕСТВЕНСКИЕ ИСТОРИИ» (6+)
10.30 М/С «КАК ПРИРУЧИТЬ ДРАКОНА. ЛЕГЕНДЫ» (12+)
10.45 М/Ф «ТАРЗАН - 2»
12.00 Х/Ф «МОЛОДЁЖКА»
15.55 «6 КАДРОВ»
16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
16.30 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
18.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
19.30 М/Ф «ЗАМБЕЗИЯ»
21.00 Х/Ф «МУШКЕТЁРЫ В 3Д»
23.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
00.30 Х/Ф «ПЬЯНЫЙ МАСТЕР-2»

21.30 Х/Ф «ТИХАЯ ГАВАНЬ»
23.40 Д/Ф «ДОКАЗАТЕЛЬСТВО ВИНЫ»
00.20 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

08.00, 08.30, 08.50, 11.05 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/Ф «В ЛЕСНОЙ ЧАЩЕ» (0+), «ТАЙНА ЖЁЛТОГО КУСТА» (0+), «КАК ВЕРБЛЮЖОНОК И ОСЛИК В ШКОЛУ ХОДИЛИ» (0+), «ГРИБНОЙ ДОЖДИК» (0+), «СЛОНЁНОК И ПИСЬМО» (0+), «СКАЗКА ПРО ЛЕНЬ»
07.40 М/С «ПИНГВИНЕНОК ПОРОРО» (6+)
07.55 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ (6+)
08.30 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
09.00 М/С «СМЕШАРИКИ» (0+)
09.05 М/С «ДРАКОНЫ И ВСАДНИКИ ОЛУХА»
09.30 РЕАЛИТИ-ШОУ «ДОМ МЕЧТЫ» (16+)
10.00 М/С «ЗАБАВНЫЕ ИСТОРИИ»
10.15 Х/Ф «БЕТХОВЕН-5»
12.00 «СНИМИТЕ ЭТО НЕМЕДЛЕННО»
13.00 «6 КАДРОВ»
14.30 М/Ф «ЗАМБЕЗИЯ»
16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)
16.30 Т/С «ДАЁШЬ, МОЛОДЁЖЬ!»
17.30 Х/Ф «МУШКЕТЁРЫ В 3Д»
19.30 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
21.00 Х/Ф «ХЕЛЛБОЙ. ПАРЕНЬ ИЗ ПЕКЛА»
23.15 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»
00.45 Х/Ф «НЕРОЖДЁННЫЙ»
02.25 Х/Ф «МОЛОДОЙ МАСТЕР»
04.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

02.25 Х/Ф «БЕТХОВЕН-5»
04.10 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

06.40, 04.00 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ
08.25 «СМОТР» (0+)
09.00, 11.00, 14.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ» (0+)
09.45 «ИХ НРАВЫ!»
10.25 «ГОТОВИМ С АЛЕКСЕЕМ ЗИМИНЫМ» (0+)
11.20 «ГЛАВНАЯ ДОРОГА» (16+)
11.55 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК» (0+)
13.00 «КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС» (0+)
14.25 «Я ХУДЕЮ» (16+)
15.30 «ДНК» (16+)
16.30 «СВОЯ ИГРА» (0+)
17.20 «СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...» (16+)
18.20 «ОЧНАЯ СТАВКА» (16+)
19.20 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
20.00 «ЦЕНТРАЛЬНОЕ ТЕЛЕВИДЕНИЕ» С ВАДИМОМ ТАКМЕНЕВЫМ
20.50 Т/С «ДОРОГАЯ»
22.45 «ОСТРОВ» (16+)
00.15 Х/Ф «МАЙОР»
02.15 Д/С «ЖИВЫЕ ЛЕГЕНДЫ»
03.15 «БУЛЬДОГ-ШОУ» (18+)
06.00 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00 М/Ф (0+)
10.35 «ДЕНЬ АНГЕЛА» (0+)
11.00, 19.30 «СЕЙЧАС»
11.10, 11.55, 12.45, 13.30, 14.10, 14.45, 15.30, 16.10, 17.00, 17.50, 18.40 Т/С «СЛЕД»
20.00, 20.50, 21.40, 22.35 Т/С «КРАПОВЫЙ БЕРЕТ»
23.35, 00.35, 01.35, 02.35 Х/Ф «НА БЕЗЫМЯННОЙ ВЫСОТЕ»
03.35 Х/Ф «МЕРТВЫЙ СЕЗОН»
06.15 «ПРОГРЕСС» (12+)

НТВ

07.00, 04.00 ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
09.15 «РУССКОЕ ЛОТО ПЛЮС» (0+)
09.45 «ИХ НРАВЫ»
10.25 «ЕДИМ ДОМА»
11.20 «ПЕРВАЯ ПЕРЕДАЧА» (16+)
11.55 «ЧУДО ТЕХНИКИ» (12+)
12.25 «ПОЕДЕМ, ПОЕДИМ!» (0+)
13.00 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)
14.25 Т/С «ЛЕГЕНДА ДЛЯ ОПЕРШИ»
18.25 «ВРАГИ НАРОДА» (16+)
19.20 «ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ»
20.50 Т/С «ДОРОГАЯ»
22.45 «НОВЫЕ РУССКИЕ СЕНСАЦИИ» (16+)
23.45 «КАК НА ДУХУ» (16+)
00.45 «ЕГОР 360» (16+)
01.15 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.05 Х/Ф «ДВОЕ В ЧУЖОМ ДОМЕ»
06.00 Т/С «ЧАС ВОЛКОВА» (16+)

5 КАНАЛ

07.00 М/Ф (0+)
11.00 «СЕЙЧАС»
11.10 «ИСТОРИИ ИЗ БУДУЩЕГО» С МИХАИЛОМ КОВАЛЬЧУКОМ (0+)
12.00, 12.35, 13.05, 13.40, 14.15, 14.45, 15.15, 15.50, 16.20, 16.55, 17.25 Т/С «ДЕТЕКТИВЫ»
18.00 «МЕСТО ПРОИСШЕСТВИЯ. О ГЛАВНОМ»
19.00 «ГЛАВНОЕ»
20.00, 20.55, 21.50, 22.50 Т/С «ГРОЗОВЫЕ ВОРОТА»
23.55, 01.00, 02.05, 03.10 Т/С «ПОД ЛИВНЕМ ПУЛЬ»
04.20 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК-АМФИБИЯ»
06.15 «ПРОГРЕСС» (12+)

ВОЗРАСТНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В ТЕЛЕПРОГРАММЕ

В телепрограмме с 27 августа, согласно ФЗ от 29.12.2010 «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию», вступающей в силу с 1 сентября 2012 года, будут присутствовать знаки о возрастных ограничениях:

0+ - от 0 до 6 лет
6+ - от 6 до 12 лет
12+ - от 12 до 16 лет

16+ - от 16 до 18 лет
18+ - старше 18 лет

МОНГОЛОЙ ТЕЛЕВИДЕНИ ОРОН ДАЯАР

ДДЭШТВ гэхэн компани Ази даяар МонголоЙ телевизийн 40 гаран сувгууды, тийхэдэ англи, герман, ород, хятад хэлэтэй DW-Asien, Outdoor TV, Bloomberg TV, Үвэр Монгол ТВ, Одон ТВ, SupremeMaster, Australia TV, Дом Кино, Музыка, Телекафе, CCTV-5, Шанхай, Бээжин гэхэ мэтэ каналнууды үзүүлжэ байдаг томохон эмхи юм.

Энээхэн компани Буряад Республикада ерэжэ, МонголоЙ телевидениин бүх сувгууды, мүн англи, герман,

ород, хятад хэлэтэй сувгууды харуулха тоног түхээрэмжэ Улаан-Үдэдэ, Агада худалдажа, угсаржа эхилээ.

МонголоЙ, Үвэр МонголоЙ, Хятадай, Австралиин телевидени үзэхэ дуратай наа, иимэ утаһаар холбоо барина: 8-924-396-79-00.

МонголоЙ сансарын телевидениин хүлээн абагшын (приемнигой) үнэ – 5000 түх, танай гэр байшанда угсаржа тохиргоо хэхэ ажалтайгаа (с установкой, настройкой) – 8000 түх.

Үнэгэрхэн зүүн жэлэй агшан зүүр

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Ламанар хүниие шэрэдэг тэргын хажууда. 1911 он

СҮҮГЭЛЭЙ ДАСАН

Сүүгэлэй дасан Забайкалиин Гелугпа заншалай буддын шажанай ехэ дасангуудай нэгэнийнь болоно. Түбэд нэрэнь - "Даши Чойнполин". Забайкалиин хизаарай эгээл үнинэй дасан Могойтын аймагтай Сүүлэл нууринда, Шэтэнхээ 265 модо саана оршодог. Тэрэ Онон мурэнэй зүүн эрье дээрэ хоёр хадын хоорондо бодхоогдоһон түүхэтэй.

Сүүгэлэй дасаниие 1801 ондо харгана, хуасай болон галзууд угтан монгол ёһо заншалаар нэеы гэр соо мундэлүүлээ юм. 1827 ондо модоор бариха зүбшөөрэл буугаа.

Адуун шулуунай обоо. 1911 он

Сдэ фото-зурагуудые француз яһанай хадын инженер Феликс Лепренс-Ренге 1911 оной зун Забайкаляар аяншалха үедөө буулгаа. Фото-зурагууд дээрэ Сүүгэлэй дасанай хуралда ошожо ябаһан Агын буряадууд, тиихэдэ ажаһуудалай үзэгдэлнүүд буулгагданхай.

Ехэнхи зурагууд дээрэ мүнөө үеын Забайкалиин хизаарай Могойтын болон Оловянный аймагуудта хабаатай: Сүүгэлэй дасан, Сүүлэл нуурин, Оловянная станци, Ононск нуурин, Оловянный рудник, Адуун Шулуун.

Сүүгэлэй волостиин старшина (зайһан?). 1911 он

Сүүгэлэй дасан ошохо харгыгаар. 1911 он

Сүүгэлэй буряад эхэнэрнүүд дасан ошожо ябана.

Дасанай хажууда. 1911 он

Нэгэ гэрэй эхэнэрнүүд арһа элдэжэ байна. 1911 он

Хүн зон дасанай һайндэртэ зорино. 1911 он

СУУТА НОХОРОВУУДАЙ НЭРЫЕ ДЭМЖЭГШЭ

- Минии ажабайдалда онсо шухаг зүйл бии. Гансашье Захаамин соогоо бэшэ, бүхы Буряадтаа мэдээжэ мүнгэшэ дархан Радна Дампилович Нохоровой бэри гэшэб. Тиимэһээ энэ ехэ хүнэй уг удамые үргэлсэжэ, нэрыень мүнхэлжэ ябаха ёһотойб гэжэ ойлгогшоб. Ерэхэ жэлдэ Радна Дампиловичай түрэнһөөр 90 жэлэйн ой гүйсэхэ юм. Энэ ойе тэмдэглэхын тула мүнөөнһөө бэлэдхэл эхилхэ хэрэгтэй. Наянай сүлөө оробо хэбэртэйб. Нуралсалай жэлэй эхиндэ, сентябрийн 1-дэ хүдэлжэ эхилбэшье, сокращение гэшэдэнь оробоб. Улаан-Үдын техническэ мэргэжэлэй 8-дахи училищида үйлэбэрийн нуралсалай мастераар хүдэлжэ эхилһээрни эгээл тэгшэ 40 жэлэй стаж гүйсэбэ. Нүүлэй хоёр жэлдэ аяншалгын болон сервисэй колледждо багшалаа хүм, - гэжэ Захааминай аймагһаа гарбалтай Светлана Дамдиновна Нохорова хая уулзахадаа хөөрбэ.

Дүшэн жэлэй дүүрэн хэшэг гэхэдэ, С.Д.Нохорова Буряад Республикын габыята багша, "Ажалай ветеран" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй.

1973 ондо Зүүн Сибириин технологическа институт дуй мяха, хүнэй факультет дүүргээд, сэдхэлэй ханал-татайгаар дуратай мэргэжэлээрэ хүдэлөө. Тогоошоной шадабариде, кулиналида эдир залуу олон лэ үетэниие нургаа. Залуушуул ерээдүйн хайн мэргэжэл олохоһоо гадна наһандаа хэрэгтэй дүршэлдэ нурла, гэрэй хайн эзэн эхэнэрнүүд болоо.

- Энэ тон шухала, - гээд, Светлана Дамдиновна тоолоно. - Хани нүхэрөө, үри хүүгэдээ амтатай хоолоор хооллуулжа, ходо садхалан, сэдхэл тэнигэлэн ябуулха гэшэ эхэнэрэй нангин уялга ха юм. Мүнөө зарим шабинартаяа уулзахадаш, ехэл баярые үргэжэ ябадаг, - гээд, Светлана Дамдиновна уяран хөөрэнэ.

Тэнигэлэн тэгшэ зантай, томоотой түбшэн энэ эхэнэр суута мүнгэшэ дарханай хүбүүн, барилгашан мэргэжэлтэй Цэрэн-Доржи Раднаевичтай хуби заяагаа холбоһон юм. Цэрэн-Доржын ажабайдалда гашуудалта ушар болоһон, хамганиинь саһаа урид нүгшөөд, 2 үхибүүдтээ үлөөд байгаа. Эгээл энэ үедэ Светланаатай золгоһон байна. Амур долоотой, Наташа дүрбэтэй нэн. Залуу хоёр нэгдээд, Юлия басагатай болоо.

- Гурбан үхибүүдэй эжы болоод, ядалдаагүйб даа. Мүнөө гурбуулан дээдэ эрдэмтэй, 7 аша, зээнэртэйб. Хэдэн жэлэй урид гэнтын усалһаа нүхэрни гээгдэнэн юм. Гадна дүү басагам ехээр үбдөөд, хоёр ашанарайн үншэрхэ болоходо, опекун боложо, тэдэниие үргэжэ абааб. Эдэм 3-дахи, 4-дэхи классуудта нурана. Өөрөө олон үхибүүтэй айлда түрэнэн, үдэнэмби, тэдшье багшалха үедөө үншэн үхибүүдые яһалашье үзөө нэм. Зариманиинь ядууханууд лэ ябаха, ханааень ходо

үргэхэ, дүмэхэ гэжэ оролдохош даа. Намаяа харахадаа, досоогоо баяр бадараһандал хүхидэг. Тэдээндэ үгэнэн дулаамни мүнөө өөртэм эрьен ерэнхэндэл болодог. Дурсахадш, досоош, таатай болохо, - гэжэ Светлана Дамдиновна ханамжаяа хэлэнэ.

- Светлана, нютагайм басаган, ёһотойл дэлгэр хүн ааб даа. Үхибүүдтээ жэшээтэ эжы, дээдэ эрдэм олгуулаа. Аша, зээнэрын бэрхэнүүд. Хүбүүнэйнь басаган Ургы Моиседа экономист мэргэжэлтэй, Радна, Жаргал аша зээ хоёрын Зүүн Сибириин техно-

логическа институтууд 3-дахи курсын студентнэр. Бэшэниинь нургуулиин нурлагшад, хубидаал өөр өөрын шуналтай. Жэшээлбэл, Света, Лиза хатарта дуратай. Иигээд лэ, Светлана Дамдиновна хүн бүхэнэйн шуналые дэмжэдэг, оролдодог даа, - гэжэ Буряадтаа мэдээжэ соёлшон В.Д.Бабуева хөөрөө нэн.

Валентина Дамдиновнагай абгасы Бадма-Ханда Рампиловна Нохоровтоной бүлын бэри байһан юм. Радна Дампилович Нохоровой аха дүү болохо, мүнгэшэ дархан Лубсан Цыренович Нохоровой

наһанайн нүхэр байгаа.

Иигэжэ Захааминай суута мүнгэшэ дархашуул Нохоровуудай шадабариие үри наданарын сэхэ халан абаагүйшье наа, үнэншэ сэхэ, зондоо туһатай хүнүүд боложо ябаһаниинь сэнтэй юм. Эндэ бэриинь - уужам сэдхэлтэй, урилгы зантай Светлана Дамдиновна Нохоровагай үүргэ нүлөөниинь ехэ байһаниинь хайшаалтай.

Галина ДАШЕЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С.Д.Нохорова шабитая.

НАНАЙНГАА УТА ХАРГЫДА НАЙДАМТАЙГААР АЛХАЛНАШ!

Яруунын аймагай РЭС-эй дарга, Эгэтын-Адагай дунда нургуулиин эрхим шаби ябаһан, Буряад Республикын габыята энергетик Цыдындоржиев Мунко-Жап Ринчиновичэй 55 наһанай алдарт ойдо зорюулнаб!

**Наһатанда үрээлтэй,
Нарата юртэмсын хэшэгтэй,
Наһанайнгаа харгыда
Найдамтайгаар алхалнаш, -**

гээд үрээнэб. 1974 ондо тоонто нютагаа бусажа ерэхэдэм, Эгэтын-Адагай нургуули эрдэм бэлигээр салгидан, Буряад орон соогоо түрүү нургуулинуудай нэгэн болонхой байһан. Багшын ажалай намтар түрэл нургуулидаа 10-дахи классай хүтэлбэрилэгшөөр эхилээ нэм. Шаб гэмэ шангахан хүбүүд басагадтай танилсаһанби. Тэдэнэй нэгэн Мүнхэ һонор ухаатай, гүнзэгы бодолтой, шог зугаатай, алишье талаһаа бэрхэхэн шангымни байгаа. Дала наһанай оройһоо 55-тай шабиингаа амжалтаар омогорхожо нуухаһаа ехэ баяр багша хүндэ байха аал?

Мүнхэ ажалша, малша бүлэдэ түрэнэн. Эхэ эсэгэ хоёрын малшадые хангадаг наймаанай ажалшад байһан. Гэрэй ажал, дүүнэр Мүнхэ

ахайн харууһан доро орхигдодог нэн.

Хүн болохо багаһаа гэдэгээр, үхибүүн наһанһаа хүгжөөн абаһан шанарнуудые нэрлэбэл, иимэ: ажалша, шадамар, шударгы, гүримтай. Энээн дээрһэнэ дүүнэрын "хүн ахатай, дэгэл захатай" байдаг гэнэн ёһо заншал хадуужа абанхай.

Нургуулида нуралга Мүнхэдэ орёо хүндэ байгаагүй, юундэб гэхэдэ, саанаһаа заяагданан эрдэм бэлигэй хэшэг ябалсадаг. "А" үзэг танюулан, уншуулжа, бэшүүлжэ, бэлигэй нюдэ нээһэн түрүүшын багша арадай гэгээрэлэй отличник Балмасу Пыловна Муксанова зүрхэ сэдхэлэйн оёрто үлэнхэй. Инженер мэргэжэл шэлэлгэдэ ехэхэн нүлөө үзүүлһэн тоо бодолгын багшанар Ойдоб Жамбалович Жамьянов, Евгения Бадмаевна Содномова хайханаар дурсан ябадаг.

Зүүн Сибириин технологическа институт дүүргээд, ажалай түрүүшын алхам инженер-электригээр нютагтаа эхилһэн. Омог залуу наһандань угтан абаһан, дүй дүршэлөөрөө хубаалданан зон мүнөө нилээд үсөөн үлэнхэй. Үндэр наһанай оройһоо ажабайдалаарнь һонирхон, амжалтаарнь баясан, үрээлээ табин нуудаг юм.

Хүдөө нютагай байдал хүнгэн бэшэ. Залуу үетэниие дахуулан, урма зоригын нэргээн хүдэлгэхэ үүргэтэй комсомолой, профсоюзай эмхинүүдэй секретаряар, түрүүлэгшээр хүдэлһэн. Арбаад жэлэй туршада ажалай баян намтартай, туһалжашье, ударидажашье шадаха шадабаритай боложо, Эгэтын-Адаг поселениин гулваагаар томилогдон.

Гэрээр дүүрэн үри хүүгэдтэй, үнэр баян айл бүлэ боложо түбхинэнхэй. Наһанайн нүхэр эльгэ нимгэтэй, урин налгай, хүхюу хөөрүү бэри гэлсүүлдэг, аршаан булагаар халиһан Түнхэн нютагай басаган Евгения Дондоевна, анхаралтай аргашан. "Түрэл дайда, эхэ, эсэрын нургаал - алтан" гэнэн ойлгомжо Мүнхын гэр бүлэдэ уг дамжан ябадаг. Марианна басаган, Золто хүбүүн дээдэ нургуулинуудые дүүргэнхэй, сэнхир номин Яруунадаа ажалладаг. Зоя басаган БСМП-гэй аргашан.

Хүдөө ажахын хумиржа эхилхэдэ, Мүнхэ энергетик мэргэжэлээрэ зайн галай холбооны нэгэ хуби болодог Тайлууд тосхондо мастераар хүдэлжэ эхилһээр, мүнөө хүрэтэрөө урагшаал дабшан, эрдэм шадабарья хүгжөөн, аймагайнгаа зайн галай

холбооны эрхилэгшээр хүдэлнэ. Юрын зоной ажабайдал хамгаалалсаха түсэбтэйгөөр аймагай Соведэй депутатшье ябаһан.

Гэрэлтэ байдалда дадаһан, онһон техникын шэди ойлгоһон зон энергетигүүдэй ажал хүндэлдэг, аюултай, харюусалгатай ажал гээд ойлгодог болонхой. Үнэн сэхээр хэһэн ажалын гүрэн түрэ үндэрөөр сэгнэжэ, 2007 ондо "Буряадай габыята энергетик" гэнэн нэрэ зэргэ үгэнэн.

Иигээд байхадаа, багшын шабидаа хэлэхэ үгэнүүд иимэл даа:

«Мүнхэ, шинии хүсэ шадал, арга бодол хии талаар ошоогүй, үри хүүгэдтээ хүндэтэй эсэгэ болонхойш, гэр бүлын тулга ябанаш. Дүүнэртээ эрхим заншалай жэшээ харуулнаш, түшэг найдал түрүүлнэш. Хүгшэн эжы, аба гүүлэн, алтанһаа үнэтэй ашанараараа олзуурхан нуунат. Эхэ эсэрын уг залган, түрэл гаралдаа, тоонто нютагтаа туһатай, анда нүхэдэй анхаралтай, Буряад ороноо дээшэн үргэлсэн ябаха шадалтай, эрдэмтэй хүбүүдэй нэгэн байнаш!»

Б.Ц.ДОРЖИЕВА,
багшын ажалай ветеран.

Буряад заншалта хубсаһанай харалган үнгэрөө

АГЫНХИД БУЛТАДАА БУРЯАД ДЭГЭЛНҮҮДЫЕ ҮМДЭБЭ

Ага тосхоной хотын хайндэртэ “Буряад арадай гоёолто” гэнэн буряад арадай заншалта хубсаһанай харалган түрүүшынхид эмхидхэгдээ. Энэ хэмжээ ябуулгын гол зорилго хадаа заншалта угсаатанайнгаа сахижа, урлажа, үмдэжэ ябаһан хубсаһа арад зон соогоо нэбтэрүүлхэ, ажабайдалдаа ганса нааданда үмдэхэ бэшэ, юрын байдалда үмдэжэ ябахын түлөө хургаха гэнэн байгаа.

“ДалиТЭ” гэнэн театрай ур-алаар үдэрэй 3 сагнаа буряад дэгэл үмдэнэн хүн зон сугларжа эхилээ. Эндэ ганса соёлой ажалшад бэшэ, эмхи зургаанууд бүгэдэ эдэбхитэй хабаадаба. Юрын үдэр бүрийн байдалдаа европын хубсаһа үмдэжэ ябаһан зон бэе бээе гоё найхан буряад хубсаһатайгаар хаража, найхашааба. Эндэ Бүгэдэ Буряадай уласхоорондын “Алтаргана” фестивалда эдэбхитэй хабаададаг, ходол түрүүлжэ, амжалта туйладаг уран оёдолшон Цыденжаб Цыбиковагай гоё найхан хубсаһан бүгэдэндэ найхашаагдаа. Эндэ үнэ сэнтэй

бархат, торгон бүдөөр оёотой дэгэлнүүдэй хажуугаар юрын бүдөөршье оёгдоһон зохидхон дэгэлнүүд буланда найшаагдаа.

Буряад хубсаһа үмдөөд ерэгшэд булта жэрылдэн ябажа, Балжан хатанай хүшөө гороолбод. Энэ хэмжээ ябуулга эмхидхэгшэ Дугар Жалсановай үүсхэлээр хүн зон нэгэн дуугаар “Хурай!” гэжэ дуудалгаар урмашуулагдаа.

«ДалиТЭ» театрай талмай дээрэ хүн зон олоор суглараад, гоё найхан буряад хубсаһа үмдөөд байһан зоние найхашаажа, хэн нэгэнэй хубсаһан ямарар оёотойб, алинь гоёор шэмэглэн бүтээгдэнхэйб гэжэ

зүбшэлдэн байба. Могойто тосхондо ажаһуудаг Шэнэхээн нютагаа ерэнэн Бума хүгшэнэй оёһон дэгэлнүүд буланда найхашаагдаа хэбэртэй.

Гэнтэ талмай дээрэ сугларагшадай анхарал нэгэ бүлэг зоной хубсаһан татаба. Эдэ хадаа Дулдаргын аймагай Зүдхэли нютагай Бальжима Бортоева, Сэсэгма Будажапова, Дарицырен Дамдинжапова, Тимур Бальжинимаев болон хүдөөгэй соёлой байшангай директор Дарима Жалсанова түрүүтэй ерэнэн айлшад байшаба. Тэдэнэр “Урданай дэгэл”, “Эгээл сээр гэр бүл” гэнэн шэглэлдэ хабаадаа. Энэ ушараар нютагай дунда хургуулийн номой сангые даагша Бальжима Бортоева наһанайнгаа нүхэрэй хүгшэн эжын 50 жэлэй туршада ханза соогоо хадагалаад байһан дэгэл гаргаад, өөрынгөө хүгшэн эжын зүүжэ ябаһан гоёлой мүнгэн

зүүдхэлнүүдые үмдэнэн байгаа.

- Ехэ баян айлайхи байгаа. Табан басагадтаа бултан-дань иимэ баян зүүдхэлнүүдые бүтээһэн байгаа, харин гансал минии хүгшэн эжын зүүдхэлнүүд энэ саг болотор хадагалагдаа. Хүгшэн эжымни 99 наһа хүрөөд, 2011 ондо наһа бараһан юм, - гэжэ Бальжима Бортоева хөөрөбэ.

Зүдхэлиинхид ехэ зоригтойгоор хабаадаа. “Урданай дэгэл” гэнэн шэглэлэй харалганай сонсохгодоходо, тэдэнэр тайзан дээрэ гараад, дэгэл тухай шог дуу гүйсэдхөө. Тиигэжэ энэ номинацида Бальжима Бортоева, Тимур Бальжинимаев, Сэсэгма Будажапова ба Цыжидма Хусева гэгшэд илаһан байна.

Бусад шэглэлнүүдэй харалганда илагшад баһал гоё найхан хубсаһаараа шалгараа. “Эгээл эдэбхитэй эмхи” гэнэн шэглэлдэ олон эмхинүүд хабаадабашье,

харалганай гол шан - амиды хониндо Агын 1-дэхи дунда хургуулийн багшанар хүртэнэн байна. Хоёрдохой нуурида залуушуулай Совет, гурбадахид - ФОМС-ын ажалшад гээд түрүү нууринууд хубаагдаа. Эндэ эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй гоё буряад хубсаһануудые онсо тэмдэглэмээр. Олон зоной хабаадалгатай хэмжээ ябуулга ехэ ёхор наадаар түгэсэбэ.

Энэ заншалта хубсаһанай хайндэрэй урда тээ “Буряад арадай дэгэл, гоёолой түүхэ” гэнэн дүхэриг шэрээ эмхидхэгдэнэн байха юм. Тэрээндэ хабаадагшад буряад арадынгаа заншалта хубсаһа түрээ нааданда, дасан дуган ерэхэдээ, элдэб найр наадануудтаа үмдэжэ байгыт гэжэ бүгэдэндэ хандажа, урлалһан байна. Мүн энэ дүхэриг шэрээдэ Агын тойрогой мэдээжэ оёдолшод-модельернүүд баһал хабаадалсаа.

ШЭНЭХЭЭН БУРЯАДУУД ТҮҮХЭТЭ НЮТАГТАА ТҮБХИНЭНХЭЙ

Шэнэхээнэй буряадууд үнгэрэгшэ зуун жэлэй 90-ээд онуудаар түүхэтэ ороноо бусажа эхилһэн юм. Тэдэнэр манай эндэ ажаһуудаг буряадуудые жэнхэни найхан буряад арадай угсаатанай хэр угһаа сахижа ябаһан ёһо заншал, жэнхэни найхан хэлэн, ирагуу найхан дуунуудаараа гайхуулһан юм. Тэрэ гэнээр Шэнэхээнэй буряадууд түүхэтэ нютагтаа дадан, амар ажаһуудаг гэгбэл, алдуугүй. Тэдэнэй ашаар манай эндэ мартагдажа байһан ёһо заншалнууд нэргээгдээ, ирагуу найхан, ёһотойл буряад дуу гүйсэдхэдэг дуушад мэдээжэ болоо.

Гэхэтэй хамта Шэнэхээнэй буряадууд тиймэшье олон бэшэл даа. Бүхы Буряад орон дотор оройдоол 300-гаад Шэнэхээнэй буряадууд, тэдэнэй оройдоол 70 хүнийнь Агын тойрогто ажаһууна.

- 1990-ээд онуудай тэн багаар Шэнэхээн нютагаа олон зон гэр бүлөөрөө, илангаяа залуушуул нүүжэ ерэнхэй. ВАРК-ын хүтэлбэрилэгшэ Дашанима

Дугаровай үүсхэлээр 1994 ондо Шэнэхээн буряадуудай нютагай бүлэг - землячество байгуулагдаа нэн. Тэрэ эмхи Дулма эрхилээ, 1998 ондо Дансаранай Түгдэм хүтэлбэрилһэн юм. Тэрэ хүн Агын буряадай тойрогой толгойлогшо Баир Жамсуевта хандажа, Агада баһал иимэ эмхи байгуулагдаа бэлэй. Тиигэжэ 2000 ондо “Землячество шэнэхэнских бурят из КНР” гэнэн

ниитэ эмхи байгуулагдаа нэн, - гэжэ Агын Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ Баатар Шагдаров хөөрэнэ.

Энэ эмхи байгуулалгын ажалда эдэбхитэйгээр Доржи-Ханда Тагарова, Бальжинима Анандаев ба Баатар Шагдаров гэгшэд хабаадалсаһан юм.

Түрүүшын түрүүлэгшээр Дулваагай Лубсан-Галсан шэлэгдээ. 2003 онһоо Дахисэрэнэй Жамбал нунгагдаа. Энэ хүмнай Ага нютагтаа “Жамбал багша” гэжэ мэдээжэ юм. Жамбал багша 20 жэлэй саана Агын Буддын шажанай академиин урилгаар түбэд эмнэлгын хэсхэлнүүдые зааха гэжэ ерэнэн юм. Агада тэрэ түбэд эмнэлгын доктор болоһон, түбэд эмнэлгэ шэнжэлэлгын талаар хоёр ном хэблэлдэ бэлдэнэн байна.

Жамбал багша Шэнэхээн нютагай суута, мэдээжэ, алдар солото амжалта туйлаһан зоной түүхэ намтар бэшэжэ абаад, хадагаланхай. Тэрээн соо аяар холын сагта буряадуудай хилэ дабажа, Хитад гүрэндэ түбхинэжэ, ажаһуудалай эхинһээ, мүнөө үеын сагта амжалта туйлаһан нютаг хүнүүд тухай бэшэгдэнхэй.

2006 ондо Шэнэхээнэй буряадууд Бүгэдэ Буряадай “Алтаргана” фестивалда түрүүшынхид хабаадаһан юм. Тэрэ гэнээр мүнөө болотороо бүхы “Алтарганануудай” гол хабаадагшад болонхой, Агын тойрогой соёлой ба тамирай мурисөөнүүдтэ баһал амжалта түгэс хабаададаг юм. Агада үнгэрһэн “Алтаргана-2012” гэнэн фестиваль “Наян-Наваа” гэнэн жүжэглэмэл наадаар эхилээ нэн. Агыё түлөөлһэн Шадабай Санжидма арадай дуунай харалганда алтан медальда хүртөө нэн. Арадай уран урлалай харалганда Доржын Сэнгэл, Улзы-Бато мүнгэн шанда хүртөө, харин үхибүүдэй хоорондо арадай дуунай харалганда хүрэл медальда Даваагай Баяр шалгараа нэн. Эдэмнай Ага нютагта ажаһуудаг Шэнэхээн нютагай буряадууд болоно.

- Агын үндэһэтэнэй музейн директор Батожаргал Гармажаповай дурадхалаар 2010 ондо Шэнэхээнэй суута буряадууд тухай үзэмжэ-выставкын зохёогдоһондо ехэ баяртайбди. Суута зоноймнай тоодо Хитад гүрэнэй абарга бүхэ Данцаранай Түбдэн, Хитад гүрэнэй арадай дуушад Айлтагуйн Нумаа, Сэсэгма, эрдэмэй докторнууд Анчигай Албажин, профессор Согтын Бадархаа, Бадмын Дабаадагба болон “Буряад монголнуудай хуряангы түүхэ” гэнэн номой автор Бодонгууд Абида гээд оруулагданхай. “Сохранившие Родину и честь. Шэнэхэнские бурят-монголы в Китае” гэнэн 1914-1915 онууд тухай ном ород хэлэн дээрэ хэблэхэ түсэб табинхайб, - гэжэ Жамбал багша мэдээсэбэ.

Шэнэхээн буряадууд бэе бээдээ эбтэйгээр хандадаг, дүтын хани барисаа эрхилдэг юм. Жамбал багша мори үсхэбэрилдэг дүршэлтэй адуушадые урижа, манай малшадтай дүршлөөрнь хубаалдуулбал, найн бэлэй гэжэ тэмдэглэнэ.

Мүн Шэнэхээнэй буряадууд Буряад Республикын Правительствын баталһан хари гүрэнһөө нютагаа бусаһан нютагайхидаа дэмжэлгын региональна программын жэшээ үндэһэлэн, үмсын мал үсхэбэрилхэ газар үгхыень Забайкалийн хизаарай засаг түрэдэ оло дахин хандаһан байна.

**Людмила ОЧИРОВА.
Цырегма САМПИЛОВА
оршуулба.**

ХАРУМАФҮЖИГ ЗОДОГ ТАЙЛУУЛАХ ГЭЖ ШАХАХ БИШ ХАРИН ДЭМЖЛЭЭ

Мэргэжлийн сүмогийн Аки башёгийн маргааш буюу өчигдөр Японы мэргэжлийн сүмо бөхийн холбооны Ёкозүнаг сонгох хорооны уламжлалт хурал болж, энэ сарын башёгийн дүн болон хоёр сварные барилдааны талаар үнэлэлт дүгнэлтээ илэрхийлжээ.

Тус хорооны тэргүүн Хитоши Учияма Нагоя башёгийн маргааш ёкозүна Харумфүжиг шүүмжилж, ирэх сарын башёд гурав болон түүнээс дээш унавал зодог тайлуулах эхний сануулгыг өгнө гэж хэлсэн удаатай. Гэтэл Харумфүжи Аки башёд арав давж, тав унасан. Гэлээ ч Хитоши Учияма ёкозүна Харумфүжиг шүүмжилсэнгүй, зодог тайлуулах тухай ярьсан ч үгүй харин ч дэмжсэн байна.

“Харумфүжи ёкозүна цолтны нэр төрийг хадгалж, гэмтэлтэй ч гэсэн тэмцээнийг өндөрлүүлж чадлаа. Тэр тэмцээнд оролцох эсэхээ өөрөө л шийдэх эрхтэй” гэж Учияма хэлсэн байна.

Харумфүжи сүүлийн дөрвөн башёд 20 удаа унасан нь ёкозүна цолтны хувьд хангалтгүй үзүүлэлт гэдэг нь ойлгомжтой байгаа. Гэхдээ тэрбээр бэлтгэл муу хийж, дэглэм зөрчсөнөөс бус харин тавхайны бэртлийн улмаас бүрэн боломжоороо барилдаж чадахгүй байгааг ийнхүү Сүмогийн холбооныхон ойлгож, дэмжжээ. Аки башёгийн эхний дөрвөн өдрийн барилдаанд Харумфүжи 2 унаж, тун хүнд байдалд ороод байсан удаахь барилдаануудад шүд

зуун барилдсаар 10 даваанд хүрч дөнгөсөн билээ.

Харин Аки башёд түрүүлсэн ёкозүна Хакухогийн талаар Учияма “Тэр биширмээр хүч чадлыг харуулж чадлаа. Тэр бусдаасаа толгой илүү байна” гэж бахджээ.

Хакухо М.Даваажаргал Аки башёд түрүүлснийхээ дараагаар NHK-д өгсөн ярилцлагадаа 2020 оны олимпын наадмыг зохион байгуулах эрхийг Токио хот авсанд баяртай байгаагаа илэрхийлээд тэр болтол мэр-

гэжлийн сүмогийн дэвжээнээ барилдсаар байхыг хүсч буйгаа илэрхийлсэн билээ. Мөн аав Ж.Мөнхбатыгаа 49 жилийн өмнө мөн л Токиогийн олимпын дэвжээнээс мөнгөн медаль анх хүртэж монголчуудаа баярлуулж байсныг дурьдаад амжсан.

Түүнийг ярилцлага өгөх мөчид Сүмогийн ордонд очсон

монголчууд эх орныхоо төрийн далбааг ард нь барьсан нь тун сайхан сэтгэгдлийг төрүүлж байлаа.

Төгсгөлд нь Аки башёгийн хамгийн шийдвэрлэх барилдаан буюу Кисэносатог давж 27 дахиа түрүүлэх болзлоо хангасан барилдааны бичлэгийг хүргэж байна.

Р.ГЭГЭ

ДЭЛХИЙН МИСС-ээр ДАХИАД Л АЗИ БҮСГҮЙ ТОДОРЛОО

Индонезийн Бали аралд зохиогдсон Дэлхий мисс тодруулах уралдаанд Филиппиний гоо бүсгүй Меган Янг түрүүлж, эрдэнийн титмийн эзэн боллоо. Ингэснээр сүүлийн хоёр жил дараалан дэлхийн гоо бүсгүйгээр Ази бүсгүй тодорч байна. Өнгөрсөн жил Дэлхийн мисс-ээр Хятадын гоо бүсгүй шалгарсан.

Меган Янг Америкт төрсөн ч 10 настайдаа Филиппинд ирсэн ажээ. Тэрбээр “Харри Поттер”-ийн шүтэн бишрэгч бөгөөд кино урлагт бага наснаасаа дурласан гэдгээ тайзан дээрээс өгүүлсэн юм.

Энэ удаагийн Дэлхийн мисс эрчүүдийн гол анхаарлыг татаж, нүдийг нь хужирладаг усны хувцастай үзүүлбэрийг оруулаагүй. Учир нь Исламын шашинтан орнууд усны хувцастай үзүүлбэрийг оруулбал тус уралдаанд оролцохгүй гэдгээ мэдэгдсэн юм. Тиймээс усны хувцастай үзүүлбэрээс татгалзжээ.

Дэлхийн мисс уралдаанд 17-гоос дээш насны бүсгүйчүүд оролцдог. Мөн оролцогч нь 172 сантиметрээс өндөр нуруутай байх шаардлагатай нийцсэн байх ёстой. Мөн нөхөрт гараагүй, сүй тавиагүй байхаас гадна өмнө нь хагас нүцгэн, бүтэн нүцгэн

зураг авахуулж байгаагүй байх зэрэг шаардлагыг тавьдаг юм.

Р.ГЭГЭЭ

Энэ мэдээ танд таалагдаж байвал LIKE дараарай. Танд баярлалаа.

ГУРАВ ДАХЬ ЕРӨНХИЙЛӨГЧ Ч, ГУРВАН НАСТАЙ ОХИН Ч АДИЛХАН ХҮН ШҮҮ

Өнөөдрөөс яг таван хоногийн өмнө гуравхан настай Т.Маралжингоо хэмээх охин Сүхбаатар дүүргийн хүүхдийн эмнэлэгт хэвтжээ. Шөнөдөө охины гэдэс хүчтэй базалж, “суулгаж” эхэлсэн тул эх нь эмч дуудахыг сувилагч нараас гуйж.

Гэтэл “Эмчийг сувилагч дууддаг” гээд хүйтэн царай гаргаж, өглөөг хүртэл өвдөн тэвчихийг тулгав. Өглөө үүр цайхад охины бие улам хүндэрч, эх нь цурхиран уйлж гуйсан тулдаа арай чүү эмчийг дуудаж үзүүлээ. Эмч охиныг үзмэгцээ гэнэт ухаан орсон мэт “Эртхэн хэлэхгүй. Хүндэрчихсэн байна шүү дээ” гэж зандарч. Толгойгоо даахгүй үүргэлж, өвчиндөө шаналсан охиныг өрөвдөөгүй эмч сувилагч нар ийнхүү оройтож эмчилгээгээ эхлүүлснээр охины амийг аварч чадалгүй, алдаж орхисон юм. Т.Маралжингоо охин эмнэлэгт хэвтээд 30 цагийн дараа нас барсан байна. Уг нь охин эмнэлгээс эдгэрч гараад, эрхэлж тоглоно доо гэж ирсэн биз.

Гэвч харамсалтай нь бяцхан охин дахиад инээмсэглэхгүй, эргэж ирэхээргүйгээр оджээ. Охиныг өөд болсон тэр үед буюу есдүгээр сарын 27-нд Эрүүл мэндийн яамны сайд Н.Удвал Гэмтэл Согогийн Үндэсний төвийн даргаар Ц.Энхбаярыг томилсныг эсэргүүцсэн тус эмнэлгийн эмч, ажилтнуудын тэмцлийн тухай дуулж суусан биз. Учир нь энэ өдөр Гэмтлийн эмнэлэг өглөөдөө үүдээ барьж, Ц.Энхбаяр гэгч “Ачтан” эмнэлгийн тасгийн эрхлэгч эмэгтэйд эмнэлгийнхээ даргаар ирэх болсныг эсэргүүцсэн. Энэхүү томилгоог Н.Удвал өөрөө толгой мэдэн хийсэн боллоотой. Гэмтлийн эмнэлэгт

ийн эсэргүүцэл гарч байхад Сүхбаатарын хүүхдийн эмнэлэгт бяцхан охин амьсгал хурааж байж. Ямартай ч Н.Удвал сайдын удирдсан салбарт хэдхэн цагийн зөрүүтэй харуусалтай бас хардууштай үйл явдлууд зэрэгцэж байлаа.

Бяцхан охины эх Н.Удвал сайдад хандан захидал бичиж, үүргээ биелүүлээгүй эмч, сувилагч нарт хариуцлага тооцохыг шаардсан. Харин Гэмтлийн эмнэлгийн хэн шаардлага хангахгүй дарга томилсноо эргэн харахыг шаардсан. Энэ бол энгийн иргэд бидний мэдэж буй цөөхөн асуудлуудын нэг нь.

Үнэндээ хариуцлагыг Н.Удвал сайдтай тооцооор санагдана. Мэдээж, Нацагийн Удвал гуай охиныг эмчлэх үүрэг хүлээгээгүй гэдэг нь үнэн. Гэвч тэр Эрүүл мэндийн салбарыг удирдах эрхийг аваад хангалттай удсан хэрнээ Эмнэлгийн дарга нараа ч олж, сонгож тавьж чадалгүй өдий хүртэл энэ асуудлыг ужгируулснаар эмнэлгийн үйл ажиллагаа, үйлчилгээг сайжруулах бус харин ч бүр цалгардуулснаас энэ бүхэн үүсэлтэй байхыг үгүйсгэх арга үгүй.

Эрхэм баян эрүүл мэнд гэж монголчууд ярьдаг. Гэтэл Н.Удвал сайд өөрөө Ерөнхийлөгчийн сонгуульд

Алангуа эхийн таван сумыг атган гүйх зуураа олон мянган монголчуудынхаа эрүүл мэндийн асуудлыг атгаж яваагаа умартаагүй байлтай.

Цаашид Ерөнхийлөгчийн сонгуульд эмэгтэй хүн дэвших, Эрүүл мэндийн сайд дэвших, Н.Энхбаярын намын хүн дэвших, Ц.Энхбаяр гэдэг хүнийг гэнэт өөр эмнэлгийн даргаар томилох зэрэг үйл явдлууд гарч болох ч хамгийн эхлээд олон түмний өмнө хүлээсэн үүргээ биелүүлэхийг шаардах нь зүй.

Энэ хорвоод ирээд бүхнийг цагахнаар, сайхнаар харж, эцэг эхдээ хангалтаа ч эрхэлж амжаагүй бяцхан охины амь эмнэлгийн даргын эдрээтэй томилгооноос хавьгүй үнэтэй гэдгийг салбарын сайд нь сайтар ойлгох ёстой нь дамжиггүй.

Монгол Улсын гурав дахь Ерөнхийлөгч ч хүн, Монголын гурван настай охин ч гэсэн адилхан хүн шүү гэж Эрүүл мэндийн салбарын эдүгээгийн байдал эргэлзэлгүй хэлчихэж чадахгүй байна уу даа...

Р.ГЭГЭЭ

Гурван настай Т.Маралжингоо охины эхийн Н.Удвал сайдад бичсэн ил захидлыг доорхи линкээр орж уншина уу.

ТҮҮХЫН ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

БУРЯД-МОНГОЛШУУДАЙ БОЛОН ХИТАДАЙ АРАДАЙ РЕСПУБЛИКЫН ҮБЭР-МОНГОЛОЙ ХҮЛЭН-БУЙР АЙМАГАЙ ШЭНЭХЭЭН НЮТАГАЙ ТҮҮХЭ

(Үргэлжлэл. Эхинийн 27-ой, июлийн 11-эй, августын 1-эй, 8-ай, 22-ой, 29-эй, сентябрийн 12-ой, 19-нэй, 26-най дугаарнуудта).

Энэ адуунда хама-Сүрэн, Доржо, Санжайжаб гэгшэдэй морид байхан юм. Мүн тэрэ үбэл Аюултагүй нүхэртэй хамта ажа-лаар ябахан Үбэр-Монголоой үртөө хамгаалха сэрэгэй 14-гаар дивизийн 12 кадр байлдагшадые барибшалжа, буу зэбсэг болон мори унааень хуряжа абаба. Аюултагүй хэдэн хүнтэй хамта тэдэнхээ тэрьелжэ гарахан байгаа. Бээсын хүмэнхөө урагшаа Баян хушуун гэжэ газарта таряашадай хэдэн арбан сарнуудые буляжа абаад, сэрэгэй хүнхэн болгон ба бусад хэрэгсэлдэ хэрэглэбэ. 1947 ондо тэрэнэй 30 гаран хүнүүд Шилиин голой Зүүн хүнид хушуунда хүрэхэ, Бээлын хүмэдэ байхан Найман замай сэрэгэй морито отряддай ара талын нуурин газарые дээрмэдэжэ, хадагалаад байхан хоёр хүндэ пулемет, найман хүнгэн пулемет, найман ехэ бага тайзи буу болон гар дэлбэрхэ бүмбэгэ (граната), буугай омо зэргые сүм дээрмэдэн абажа бусаба. Хубисхалай тала барижа ябахан хама-Сүрэн болон 4 хүнүүдэй гэр бүлые айланг хүрдүүлжэ, тэдэнэй аба, эжы ба хамаатай хүнүүдые барибшалаад, яаманай тамгын газарта зарса болгон ажал хүүлжэ, моридыень барижа, унаха үхэр малхаань асараад алажа, эдихэ зэргээр бүхэли үбэлэй туршада зобообо. Иигэжэ хэдэн жэшээ дээрэ харахада, бүхэли үбэл, хабарай туршада олон газар ябажа, эли далдаар хэнэн ехэ бага, зондо харша ажалынь олон байба. Энэ бүхы харата аашааань боложо, Модонгуагай бүхы буряадшууд бүгэдэ "Бурядай дээрмэшэд" гэжэ нэрэ солотой болобо. Ринчин-Доржын тухиралтаар үсөөн нэгэ бүлэг зоной үйлдэнэн шэбшэгтэ ябадалхаа боложо, шударга номхон олон түмэн малшадта дорой нэрэ зүүлэгдэнэн байна. Үнэндөө, энэ дээрмэ, тонуул хэжэ ябахан зэбсэгтэй эдэхитэдэнь 50-60 хүнхөө бүридэдэг байгаа. Модонгуагай буряаднараи олонхи хүнүүдын Ринчин-Доржо ба тэрэнэй дахалдагатадай эмэтэ хэрэг ябуулгануудтань хэды дурагүй байбашье, ехээр айжа, эсэргүүсэхэ аргагүй байхан тула хубияа сахяад, гэр бүлөө, малаа хараад лэ байхан байба.

1946 оной 10-гаар нарада Ринчин-Доржын өөрөө урбалтые тунхаглаһанай дараа, удангүй гэр бүл, алта мүнгэн, эд хүрэнгээ абаад, тэрэнээ дотор хүнүүдтээ даалгажа, хэдэн мори тэргээр Долон нуурые дамжаад, Бээжэн хото хүрэхэ ошобо. Ринчин-Доржо Бээжэн хотые сахижа байхан Гоминдаангай ехэ янзуун Пу-дзо-ие ноёниие түшгэлжэ, Шилиин голдох дээрмие үсэдхаха сэрэгэй салин Шаудзян (хушууша генерал) ноён дарга боложо, хүбүүниинь Юндэн-Доржо болон дахажа ябахан зарим зонийн Дун-сяо (дид хурандаа) зэргын сэрэгэй ноён боложо, Бээжэн хотодо түбхинэжэ нуубад. Энэ хоорондо Ринчин-Доржын сэрэгэй зэбсэгтэ хүсэн 1946 оной үбэлхөө эхилжэ, бүхы айл, үрхэ малаа Хоолтын голхоо баруулжаа, Чахарай манханай ара талын Баян хүрээ нуур багта ехэ

түлэг нуурижуулагдаад, хушуун яаманай Найман замай сэрэг, Үбэр-Монголоой сэрэгтэй түлал-даха бэлэдхэлтэй байгаа.

1947 он гараһанһаа хойшо Ринчин-Доржын бүлэгийн нэгэн-тэ "Буряад дээрмэ" гэжэ нэршэнэн туладань, 1947 оной зунай эхин үедэ Найман замай сэрэгэй захиргаан зүүн хойтохи баруун Манжын сэрэгэй тойрогой салин Ли-Юнчан жанжанда зарлиг буулгажа, "Буряад дээрмие" үсэдхаха даалгабари үгэбэ. Мүн сэрэгэй тойрогһоо тэрэнэй хаяа Хэшэгтэн хушуунда байрлажа байхан "Тянь-шянь" гэжэ ехэ сэрэгэй отрядта шууд зарлиг буулгажа, Хэшэгтэн хушуундай амарые хамгаалха анги ба Баарин хушуундай амарые хамгаалха ангитай хамтараад, "Буряад дээрмэ" гэшые хүнөөжэ, үсэдхахыень захирхан байна. Иигэжэ сэрэг ангиуудай Хэшэгтэн хушуундай Дархан уула гэжэ газарта сугларжа байха үедэ Ринчин-Доржын зэбсэгтэ хүсэниинь: "Найман замай нэгэ бүлэг сэрэг Дархан уулада байна" гэнэн мэдээсэл олоод: "Урид ошожо, бидэ тэдэниие хүнөө!" гэжэ Халзан Гутаб даргатай хэдэн арбан моритой зон Дархан уула хүрэтэр довтолжо ошобо. Найман замай сэрэгые гэнэ довтолон дайража, нилээд хохидол ушаруулбашье, Халзан Гутаб даргая алуулаад, Найман замай сэрэгэй отрядтай ехэ байһые мэдэжэ, шууд тэрьедэн харижа, олон түмэнхөө түргэн шаардан, бүхы айл үрхээ урагшань Чахарай манхан өөдэ нүүлгэжэ эхилбэ. Энэ үедэ Найман замай сэрэг Баян хүрээ шадар байхан буряадшуудай зүг дайралдан орожо, тэдэнэй зэбсэгтэ хүсые хөөн намнажа, үхэр тэргээр тэрьедэжэ ябахан айлнуудые бүлэг бүлэгөөрнь хуряжа барибшалба. Эндэ шадалтай хүнүүдын гэр бүлээ, хахад хухад тэргэ уналгаяа абажа, зариманиинь морёор тэрьедэн гаража, Долон нуур хүрэнэниинь, 700 гаран хүн байба. Дутуу дунда болоһон гэр бүлэтэй хүгшэд, хүүгэд, эмэгтэй хүнүүдээр гол болоһон хоёр зуу гаран үрхэ айл, хамта дээрээ 700-гаад хүн баригдажа, 10-аад түмэн малыень Найман замай сэрэг болон Хэшэгтэн бааринай сэрэг хуряжа абаба. Эдэ бүгэдыень Хэшэгтэн хушуундай зүг намнажа абаашаад, сэрэгэй олзо болгожо дансалжа абаһан юм. Үймөөнэй дундаһаа тэрьелжэ гараһан хүнүүд торан бутаржа, хэдэн бүлэг болоод, Долон нуур хүрэхэ, дахин нэгэ удаа сэрэгтэ сохигдон хохиржо, урагшаа тэрьедэбэ. Шандуу болон Малгайн хүмэ гэжэ газарта хоёр удаа сэрэгтэ хөөгдөн сохигдожо, мүн нилээд хохирол амасажа бутараад, зариманиинь Шуулалта хаалгын зүг барин, нүгөө зариманиинь Бээжэн тээшэ тэрьедэжэ ошобод. Үшөө нэгэ бүлэг эды-тэды тэргэ уналгатай, хахад дутуу гэр үрхэтэй айлнууд байхан юмээ хамтаруулан, баруулжаа нүүдэлэн ябажа, Шилиин гол Улаан саб, Баян нуур зэргэ аймагай олон хушуудые дамжажа, тэрэ үедэ Гоминдаангай захиргаанда байхан Урадай дунда хушуун ба Эзэнэй хушуун хүрэтэр ошоһон юм. Шуулалта хаалга, Бээжэн хүрэтэр тэрьедэгшэд галта тэргэ (вагон) болон машинаар гададын шажанай бүлгэмэй туһаламжые оложо, баруулжаа ябаад, Үбэр-Монголоой баруун

заха Алашаа, Эзэнэй хушуун ба Гансуу можо, Хүхэ нуур можын монгол, түбэд газарнуудаар таран тогтонижожо нуурижаба. Улас байгуулагдажа, баруун хойто орон бүри мүнэн сүлөөлэгдэнэй дараа 1954-1955 онуудта хэнэг бүлэгөөр Шэнэхээн нютагтаа бараг бүгэдэ бусажа ерэбэ. Баян хүрээ болон Чахарай манхан хабида хуряагдаһан хүнүүдые бөөнөөрнь (бүгэдыень) сэрэгэй хүсөөр Хэшэгтэн хушуундай Далай нуурай баруугаар дамжуулжа, Линчи гэжэ газар хүрэтэр абаашаад, Баарин хушуунда оруулжа нуулгаха хүсэлтэй байһыень, хама-Сүрэн нүхэрэй шармайлгаар баруулжаа Шэлын голой Үзэмшэн хушуунда абаашаба. Тэрэ үедэ бусад сэрэгтэ байхан Аюултагүй, Доржо, Санжайжаб, Жамса гэгшэдэй бага хүрэлсэжэ ерээд, туһа үзүүлэн тула хама-Сүрэн түрүүтэй зон эдэ нүхэдэй оролдолгоор Хүлэн-Буйрай Шэнэхээн нютагтаа бусажа ерэхэ болобо. Замдаа эдихэ нэгэ бүлэг хонин (500 хони), айл үрхэ бүхэн хаажэ эдихэ нэгэ үнээтэй, бага эдихэ будаа гурилай бэлэдхэлтэй, тус тустаа хүлээжэ абажа ябаһан тэргэ уналгатай 1947 оной намар Шэнэхээн нютагтаа бусажа ерэбэ. Шэнэхээнхээ База-Садын Бадма Сиэдэн-Доржо хоёр арбаад сэрэгтэй Үзэмшэн хүрэтэр нүүдэлшэдые угтажа ошобо. Пинпуу, Далантай Бэнээ зэргын хэдэн хүн Хүлэн-Буйрай засагай ордоной урдаһаа Халуун аршаан хүрэтэр угтажа ошоһон юм. Нүүдэлэй 1947 оной 10-гаар нарада Хара хужар хүрэхэ үедэ Шэнэхээнэй хүнүүд угтан ошожо, тус бүрийн түрэл надан болон хамаатай хүнүүдэ хүлээн абаашаба. Түрэл надан, түшээ хүнгүй зонийе Шэнэхээн номоной талын нютагай айлнуудта тараан хубаажэ, нэгэ үбэл, хабар эдихэ хоол болон хубсаһа хунарыень даалгаһан юм. Энэ урбалгын үедэ Ринчин-Доржо өөрынхөө гэр бүлэтэй хамта Бээжэндэ нуужа байба. 1949 ондо Пу-дзо-и жанжан "журамта" буһалгаа гарган, Эб хамта намда булигдан буужа үгөөд, Бээжэн хотын Найрамдалаар сүлөөлэгдэхэ үедэ Ринчин-Доржо гэр байраа орхижо, үнэ үртэг хүрэхэ эд хогшол болон алта мүнгэнэйнгөө зүйл хэдэн морин тэргэдэ тээжэ, Юндэн-Доржо хүбүүгээ болон хажуудань ябаһан хэдэн зоноо дахуулаад, баруулжаа ябаха зуураа Шампи можо гэжэ газарта хүрэхэ, Найман замай сэрэгтэ баригдаба. Тэрэ үедэ Ринчин-Доржын эхэнэр Сампилма хүндэ үбшэнтэй Бээжэндэхи нэгэ гададын эмнэлгэдэ байжа, нилээд ехэ мүнгэ зоос болон хатуу эдтэйгээр нэгэ зарса басагантай хамта үлэнэн байгаа. Нүүлээрнь 1950-яад оной эхиндэ Сампилма зарса басагантаяа хамта Хайлар хотодо ерэхэ, Хайларта нуужа байхан Шабхаева Додбо гэжэ эхэнэрэй (тэрэнэй хуушан танил) гэртэ үбшэн хэбтэжэ, удангүй наһа бараба. Зарса басаганиинь Шилиин голһоо Шэнэхээнэ харижа ерээд, анхан байхан гэртээ бусаһан бэлэй. Найман замай сэрэг Ринчин-Доржын хүбүүн хамта ябаһан хүнүүдтээ барибшалагдажа, Үбэр-Монголд тошаагдаба. Хамта ябаһан хүнүүдын Улаан хотын хара гэрээр (түрмэ) дамжан, 1950-яад ондо сүлөөдэ гаража, Шэнэхээндэ бусажа ерэбэ. Ринчин-Доржо хүбүүнтээ хамта

Монгол улсаар дамжуулагдан, Зүблэлтэ уласта тушаагдаад, Ринчин-Доржо олохо ёһотой шийдхэбэрээ оложо, Зүблэлтэ улсай хара гэртэ (түрмэдэ) гээгдэнэн юм. Юндэн-Доржо хүбүүниинь шийдхэгдэнэн ялын хугасаагаа түгсэхэжэ табигдаад, 1957 ондо уластаа бусажа, Шэнэхээндэ хүрэхэ ерээд, дахин гэрлэжэ, түбхинэн нуурижаһан бэлэй.

Доржо СУЛЬТИМОВ, Жаргал БАДАГАРОВ хуушан монголһоо оршуулба.

Оршуулагшад автарай бэшэнэн нанал бодолнуудые хубилгангүй, байхан соонь оршуулхаяа оролдоо.

(Үргэлжлэлэнь хожом гараха).

АЛБАНАЙНЬ БАЯН НАМТАР ТУХАЙ

Радий Эрдынеевич Аюшеев хадаа Хурамхаанай аймагай Тураахин гэжэ газарта 1927 ондо алба хаагшын гэр бүлэдэ түрэнхэн юм. Эсэгэнь, Эрдыни Аюшеев, тэрэ сагтаа эрдэмтэй, нургуулитай хүн гэжэ тоологдодог байгаа. Юуб гэхэдэ, урдань Баргажанда байһан городской училищи дүүргээд, олон удаан жэлнүүдтэ эхин нургуулида багшаар хүдэлһэн юм.

Р.Э.Эрдынеев 6 хүбүүтэй, 2 басагатай гэр бүлэдэ өөдөө болоо. Тэрэнэй гурбан ахана-рын Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаа. Буда гэжэ нэрэтэй ехэ ахань 1907 оной байгаа. 1941 ондо сэрэгтэ татагдаад, Москва хото шадархи хатуу шанга байлдаанһаа амиды гаража шадаагүй. Санжимитаб гэжэ 1918 оной байһан хоёр-дохи ахань 1942 ондо сэрэгтэй албанда абтаад, 1945 ондо дай-санаа даража, дайгаа һүүлдэжэ, олон орден, медальнуудтай гэр-тээ бусажа ерээ. Харин Эрхэтэ гэжэ нэрэтэй гурбадахи ахань 1943 онһоо 1950 он болотор сэр-гэгтэй албанда ябаа. 1951 ондо Эрхүүгэй уран зурагай учили-щида тэрэ ороод, һайн нуража дүүргээ. Ехэ гоё зурагуудые зураһан уран зурааша Эрхэтэ Аюшеев "Бурядай арадай уран зурааша" гяһэн нэрэ солодо хүртэһэн юм.

Радий Эрдынеевич Аюшеев өөрөө 1944 ондо Хурамхаанда 9 класс дүүргээд, 17 наһатайдаа сэрэгтэй албанда абтаа. Дайнай үедэ 17 наһа хүсэһэн хүбүүдые армида абадаг байгаа. Тиигээд Эрхүүгэй областиин Мальта станцида алба хэжэ эхилээ. Сэр-гэгтэй бэлэдхэл гаража байһан мэргэн буудагшадай полкдо алба хэжэ эхилһэн сагаа тэрэ иигэжэ һанан дурсана: "Аю-улай дохёо сонсоходонь, пулемёт "Максим" үргэлөөд, һүни, үдэршьегүй хамаагүй, поли дээгүүр бүхы үе мүсөөрөө мүлхидэг һэмди. Хүйтэн ши-игтэй газарта малтанан нүхэн соо байдаг һэмди. Хубсаһа хунаршье ехэ тулюур байгаа. Тиихэдэ ябаган сэрэгшын албан хүндэ хүшэр, зоболонтой гэжэ ехэ һайн ойлгооб, энээнине хэзээдэшье мартахагүйб".

1945 оной июнь һарада 24 сэрэгшэдые Улаан-Үдэ асараа. Тэрэ сагта дайсанай авиацида эсэргүүсэхэ 93-дахы дивизи эндэ эмхидхэгдэһэн байгаа. "Штабынь Улаан-Үдын Стали-най үйлсын (мүнөө Коммуни-

стическа) 24-дэхи гэртэ байгаа" гэжэ дайнай ветеран дурсана. Бүхы Сибирь, Забайкальи со-огуур гарадаг түмэр харгые, Улаан-Үдэ хото, паровоз-вагон заһабарилгын завод, авиазавод, мяханай комбинат болон бусад онсо шухаг барилгануудые Япо-ной авиациһаа, агаарһаа дай-санай сохилтын болобол, үгы хэхын түлөө энэ дивизиин олон бүлэглэлнүүд эмхидхэгдэһэн түүхэтэй. "Илангаяа Сэлэнгэ дээгүүр гарадаг ехэ хүүргэ хамгаалха талада ехэ анхарал хандуулагдадаг байгаа. Энэ хэрэгтэ 2-3 зенитно-артилле-рийскэ дивизион табигдаһан байгаа", - гэжэ Радий Эрдынее-вич дурсана.

- Манжуурта Квантунска арми яһала хүсэтэй байгаа. Тэрэ 1800 самолёдуудтай, 1155 танктай, 5360 элдэб буу зэб-сэгтэй, нэгэ миллионһоо үлүү сэрэгшэдтэй байгаа. Энэ дайнда Япон гүрэн 83 мянган сэрэгшэ-дэ алдаа, 8 мянган хүнүүдынь барянда абтаа. СССР гүрэн 12 мянган хүнүүдые гээгэе, - гэжэ Радий Аюшеев хэлэнэ.

-Зүүн зүгтэ совет гүрэн 40 дивизи баридаг байгаа. Мили-тарис Японие илахын тула ехэ бэлэдхэл хэлэн юм. 1945 оной июнь һарада нэгэ сүүдхэ соо 30 поезд баруунһаа зүүлжээ шэглээ. Бүхыдөө май һараһаа августын 9 болотор 136000 вагонуудаар (2500 эшелонууд) өөрынгөө сэрэгшэдые бүхы техникэтэйн зөөһэн юм.

Энэ үеэр Улаан-Үдэдэ сэрэгтэй почтово станци нээгдэһэн бай-на. Энэ станци болбол Петров-ско заводһоо эхилээд, Слюдянка станци хүрэтэр байрлаһан сэр-гэгтэй частнуудта почтын хан-галгануудые үзүүлдэг байгаа. Энэ станцида асарһан почтын хэрэгсэлнүүдые тушаан абаг-шаар Р.Э. Аюшеев томилогдоо. Штадтань тэрээнһээ гадна хоёр офицер (станциин начальник, ахалагша тушаан абагша) гээд байгаа. Июль һарада тэрэ млад-ша сержант зэргэтэй болоо.

Японитой дайнай дүүрэнхэн хойно гэхэ гү, али 1946 ондо 93-дахы дивизи, тэрэнэй алба хаажа байһан почтово станци болжуулагдаа.

Тэрэнэй удаа 1946 оной ав-густ һарада Р. Аюшеев Алас Дурна зүгтэй Уссурийск хото эльгээгдээ. Тиигээд 270 - дахи хэлхээ холбооной амьяараа бата-льондо тудад, радист, электро-механик болоһон байна. Эндэ тэрэ манай гүрэнэй болон аме-риканска радиостанцинуудые ехэ һонирхожо, дуратайгаар шудалаа, сержант нэрэ зэргэтэй болоо.

1949 оной август һарада тэрэниие дивизиин штабта дуудад, нэгэ жэлэй курсада Ленинград хотын радиотехни-ческэ училищида нурахыень эльгээһэн байна. Тэрэ жэлдэ радиолокационно станцинууд һая бии боложо байгаа. 1951 ондо агаарай байдал ажаглаха, хэлхээ холбоогоор мэдээсэхэ постнууд үгы болгодоод, тэрэ-нэй орондо радиолокационно постнууд нээгдээ. Улаан-Үдэ, Шэтэ хотонуудта радиолока-ционно частнууд эмхидхэгдээ. Тэрэ жэлнүүдтэ Р. Аюшеев Захааминай аймагай Михай-ловкын, Шэтын областиин Яма-ровкын постын начальнигаар хүдэлөө.

1951 ондо Ивалга хуурин шадарай хадаа радиолокаци-онно рото, һүүлдэнь батальон эмхидхэгдэхэдэнь, станциин начальнигаар, ротын команди-раар, батальонной энергетигээр тэрэ хүдэлөө. 1956 ондо капи-тан гэжэ нэрэ зэргэтэй болоо. Харин 1964 ондо Красноярск хотын сэрэгтэй радиотехническэ училищи экстернээр дүүргээд, радиотехник мэргэжэлтын ди-плом абанан байна.

1970 ондо Шэтын областиин Безречная станцида батальо-ной командирай орлогшоор тэрэ томилогдоо. Майор зэргэ-тэй болоһон Р.Э. Аюшеев Хитад гүрэнтэй харилсаанай муудад, ехэ хүшэр, аюултай болоод байһан сагта тэндэ алба хээ.

"Манай радиолокацион-но ротонууд Хитад, Монгол гүрэнүүдтэй хилын захаар аргагүй һэргэгээр, харюусал-гатайгаар сэрэгтэй алба хэдэг болообди. Эдэ ротонуудай сэр-гэгшэдэй ажабайдалын һайн

байхын түлөө һүни үдэргүй, ун-тан хэбтэнгүй бүхы багажа зэб-сэгын, эдэе хоолын, түлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдын дутаахагүй гэжэ оролдожо ябадаг байгааб", - гэжэ дайнай ветеран Р.Э. Аюшеев дурсана.

1973 оной май һарада хүндэ хүшэр болоходонь, тэрэ сэрэгтэй албанһаа табигдаа. Радий Эр-дынеевич Аюшеев 28 жэл соо таһалгаряагүй Совет Армиин зэргэдэ алба хээ. Тэрэ сэрэгтэй хубсаһа үмдэжэ ябаха эрхэтэй-гээр албанһаа табигдаа.

-Хэды хүндэ хүшэр байгаа-шье һаа, сэрэгтэй албанда олон жэлдэ ябаһандаа би баярла-даг, омогорходогби, арми на-мье хүмүүжүүлээ, хүн болгоо, үргөө, хатуужуулаа, нургаа, - гэжэ дайнай болон ажалай ветеран Радий Аюшеев хэлэнэ. - Би мүнөөнэй залуу хүбүүдтэ армида дуратайгаар ошогты, бү-тэрьедэгты, сэрэгтэй албан таа-надые хэзээшье муудхаахагүй, зоригтой болохот, хатуужал абахат гэжэ зүбшөөл үгэдэгби.

Албанһаа табигдаад, уданшьегүй Улаан-Үдын ин-дустриальна техникумдэ сэрэгтэй бэлэдхэлэй талаар хүтэлбэрилэгшөөр 5 жэлэй туршада тэрэ хүдэлөө. 1978 ондо Буркопскозай правле-нидэ ахалагша инструктораар ороод, арбан жэл соо ажаллаа. Удаань городской оборонын

штабта ажалда ороод, тэндэһээ 1997 ондо болиһон байна.

Эдир наһанһаа эрын зори-гоор сэрэгтэй албанай ута зам гаталжа, сэрэгтэй албанай бо-лон ажалай ветеран болоһон, отставкада гараһан подполков-ник Радий Аюшеевич Эрдынеев Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу-ехэ дайнай II шатын орденээр, тиихэдэ дайшалхы габьяагай түлөө медальар, Жуковой, Чуйковой болон бусад олон медальнуудаар шагнагданхай.

Радий Аюшеевич Эрдынеев хадаа наһанайнгаа хани нүхэр Прасковья Лубсановна Будае-ватай Зоригто хүбүүгээ, Ирина басагайа хүмүүжүүлжэ, Москва, Эрхүү хотонуудаар нургажа, ехэ эрдэм нургуулитай, һайн мэргэжэлтэй болгоо. Ашана-рын болохо Алина Ирина хоёр юридическэ эрдэмэй кан-дидадай нэрэ зэргэ хамгаа-ланхай, Москва, Екатеринбург хотодо хүдэлнэ. Гушанарын: Александр Костя хоёр эдирхэг наһанайнгаа амжалтануудаар үбгэн абаяа баясуулдаг.

Хүндэтэ Радий Эрдынее-вич, аша гушанараа олоор тойруулжа, алтан дэлхэйн гоё найхание хаража, энхэ элүүр, амгалан тайбан ажаһуухатнай болтогой!

Эльвира ДАМБАЕВА.

НАМЖААХАН НАМАРАЙ ОЙ СОО

Зунаймнай зулгыхан халуун үдэрнүүд зорюулһан мэтээр мартагдашбал даа. Газаамнай нэтэ һэрюун боло болоһоор, сэдбэг хүйтэн үбэлнай ойротожол ябана гэжэ уридшалан һануулна. Олонхи ушарта наранай гоёор шаража бай-тар, пэтэн хара үүлэн хаанаһаашьеб бии болоод, сэл хүхэ мүнхэ тэн-гэриин гэгтэ бүрхэжэрхихэдэ яа-хабши? Одоол үнишье болонгүй, хүйтэн шанга нэбшээн шорхирсо үлэгээд, аадар бороогой, заримдаа саһатай холилдоһон дуһалнууд тол-гой дээгүүр мухаришаха. Удаадахи үдэрын наран дээрэһээш аятай зо-хидоор шаражал, шаражал мэдэхэ.

Одоол алтан намарнай ерэбэл даа гэжэ ой ухаагаараал, сэдхэл зүрхөөрөө ойлгожорхихош даа. Үшөө нэгэ хэдэн үдэрэй үнгэрһэн хойно алтан намарай ой соо ямар байдагые мэдэхэ ханаатай яаралгүйхэн гэшхэлжэ ябахаш. Ой соо оромсоороо, одоол хон-жэн байдалаа

мэдэжэрхихэш. Ойн бүхы модод гэхэ-эр нүсэгэн болошонхой. Тэндэ нэгэ-шье далитай, эбэртэ һүүлтэй амитан харагдахагүйн харамтай. Эндэ тэндэһээ хуурай мүшэр суглуулжа асараад, гал түүдэг дэгжээжэ табихаш. Олон набшаһа мүшэр, хуурай модо галдажа, түймэр табижа болохоб гээд, яарахагүйш: га-зарые алаг соохор болгоһон түрүүшын саһан зорюута дэбдихэн хибэс мэтээр үзэгдэхэл байха. Дааража үрдеэгүй байһан гарнуудад, зөөлөхөн альгаяа түүдэгтэ дүтэлүүлэн дулаасуулжа зог-сохош. Тиигэһээр үнишье болонгүй, гэр тээшээ гэшхүүлжэ ябахадашн, элдэб эсын бодолнууд толгой соо бусайдан хүрмэлдэшэхэл даа. Алтан дэлхэй дээрэ амиды мэндэ ябаха, хогшол зөөри суглу-улха, заримдаа бээе хүнүүдһээ дээгүүр тооложо, угаа сэсэн сэдэр болохо, аша гушанараа хулын дүрөөдэ, гарын ган-загада хүргэһэйб гэжэ ханаха, барагаар хубсалһан эрэшүүлые хараһаар, һамгааа жүтөөрхэхэ, дүтын, холыншье хүнүүдтэ шадалаараа туһалха, гашуудал гунигай

болоо һаань, хайрлаха, уярха, талаан боложо ерэхэдэнь, үнэн зүрхэнһөө ба-ярлан урмашаха, хуряангыгаар хэлэбэл, ажамирдаха хуби заяан -эдэ бүгдые бултыень ой ухаандаа бодомжоложо үзэхэдэ, һонин даа, һонин!

Имагтал нэгэ муу юумэниинь гэхэдэ, хүн бүхэн хэзээ нэгэтэ хүльбэрэн унажа, бурханай орондо ошоһоор ошохо табису-уртай байна ха юм. Намжаахан намарай ой соогуур ябажа ерэһэнэй удаа элдэб эсын бодолдо абтажа болохо байһамнай дамжаггүйл.

Хүниие модоной набшаһантай зэргэсүүлжэ болохол ха. Хабарай ой соо гү, али сэсэрлийг соо ороболтнай, нүдэ-нэй харгама, одоол харагдаа үзэгдөөгүй гоё һайхан үнгэтэй сэсэгүүд, бургаһад, элдэб модод нэлэнхырен харагдажа байдаг шуу.

Тиимэһээ Польшын уран гоё хоо-лойтой дуушан Анна Герман "Зүрхэ сэдхэлдэмнай ургамалнууд сээглэдэг жэлдэ ганса нэгэ дахин, ганса нэгэ да-хин" гяһэншүүгээр дууладаг һэмнай. Тэрэ

дуун соонь модоной, элдэб сэсэгүүдэй набшаһанай хагдаран һалахые хараадаа абадаг байгаа бээ. Набшаһад хабартаа сээглээд лэ, дүүрэнхэн ха юм. Тэрээнһээ уламжалан, "хүн бүхэн набшаһан" гээд хэлэхээр байна. Тиигэжэ хэлэхэдэш, хэн нэгэн: "Юугээ зүүдэлнэбши? Хайшан гээд хүн набшаһанда адли болохо юм?" - гэ-хэл байха. Би өөрынгөө хэлэһэн, бэшэһэн үгэнүүдһээ арсажа байха аргагүймни эли.

Степан ОЧИРОВ, РФ-гэй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

ДОРЖО ЖОДБО

(Бэлиг-үүн шанада хизагаар-аа хүрэгсэн, ошор-ияар огтологшо нарата ехэ хүлгэн судар оршобо)

Намо Будда-яа, Намо Дарма-яа, Намо Санга-яа!

Энэдхэг-үүн хэлээр: Арьяа базараа зэдэгаа барзамаа барамидаа маха яна судараа. Түбэд-үүн хэлээр: Пагба шириибжэ пааралдуу шимбаа Доржо жодбо шижаа баа тигба шимбиин доо. Монгол-уун хэлээр: Хутагта ошор-ияа огтологшо, бэлигүүн шанада хизагаар-аа хүрэгсэн нэрэтэ ехэ хүлгэн судар.

Хамаг бурхан хиигээд бодисон-нар-аа мүргэмүү. Иин хэмээн минуу соносогсон нигэн сагта Илажу түгэс нүгшэгсэн Бурхан Шираваста дахи Шэд хүбэгүүн-үү сэсэглиг Ананда бандидын хотолые баясахуй санрамда аяга тахимлигууд-уун мянган хоёр загуун табин аяга

тахимлигууд-уун ехэс хубарагууд хиигээд асара олон бодисон махасан-нар-лугаа хамта сагуун бүлэгэ.

Тэндээсэ Илажу түгэс нүгшэгсэн үдэ манагаарын сагта шамтаб хиигээд гаршаа дэгэл бэе-дэгээн үмэсгөөд, батар аягы барижу бүрүн, Шираваста-стиин ехэ балгаасанда бинаадта ажарбай.

Тэндээсэ Илажу түгэс нүгшэгсэн Шираваста-стиин ехэ балгаасанда бинаадуун тулада ажаржа бүрүн, бинаад эдигэ-эни эдирүүн. Эдигээн-үү үйлэ үйлэдэжэ, хойто эдигээн-үү би-наады тэбшэгсэн-үү тула батар аяга хиигээд гаршаа дэгэл-иеэн талбижу, хүл-иеэн ухияагаад, бэлдэгсэн дэбисхэртэ забилажу, бэбээн шударгуу залагаад дур-дахые илэдэ агуулжу сагуубай.

Тэндээсэ олон аяга тахим-лигууд Илажу түгэс нүгшэгсэн хамигаа бүхү, тэндэ зоршоогод одожу, Илажу түгэс нүгшэгсэн-үү хүлдэ тэригүүбээр-иеэн мүргэгээд. Илажу түгэс нүгшэгсэни гурбанта тогоорижу, нигэн зүгтэ байбай. Баса тэрэ сагта амин хабьяадаа Субади тэр-хүү нүхэдтэ шуглажу сагуун бүлэгэ.

Тэндээсэ амин хабьяата Су-бади орон-ээсэ босожу дэгээдэ дэгэл-иеэн нигэн мүрэн-дэгээн хүмбижу, барагуун үбэдэг-иеэрээн газарта сүгэдэгээд. Илажу түгэс нүгшэгсэн хамигаа бүхү, тэрэ зүгтэ бүхын, альга-

бээн хамтаджу бүрүн, Илажу түгэс нүгшэгсэндэ иин хэмээн үшэбэй:

- Илажу түгэс нүгшэгсэн аа, Тэгүүншэлэн ирэгсэн, Дайни дарагсан, Үнэхөөр тугуулаг-сан Бурхан, бодисон махасан-нар аа, хэды тогоотон дэгээ-дэ туса-бээр туса хүргэгээд. Тэгүүншэлэн ирэгсэн, Дайни дарагсан. Үнэхөөр тугуулагсан Бурхан, бодисон махасан-нар-аа, хэды тогоотон дэгээд сайтар үгэхэ-бээр сайтар үгэгсэн хэмэ-эбаасу, Илажу түгэс нүгшэгсэн аа, гайхамшаг буюу сайбар одогсон-аа гайхамшаг-хүү бо-ломой. Илажу түгэс нүгшэгсэн аа, бодисон-нар-уун хүлгэндэ үнэхөөр оролдогсод хэрхижу агтаху, хэрхижу бүтгээгдэху, хэрхижу сэдхэл-иеэн сайтар баригадахуй.

Тиин хэмээн үшэгсэндэ, Ила-жу түгэс нүгшэгсэн амин хабья-ата Субади иин хэмээн зарлиг болобой:

- Субади аа, сайн сайн. Су-бади аа, тэрэ тэгүүншэлэн-хүү буюу, тэрэ тэгүүншэлэн-хүү болоюу. Тэгүүншэлэн ирэг-сэд, бодисон махасан-нугууд та дэгээд тусалхуй-бээр туса хүргэбэй. Тэгүүншэлэн ирэгсэд, бодисон махасан-нугууд та дэгээд сайтар үгэхуй-бээр сайгар үгэбэй. Субади аа, тэгүүн-үү тулада соносожу, маша сайтар сэдхэлдээ баридхан, бодисон-уун хүлгэндэ үнэн магад орол-догсод хэрхижу ахуй, хэрхижу

бүтгээхуй, хэрхижу сэдхэл-иеэн сайтар барихые шамда номлосойби.

Илажу түгэс нүгшэгсэн тэрэ тэгүүншэлэн-хүү буюу хэмээн үшэжэ бүрүн.

Амин хабьяата Субади Ила-жу түгэс нүгшэгсэн-үү зар-лигияар бологсондо Илажу түгэс нүгшэгсэн амин хабьяата Субади иин хэмээн зарлиг болобой:

- Субади аа, эгүүндэ бодисон-нар-уун хүлгэндэ үнэн магад оролдогсод иин сэдхэгдэхуй. Би хэды бүхү амитан хэмээн амитанда хуражу шугалагсад үндэгэн-ээсэ түрэгсэн ба, умай-ээсэ түрэгсэн ба, зүгээн дула-гаан-ээсэ түрэгсэн ба, хубилжу түрэгсэн ба, үнгэ бээтэ ба, үнгэ бээтэ буса ба, сэдхэхүйтэн ба, сэдхэхүй үгэгүүн ба, сэдхэхүй үгы, сэдхэхүй үгы буса ба. Амитан-уу аймаг хэды бүгээсү, амитан хэмээн нэрыдэжү хомос-логдогсон тэдэ бүгэдые үлэгсэн согсогүй нирваан-уу шанар-та бари нирваан болгобаасу, тиин-хүү саглашагүй амитани бари нирваан болгобаасу-бээр, нигэхэн-бээр амитани бари нирваан бологсон үгы буюу хэмээн сэдхэл эгүүсхэгдэхуй. Тэрэ ягуун-уу тулада хэмээбаасу, Субади аа, хэр-бээр бодисон-нар амитан хэмээн сэдхэжү орол-добаасу элэ, тэгүүни бодисон үлэ хэмээгдэхын тулада болой. Тэрэ ягуунуу тулада хэмээбаасу, Субади аа, хэд ба амитан хэмээн

сэдхэжү оролдобаасу ба, амин хэмээн сэдхэжү оролдобаасу ба, будгали хэмээн сэдхэжү оролдобаасу элэ. Тэрэ бодисон үлэ хэмээгдэхын тулада болоюу.

Баса, Субади аа, бодисон-нар бододо-бээр үлэ оршон, үгэлигы үгтэхүй ягууханда-бээр үлэ оршон, үгэлигы үгтэхүй. Үнгэдэ-бээр үлэ оршон, үгэлигы үгтэхүй. Дагуун, үнэр, амтан хүртэхүй хиигээд номдо-бээр үлэ оршон үгэлигы үгтэхүй.

Субади аа, хэрхин-бээр гэжү бэлгэ хэмээн сэдхэхүүдэ-бээр үлэ оршоху тэрэ мэтэ бодисон махасан-нар үгэлигы үгтэхүй. Тэрэ ягуун-уу тулада хэмээбаа-су, Субади аа, бодисон-нар-уун аб али оршол үгэхэяа үгэлигэ үгэгсэн тэгүүн-үү буян-уу сог-сье-ину, Субади аа, сэнэжү үлихэ-яа хилбар бүсын тулада болой. Субади аа, эгүүни хэр хэмээн сэдхэмүй. Дороно зүг-үүн огторгойе сэнэху-яа хилбар хэмээн сэдхэмэюу.

Субади үшэрүүн:

- Илажу түгэс нүгшэгсэн аа, тэрэ буса болой.

Илажу түгэс нүгшэгсэн зарлиг болоруун:

- Субади аа, тэгүүншэлэн-хүү үмэнэ, үрэнэ, умара, дэгээрэ ба доородо зүг хиигээд зүг зүбхис ба арбан зүг-үүн огторгойе сэнэхуяа хилбар хэмээн сэдх-хэмэюу.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ЗУРХАЙ

Октябриин 7, гарагай 2, монгол литын 3

Энэ үдэр тарагай бүрилтэ, талханай энээлтэ табихада найн. Хуули шиид-хэмэ, "хүшэр" хэрэгүүдые эрхилхэдэ, эм уужа эхилхэдэ, холын харгыда гарахада, найхан сэдхэлэй хэрэг хэ-хэдэ найн. Түрэ хурим хэхэдэ, бэриие буулгахада муу.

Хонин жэлтэндэ урагшатай үдэр.

Үнэ абабал, баялиг элбэгжэхэ.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагта нама, Жамсаран сахюусан уншагдаха, үдэрэй 14 сагта "Табан харюулга" хурал уншагдаха.

Октябриин 8, гарагай 3, монгол литын 4

Энэ үдэр хутагын үзүүр дээрэ гэжэ тэмдэгтэй. Хутага хурсадхажа, эм бүтээжэ, холын харгыда гарахада, бэ-риие буулгахада, нүгшэхэдэй нүүлээр хэрэг бүтээхэ гэнэн хэрэгүүдтэ муу.

Хулгана, Могой, Морин, Гахай жэл-тэндэ найн, Бишэн, Тахья жэлтэндэ муу.

Үнэ абабал, мэдэрэл хурсадаха.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагта нама, Жамсаран сахюусан уншагдаха, үдэрэй 14 сагта "Табан харюулга" хурал уншагдаха.

Октябриин 9, гарагай 4, монгол литын 5

Энэ үдэр холын харгыда гарахада, "зөөлэн" хэрэгүүдые эрхилхэдэ, үргэл мүргэл бүтээхэдэ, маани мэгзэм унша-

хада найн. Модо отолхо болон модо үйлэдбэрлхэдэ муу.

Хулгана, Луу, Нохой, Гахай жэлтэндэ найн, Хонин, Могой, Морин жэлтэндэ муу.

Үнэ абабал, зөөри ба мал арьбадха-даха.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагта нама, Жамсаран сахюусан унша-гдаха, үдэрэй 14 сагта "Табан харюулга" хурал уншагдаха.

Октябриин 10, гарагай 5, монгол литын 6

Энэ үдэр газар элдэхэ, малтахада, уһаар хангалгын ажал эрхилхэдэ, эм уужа эхилхэдэ найн. Нүхэдэй харилсаа эхилхэдэ муу.

Бар, Туулай, Бишэн, Тахья жэлтэндэ найн, Үхэр, Луу, Хонин, Нохой жэлтэндэ муу.

Үнэ абабал, нюур шарай найжарха.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагта нама, Жамсаран сахюусан унша-гдаха, үдэрэй 14 сагта "Замбала" хурал уншагдаха.

Октябриин 11, гарагай 6, монгол литын 7

Энэ үдэр наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэдэ, эм уужа эхилхэдэ найн, түрэ найр хэхэдэ, бэриие буулгахада муу.

Могой, Морин, Бишэн, Тахья жэл-тэндэ найн, Бар, Туулай жэлтэндэ муу.

Үнэ абабал, хэлэ аман гараха.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагта нама, Жамсаран сахюусан унша-

даха, үдэрэй 14 сагта "Табан харюулга" хурал уншагдаха.

Октябриин 12, гарагай 7, монгол литын 8

Энэ үдэр дуган болон бусад ша-жан мүргэлэй байра барихада, арю-удхаха, арамнайлхада найн, хара наһаатайшуулые номгоруулхада, холын харгыда гарахада, эм уужа эхилхэдэ найн.

Үхэр, Туулай, Бар жэлтэндэ найн, Гахай жэлтэндэ урагшагүй.

Үнэ абабал, ута наһатай болохот.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагтаа "Баян Намсарай" хурал, үдэрэй 14 сагта "Отошо" хурал уншагдаха.

Октябриин 13, гарагай 1, монгол литын 9

Энэ үдэр дуган болон мүргэлэй га-зарнуудые барихада, маани мэгзэм ун-шахада найн, холын харгыда гараагүй наа, дээрэ.

Луу жэлтэндэ ехэ найн үдэр.

Үнэ абабал, энхэ элүүр болохо, үсөөн үбшэхэ.

Энэ үдэр "Гандан" дуганда үглөөнэй 9 сагта "Бурхан Баабай" хурал, үдэрэй 14 сагта "Табан харюулга" хурал ун-шагдаха.

Энэ зурхай "ГАНДАН" дуганай түлөөлэгшэдэй туһаар бэлдэгдэбэ.

Улаан-Үдэ хото, пр. Автомобилистов, 1 "к".

Буряад үнэн Учредители: Глава Республики Бурятия, Народный Хурал Республики Бурятия, Правительство Республики Бурятия Директор-главный редактор - В.В.ХАРТАЕВ Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА Редакционная коллегия: И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батыев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев - зам.директора, Д.Б.Гуродармаева - зам.редактора, С.Б.Байминова - ответственный секретарь, Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.	ТЕЛЕФОНЫ: 21-54-54 - приемная 21-35-95 - замдиректора - редактор газеты "Бурятия" 21-68-08 - редактор 21-64-36 - замредактора, ответственный секретарь 21-67-81 - выпускающий отдел 21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций 21-63-86 - отдел социально-политических проблем 21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, редакция журнала "Одон" 21-06-25 - редакция журнала "Байгал" 21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», отдел книгоиздания 21-62-62 - реклама 21-50-52 - отдел распространения Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.	АДРЕС РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЬСТВА: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. ГАУ РБ «Издательский дом «Буряад үнэн». Подписной индекс 50901 Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия Свидетельство ПИ № ТУ03-00304 от 29 июля 2013 г. www.burunen.ru e-mail: unen@mail.ru Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография». Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 2.10. 2013 в 17.00 - по графику; 2.10.2013 г. в 17.00 - фактически. Объем 6 п.л. Заказ № 2410. Тираж - 4000 экз. Цена свободная. * Материалы на платной основе. ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (1 этаж), Тел.: 21-62-62, 21-60-91 тел./факс: 21-54-54
---	---	---

БУРЯАДТА ЭДИР СЭТГҮҮЛШЭДЭЙ ХҮДЭЛӨӨН НИЛЭЭД ХҮТЖЭНГИ

Эдир сэтгүүлшэдэй лигын болон 18-дахи Номой дугуйланай хүндэтэ айлшан, мэдээжэ актер болон режиссер, Россиин искусствын габьяата ажал ябуулагша, "Бумеранг" гэхэн Бүхэроссиин хүүгэдэй нээмэл форумой президент Владимир Грамматиков иимэ сэгнэлтэ үгөө юм.

«Эдир сэтгүүлшэдэй лигэтэй бидэ үнинһөө хойшо хани барисаатайбди, суг хамта элдэб янзын хэмжээ ябуулгануудыг үнгэргэгдэгбди. Илангаяа "Бумеранг" форумнай "Орленок" лагерята бүхы гүрэнһөө хүүгэдыг суглуулдаг. Тэдэ мэдээжэ ураан зохёолшодой, сэтгүүлшэдэй, кинематографистнуудай туһаар телевидениин дамжуулгануудыг болон фильмүүдыг буулгадаг», - гэжэ айлшан хэлээ.

Энэ хэмжээ ябуулгада ЮН-ПРЕСС зохёохы нэгэдэлэй президент, "Бумеранг" форумой вице-президент Сергей Цымбаленко, мүн республикын соёлой министрэй уялгануудыг дүүргэгшэ Наталья Светозарова хабаадалсаа.

Буряадай эдир сэтгүүлшэдэй лигын 20 жэлэй ойдо дашарамдуулагдан, "Одон" сэтгүүлэй тусхай дугаар гараа юм гэжэ хануулая. Тэрээнтэй танилсалга энэл үдэр болоо. Сэтгүүлэй редактор Туяна Самбялова айлшадта "Буряад үнэн" сониной

дугаар бэлэглээ. "Одоной" тусхай дугаар бултанай һонирхол татаа.

Буряадай Лигын хүтэлбэрлэгшэ Людмила Доржиевагай тэмдэглэнээр, мүнөө республикын хүүгэдэй хэблэл Россиин эрхимүүдэй нэгэн гэжэ тоологдодог. Нургуули бүхэндэ шахуу хэблэлэй түбүүд бии, дүн хамта аяар 285 сонин гарадаг.

"Багшанарай найгаар республикымнай бүхы булангуудта хүүгэдэй хэблэл хүгжэһэн зандаа", - гэжэ Людмила Будажаповна онсолон хэлээ.

Буряадай хүүгэдэй хэблэлэй хүгжэлтэдэ горитой хубита оруулһанайнгаа түлөө Г.Д.Бочеева (Улаан-Үдын 49-дэхи дунда нургуули), Н.С.Нетесова (Кабанскын аймагай Сэлэнгын 1-дэхи дунда нургуули), Д.Д.Гуржапова (Сэлэнгын аймагай Загустайн дунда нургуули), А.А.Аоржанаева (эдир сэтгүүлшэдэй хүдэлөөнэй ветеран), Б.Б.Жалсанов (Буряадай үндэһэтэнэй лицей-интернат) гэгшэд Россиин нуралсалай болон эрдэм ухаанай халбарийн хүдэлмэрилэгшэдэй холбооной

Буряадай таһагай Хүндэлэлэй грамотануудадар шагнагдаа.

Сергей Цымбаленко Людмила Будажаповнада хүүгэдэй эдиршүүлэй олониитын хүдэлөө байгуулан хүгжөөлгэдэ ехэ хубита оруулһанайн түлөө хүүгэдэй олониитын нэгэдэлнүүдэй холбооной Хүндэлэлэй тэмдэг баруулаа.

"Мэдээсэлэй оршом тогтоох хэрэгтэ хабаадаха дураатай хүүгэд, тэдэндэ туһалдаг ехэшүүл бии хадаа, тон хайн, - гэжэ Сергей Цымбаленко тэмдэглээ. - Харин эдир сэтгүүлшэдэй

лигэ зохёохы бэлигтэй хүүгэдыг ехэшүүлтэй үүлзуулжа, тэдэндэ ашаг үрэтэйгөөр суг хүдэлхэ арга олгоно гэшээ".

Энэл үдэр Т.Е.Вежевич, Буряадта хүүгэдэй эрхэнүүдэй талаар бүрин этигэмжэтэ, "Медианпространство и информационная безопасность детей" гэхэн семинар нээгээ. Эндэ Лигын хүндэтэ айлшад, республикын нургуулинуудай хэблэлэй түбүүдэй хүтэлбэрлэгшэд, эдир сэтгүүлшэд эдбхитэйгээр хабаадаа.

Удаань Улаан-Үдын 49-дэхи нургуулида В.Грамматиков бо-

лон С.Цымбаленкотэй үүлзалга үнгэргөө. "Планета-49" хэблэлэй түб энээн тухай һонин материалнуудыг бэлдээ, республикын сонинуудай хуудануудта толилогдохо байха.

Янжима БУДАГАЕВА.

Фото-зурагууд дээр: (зүүн гарһаа) Н.Светозарова, В.Грамматиков, Т.Самбялова, Л.Доржиева, С.Цымбаленко.

«Планета-49» хэблэлэй түбэй эдир сэтгүүлшэдтэй үүлзалгын үедэ.

Хүндэтэ уншагшад!

"Планета 49" хэблэлэй түб "Одон" сэтгүүлыг 15 жэлэйн ойн баяраар амаршална. Сэтгүүл байгуулагдаһан үеһөө эхилжэ, хүмүүжүүлгын үүргэ дүүргэнэ - басагад болон хубүүдтэ хайн хайхание заана, зохёохы бэлигтэ нургана. Эдир сэтгүүлшэдэй хэдэн үе "Одоной" гэрэл доро урган гараа. Тэдэ хүүгэдэй хэблэлэй хайхан заншалнуудыг үргэлжэлүүлнэ, нуралсалай болон зохёохы элдэб янзын проектнүүдтэ эдбхитэйгээр хабаадана. "Одон" сэтгүүл хүүгэдтэ нилээд нургуули боложо үгэдэг. Сэтгүүлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ амжалтануудыг, харин уншагшадта найдамтай нүхэр болоһон "Одон" сэтгүүлтэй шэнэ, һонин үүлзалгануудыг хүсэнэбди.

Улаан-Үдэ хотын 49-дэхи нургуули

Цыбиюкап Найданов

Гурбан эргэни

Агаар, уһан, нарамнай
Алтан дэлхэйн гурбан эрдэни.
Аба, эжы, багшамнай
Амиды наһанай гурбан эрдэни.

Гэшхэлжэ ябадаг газарнай,
Гэрлэжэ хамтарһан амарагнай
Гэртээ тэнжэһэн гарбалнай
Гэгээн түрэлтэ гурбан эрдэни.

Юһэн эрдэнээр юрөөхэ
Юунээр сэнтэй гээшэб даа!
Түмэн таабаряа түүрээхэ
Түрэл арадайм заншал юм.

ЭРБЭЭХЭЙ МИИСГЭЙ ХОЁР

Газаагуур эрбээхэй эрьелдэбэ, эрьелдэбэ, гэнтэ толгойнь эрьешэбэ. Нэгэ мэдэхэдэ, газарта харанхалан унажа, мэдээ орожо байха үедөө миисгэйн марьяжа ябахыг харажархиба.

- Ши хэн гээшэбши? - гэжэ миисгэй асууба.

- Би эрбээхэй гээшэб. Нүхэд боложо, хоюулан наадаа, - гэжэ эрбээхэй дурадхаба.

- Наадаа тээд. Ямар наада наадахамнай? - гээд, миисгэй мэхэтэйгээр асууба.

- Хулгана миисгэй хоёр боложо наадаа. Би хулгана болохоб, харин ши миисгэй зандаа үлэхэши. Минии тэрьедэжэ эхилхэдэ, ши намайе хүсэжэ барихыг оролдхош, - гээд эрбээхэй ниидэшэбэ.

Эрбээхэй миисгэй намнаба, намнаба, хүсэжэ ядаба. Нунажа унатараа эсэшэһэн миисгэй:

- Ши, эрбээхэй, газар дээгүүр тэрьедыш. Ниидэжэ байһан шамайе би хайшан гэжэ бариха болоноби? - гээд миисгэй уйлаганаба.

- Би газар дээгүүр ябажа шадахагүйлби. Ши өөрөө нам шэнгээр ниидыш, - гэбэ эрбээхэй.

- Намайе юундэ наада баринабши? Би ниидэжэ шадахагүйлби. Ши намайе баһанаш, - гээд, һая танилсаһан нүхэртөө миисгэй ехээр янгалаад, гэртээ хариба, харин эрбээхэй нуга руугаа ниидэн арилба.

Соёлма ЦЫРЕНОВА,
Дээдэ-Ториин дунда нургуулийн 6-дахи классай нургаша. 1999 он

РЕБУСҮУД

Т

Х

Н

